

buskop

6-2013»»

Ny T5 Electro Command SKIFTER TIL NESTE NIVÅ

OPPLEV GLEDEN VED EN UNIK KOMFORT OG EFFEKTIVITET MED 4 TRINNS SEMI-POWERSHIFT OG NYTT FJÆRENDE FØRERHUS

Du ba om det og du får det: New Holland T5 Electro Command™ gir deg en effektiv overføring av krefter fra de effektive motorene til hjulene via en ny smidig transmisjon med firetrinns hurtiggir. Velg mellom to serier med åtte kløtsjefrie hastigheter. Gir opp og ned med trykknapper på girspaken eller på sidepanelet. Spar drivstoff: New Holland T5 Electro Command leveres med øko-gir som gir deg 40 km/t på redusert turtall. Du sparer samtidig miljøet og øker komforten med mindre eksos og lavere lydnivå. Øk komforten: Med VisionView™ førerhus og ComfortRide™ fjæring oppnår du en behagelig myk kjøring selv i tøft terreng. Øk bruksområdet: Fronthydraulikk med PTO er tilleggsutstyr som kan doble kapasiteten i mange oppgaver. Bedre presisjon: Velg en tilpasset PLM-pakke med for eksempel FM-750 monitor og Eazy-Steer styreautomatikk og kjør med centimeterpresisjon i radkulturer og under bredsåing. New Holland har svaret: T5 Electro Command.

NEW HOLLAND T5 ELECTRO COMMAND – MED BLÅTT BLOD I ÅRENE

www.a-k.no

» INNHOLD 6/2013

LEDER

- 4 Blåmandag

AVL

- 8 Meget god septemberpulje
10 GS-okser for deg som er lei av å vente
14 Klauvhelse i granskinga
16 Jurenes konge er kåret
16 Mastitt for 50 år siden
95 Avlsstatuetten 1971
95 Fem på topp eksport
95 Fem på topp

HELSE/FRUKTBARHET/ATFERD

- 24 Brunsttegn og hva så?
56 Ny fruktbarhetsuke – suksessen gjentas
63 Høstkrig mot lus
74 Er du «smittesikker»?
76 Strengere krav til smittebeskyttelse
83 Erfaringer etter tre år med SpermVital-sæd

FØR/FØRING

- 19 Føring i situasjoner med lite grovfôr
36 Ta fôranalyse av grønnfôr og helsæd
73 Maursyre
80 Førstekalvskyr ved førbrettet

KJØTT

- 38 Kjøttfe i Geno avlsplan
64 Meir storfekjøtt frå mjølkebruka

LEDELSE OG ØKONOMI

- 32 For seint innsett av kvigene koster

INTERVJUER/REPORTASJER

- 6 Kalvemønstring – på egen gard
26 Harde prioriteringer er nødvendig ved avlingssvikt
40 Matauk og helse
42 Sjokolade ble Miss Jæren og Litago den første Gullkua
44 Glimt fra Dyrsku'n
46 Vellukka «Naturligvis» på Evje
59 Luksus øker kjøttprisen
69 Melkeproduksjon på høygir
78 Rykter fra Toten
84 Tingvollst i verdenstoppen
88 Realiserer drømmen i Isfjorden

ORGANISASJON

- 15 Geno-entusiastene 2013**
49 Veien til ny Geno-profil
98 Geno-medlem

FORSKJELLIG

- 52 Lesernes side
54 Dagbok frå Fossan
90 Engasjert partner er lønnsomt
92 Fjøsbygging med forviklinger
94 Q-bonden
94 Animalia
96 Vi i Tine

buskap

REDAKSJON

Tlf. 95 02 06 00

Ansvarlig redaktør:

Rasmus Lang-Ree

E-post: rasmus.lang.ree@geno.no

Journalist: Solveig Goplen

E-post: solveig.goplen@geno.no

Frilanser: Oddfrid Vange Bergfjord

E-post: oddf-van@online.no

MEDLEMSBLAD FOR

geno

REDAKSJONSRAÐ

Avlssjef Trygve Roger Solberg, Geno
Markedssjef Hans Storlien, Geno
Rådgiver Åse Flittie Anderssen, Tine

ANNONSER

Adapt DA v/Aksel H. Belsvik-Karlsen
Vorpneset Syd 5,
7256 Hemnskjel

Tlf. 41 34 55 60

Mobil 911 99 886

e-post: aksel@adapt-da.no

UTGIVER

Geno SA

Holsetgata 22 – 2317 Hamar

Tlf. 95 02 06 00

E-post: post@geno.no

Medlemmer av Geno får Buskap tilsendt. Alle Geno-medlemmer kan tegne flere Buskap-abonnement til bare kr 300,- per år per abonnement. Forøvrig kan abonnement tegnes for kr 600,- pr. år direkte til Geno

Utkommer 8 ganger i året
Buskaps 65. årgang

FORSIDEFOTO

Innenlandsmarkedet i Moelv.
Malin Nadira Jevne med 3027 Spania
etter 5654 Olstad. Middelytelse 8888 kg.
Foto: Solveig Goplen

GRAFISK PRODUKSJON

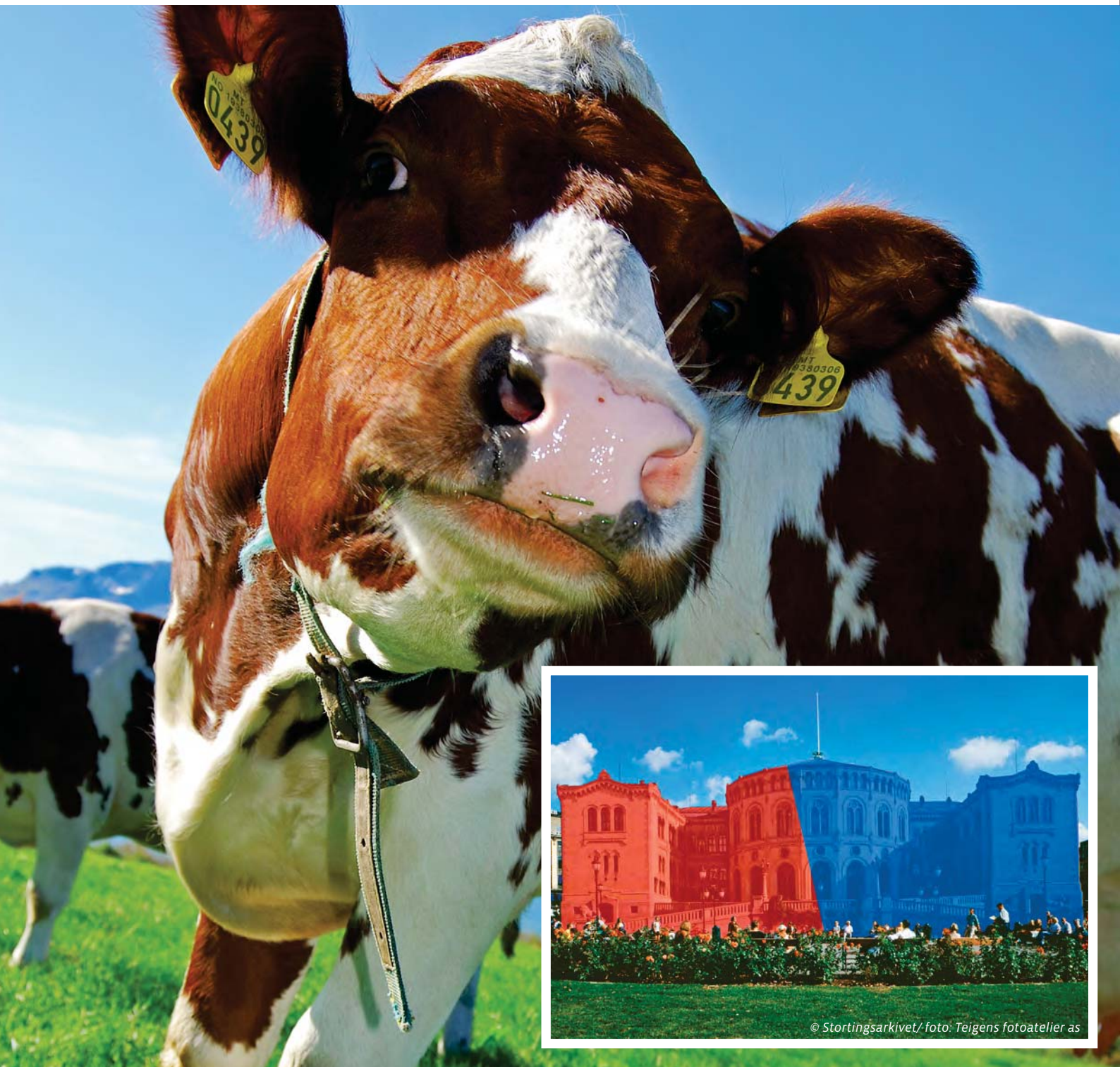
Dialecta Kommunikasjon as
Grafisk formgivning: Reidun Irene Nustad

No issn 0807-5069

Fagpressen
OPPLAGSKONTROLLERT

Rasmus Lang -Ree
Ansvarlig redaktør
rlr@geno.no

Blåmandag

© Stortingsarkivet/ foto: Teigens fotoatelier as

Foto: Mari Bjørke

www.riearfoto.no

Stortingsvalget ga oss som ventet et blått Storting. I skrivende stund pågår det sonderingsforhandlinger. Det eneste som synes sikkert er at det blir et regjeringsskifte og at vår neste statsminister kommer til å hete Erna Solberg. Hvilke partier som blir sittende rundt Kongens bord er imidlertid høyst uavklart. Det nye Stortinget er flyttet mange hakk til høyre på skalaen, men bare tiden vil vise i hvor stor grad dette vil materialisere seg i landbrukspolitikken.

Tiden for krisemaksimering vi så tendenser til i valgkampavslutningen bør nå være over. Landbrukets organisasjoner må søke påvirkning gjennom dialog med den nye regjeringen når den kommer på plass. Utgangspunktet må være at den kommende statsministeren sier at hun støtter målet om økt matvareproduksjon og økt selvforsyningsgrad i Norge. Selv om det ligger mye konfliktstoff i virkemiddelbruken, er det også saker som kan gi grunnlag for enighet.

Vi kunne ofte ønske at landbruket hadde en større politisk og nasjonaløkonomisk tyngde i Norge. Akkurat nå skal vi prise oss lykkelig over at verken Høyre eller Fremskrittspartiet ser ut til å flagge landbruk som et prioritert område i forhandlingene. I skyggen av beinharde kamper om bompengefinansiering, handlingsregel, asylpolitikk, Lofoten og bistandspolitikk kan vi håpe at de mest ytterliggående landbrukspolitiske programpostene får hvile i fred.

På kort sikt er reversering av ostetollen den enkeltsaken som representerer den største trusselen.

Kristelig Folkeparti sin landbrukspolitikk ligger tettest opp til de rødgrønne. Det kan derfor få stor betydning hvorvidt KrF velger å gå med i regjeringen eller ikke. Gjør de det kan de fort også få landbruksministertaburetten. Den som skal etterfølge Trygve Slagsvold Vedum vil nok uansett parti komme til å oppleve det som å hoppe etter Wirkola.

På kort sikt er reversering av ostetollen den enkeltsaken som representerer den største trusselen. I lys av økende matvareimport og synkende selvforsyningsgrad er åpninger i importvernet det siste vi trenger. Tollendringen er akseptert av EU, selv om våre nordiske venner prøvde å piske opp stemningen mot oss. Det vil være besynderlig om en ny regjering når hverdagen ommer skulle ønske å gå til ensidige tollinnrømmelser som kun innebærer ulemper og ikke det minste fnugg av gevinst for Norge.

Hvis norsk matproduksjon skal fø en sterkt økende befolkning i Norge må det gis mye mer gass i landbrukspolitikken. Den rødgrønne landbrukspolitikken klarte heller ikke å gire opp matproduksjonen, og befolkningsveksten i Norge blir dekket opp med økt import. Det må være lov for nye koster å prøve nye grep, men da er forutsetningen at grunnpilarer som importvernet ikke undergraves.

Det gir ikke høye odds å spå at strukturendringene i hvert fall ikke vil bli mindre under et blått regime. Store strukturendringer er i seg selv en utfordring i forhold til et offensivt produksjonsmål. Men dette er gammelt nytt. Hver tredje melkeprodusent har takket for seg i løpet av åtte år med rødgrønn regjering.

Bare framtida kan fortelle oss om mandag 9. september ble en skikkelig blåmandag for norsk matproduksjon. Vi velger i det lengste å håpe at ønsket om en økende norsk matvareproduksjon vil være sterkere i den nye regjeringen enn lysten til liberalistisk eksperimentpolitikk.

» I sommar var 20 ungar samla til kurs i mønstring av kalv på Ravndal i Gjesdal. 15. august vart resultatet av sommarens trening vist fram for to dommarar. Kven får tittelen som beste kalvemønstrar i Gjesdal?

Liv Sola

Sekretær i Gjesdal
produsentlag
liv.kristin.sola@tine.no
Tekst og foto

Kalvemønstring - på eigen gard

» Mønstringa gjekk føre seg heime på eigen gard. I alt tju born var påmelde på åtte ulike bruk. Hermund Lende og Reidar Eilev Time, to dommarar med lang fartstid som inseminørar i Geno, fekk det trivelege men utfordrande oppdraget med å bedømme mønstrarane og sam-spelet mellom mønstrar og kalv.

Innovde triks

Born og kalvar var fint pynta og klar til dyst. Fleire stader vart dommarane imponerte over innovde triks som blant anna på Ravndal der Sigurd tok kalven med seg opp trappa til brunnhuset, og ned igjen. For Marina og Cecilie i Frafjord, gjorde kalven Kaja nytte som stedfortredar for veninna som mangla for å hoppe slengtau (sjå bilde). Hjå Live i Gjesdal fekk dommarane oppleve «kalvesleppet», medan kalvane til Therese og Amalie bestemte seg for å boikotta heile konkurransen med sine «ligg-ned-» og «gå-sakte-aksjonar». Sofie i Brekko har eit godt auge for kalvar og hadde plukka ut den snillaste kalven i flokken. På Nevlandsheia hadde Ane tenkt motsatt, ho ville ha fart og energi og velde seg ut kalven Spinnvill. På Berge var Mathias og kalven Bella på langtur ute i det grøne, medan kalven Torvald tålmodig stod å venta på Livar-mønstrar som hadde ein liten time-out då dommarane var tilstades. På Søyland var det heile fem deltakarar som imponerte stort med stil og kunnskap, og stakk av med både andre og tredje og fjerde premie som beste mønstrarar.

Premieutdeling

Same kveld var det samling med pizza og premieutdeling, heider og ære til alle deltakarane. Sunniva Aalgaard Veen vart kåra til Årets kalvemønstra 2013 i

Marina og Cecilie i Frafjord har kalven med på å hoppe slengtau.

Sofie Madland med den snillaste kalven i konkurransen.

Sunniva Aalgaard Veen vart kåra til Årets kalvemønstra 2013 i Gjesdal.

Gjesdal. Sunniva visste mykje om kalven Lille-Hjerte, når den var født og kven som var mor og far. Ho og Lille-Hjerte var godt samkjørte. Det vanka i tillegg premiar for blant anna

gode triks, fine kalvar og for smisking med dommarane...

Denne måten å arrangera kalvemønstring på var svært vellukka. Dei fleste av dei som var med, ville ikkje ha meldt seg på

dei tradisjonelle mønstringane som vert arrangert på denne tida av året. Produsentlaget i Gjesdal vi absolutt tilrå andre produsentlag å gjera noko liknande. Det var kjempinspirerende og sosialt!

Meieria vil ha meir av alt: Meir mjølk, meir fett og meir protein...!
Fiskå Mølle har svaret, og lanserer ein ny og endå meir effektiv TopLac!

*Ny og endå
meir effektiv
TopLac® gir
meir mjølk og
høgare fett-%!*

For å auke fett-% i mjølka har vi i den nye TopLac-serien endra fettsyreprofilen til eit høgare nivå metta fettsyrer, noko som gir ein auke i fett-% i mjølka.

Vi har dessuten tilsett ei solid dose "Acid Buf" som gir ein meir stabil pH i vomma, spesielt til høgtytande mjølkekyr.

Effekten er demonstrert i mange føringsforsøk der resultatet er høgare mjølkeyting.

Ein meir robust TopLac er spesielt aktuell i år med grovførmangel då Acid Buf gir rom for meir kraftfôr i rasjonen.

Fiskå Mølle

Godt gjort er bedre enn godt sagt

- Fiskå Mølle AS, Fiskå. Tlf. 51 74 33 00
- Fiskå Mølle Etne AS. Tlf. 53 77 13 77
- Fiskå Mølle Trøndelag. Tlf. 73 85 90 60
- Fiskå Mølle Flisa. Tlf. 62 95 54 44

» 34 NRF-okser fikk sin første offisielle avlsverdi denne gang, og pulja toppes av oxen 10909 Tangvoll med hele 31 i samla avlsverdi.

Meget god septemberpulje

Trygve R. Solberg

Avlssjef i Geno
trygve.roger.solberg@geno.no

10909 Tangvoll er med 31 i avlsverdi best av de utvalgte eliteoksene fra oktober. Oppdretter Jon Magne Bremseth, Hegra i Nord-Trøndelag. Foto: Gunnar Klingwall

» Tangvoll er sønn av 5848 Øygarden, og har en profil som gjenspeiler at den er spesielt god på mjølk, kjøtt og mastitt. Meget gledelig at vi har en så god okse på mastitt som samtidig er god på mjølk og også på kjøtt. I samme granskingspulje finner vi 10943 Hetland med 24 i samla avlsverdi. 10943 Hetland er sønn av 10115 Raastad og utmerker seg spesielt godt på jur og hastighet, men er også en god okse på mastitt. Dessverre er ikke Hetland i produksjon. Han ble ikke satt i karantene etter forrige runde, fordi det var mange gode kandidater å velge blant da. Vi har også oxen 10913 Myhr i denne pulja. Myhr som er sønn av 10032 Haugset har 19 i samla avlsverdi og utmerker seg på kjøtt (123) og er også meget god på helse med 120 som indeks på andre sjukdommer.

Eliteokser fra og med oktober 2013

Eliteokseutvalget har gjort sin beslutning om nye eliteokser fra oktober. Det ble vedtatt 11 nye eliteokser denne gangen, hvorav to nye eliteokser fra septemberpulja og ni som ble med fra inneværende periode. Det ble besluttet å fjerne 10811 Solvang. De valgte eliteoksene er som gruppe god på mjølk og jur, men også sterke på lynne og fruktbarhet. De 11 nye eliteoksene er presentert i tabell 1.

Kommende okser

Junigranskinga pekte på mange gode kandidater, og vi har fortsatt mange lovende okser på gang for gransking i februar 2014. Noen av de kommende oksene fra junigranskinga blir nå satt i karantene som

eliteoksekandidater til neste gransking. Av de som vil få sin første offisielle avlsverdi i februar 2014 tyder prognosene på at det blir 5-7 gode kandidater (alle

med over 20 i samla avlsverdi), hvorav pulja toppes av 11039 Skjelvan. Disse har foreløpig små avkomsgrupper og derfor er avlsverdiene ennå nokså usikre.

Tabell 1. Eliteokser fra oktober 2013

Nr	Navn	Far	Samla avlsverdi	Pulje	Horn
10617	Skei	5694	25	2-2011	H
10673	Engebakken	5618	16	1-2012	K
10704	Tranmæl	22004	22	1-2012	H
10714	Lekve	5654	24	2-2012	K
10795	Hoøen	22008	16	3-2012	H
10876	Økland	5633	27	2-2013	K
10901	Aksnes	22008	22	2-2013	H
10909	Tangvoll	5848	31	3-2013	H
10913	Myhr	10032	19	3-2013	H
10918	Val	22007	24	2-2013	H
10923	Prestangen	10032	25	2-2013	H

FORMEL

Forspranget
ligger i
detaljene!

FORMEL Energi Premium

- det beste valget til høgtytende kyr

- For deg som ønsker en ytelse mellom 9000-12000 kg EKM
- For høgt fett- og proteininnhold i mjølka
- Ivaretar vommiljøet ved store kraftfôrmengder

Vi hjelper deg gjerne med valg av kraftfôr!

Kontakt din fagkonsulent, eller kundetjenesten på tlf. 03520.

www.felleskjopet.no

Felleskjøpet

Anne Guro LarsgardHusdyrkonsulent i Geno
anne.guro.larsgard@geno.no**Hans Storlien**Markedssjef i Geno
hans.storlien@geno.no

GS-okser for deg

11157 Frengstad er en av de to første GS-oksene som tilbys på det norske markedet. Oksen er 3,5 år og oppdrettere er Jorid og Frode Flaa, Kvikne i Hedmark. Foto: Jan Arve Kristiansen

Tabell. GS-indeks for de to første GS-oksene som tilbys.

EGENSKAP	11157 Frengstad	11261 Sæverhagen
Total GS-avlsverdi	12	16
Mjølke	113	109
Mastitt	94	110
Celltall	99	101
Andre sjukdommer	90	101
Jur	111	105
Kjøtt	98	96
Bein	98	102
Utmjølkingshastighet	101	101
Lynne	108	103
Fruktbarhet	100	101
Kalvingsvanser far til kalv	98	99
Dødfødsler far til kalv	105	105
Kalvingsvanser far til ku	97	98
Dødfødsler far til ku	92	101

Vi har tidligere offentliggjort at 11157 Frengstad er en av oksene. Vi har nå plukket ut en til; 11261 Sæverhagen. Oksen er oppdrettet hos Ingrid Stranden Haavik og Jon Ola Haavik, Herand i Hordaland. Oksen er sønn av 10176 Surnflødt og har 22008 K Lens som morfar. Geno starter med to okser, men vil komme med flere GS-okser etterhvert. Nedenfor vises en oversikt over GS-verdiene på de to oksene.

Hva kjennetegner GS-okser?

Dette er okser som foreløpig ikke er avkomsgransket. Seminokser vi tradisjonelt tilbyr med avlsverdier og indekser, har alle vært igjennom en avkomsgransking og har dermed fått beregnet verdier basert på prestasjonene til døtrene sine. Da har de nådd en alder på 6-7 år.

GS-oksene som nå tilbys er 3 og 3,5

år gamle. Det vil si at de har rukket å gjennomgå fenotypetesten på øyer og kommet gjennom det nåløyet, og de har blitt brukt som ungoxer i et år. De har avkom som er på vei, men det er enda 3 år til de er granskingsmodne. Ut fra en blodprøve, er arvestoffet (DNA-et) til oksen blitt analysert, og på grunnlag av dette har det blitt beregnet indekser for alle egenskapene i avlsarbeidet, samt en genomisk avlsverdi for oksen. Både indeksene og avlsverdien er sammenlignbare med verdiene som presenteres på de avkomsgranska oksene med hensyn til gjennomsnitt og spredning.

Avkomsgranska okser endrer seg relativt lite i avlsverdi ved gjentatte granskinger. Dette er fordi de ved første gransking har et relativt høyt antall døtre, slik at grunnlag for å beregne sikre indekser er på plass.

» Geno er i full gang med å forberede lanseringen av GS-okser. Planen er at oksene, som er plukket ut etter genomisk seleksjon (GS), skal ut i markedet i løpet av oktober/november.

som er lei av å vente

Sikkerhet ved genomiske indekser

Sikkerheten på de genomiske indeksene er lavere enn ved avkomsgransking, og den varierer mellom egenskaper. For produksjonsegenskapene (mjølk og kjøtt) er sikkerheten høyest, mens den er lavere for fruktbarhet, kalvingsegenskaper og helse. De genomiske indeksene vil ikke endre seg over tid. Men når oxen har fått døtre med opplysninger, vil den få beregnet indekser og avlsverdi på vanlig vis og som har høyere sikkerhet. Det forventes at avkomsgranskingsresultatet kan avvike noe fra de genomiske verdiene.

Gevinsten av å bruke GS-okser ligger i at de er yngre, slik at hastigheten på framgangen økes. Den lave sikkerheten har uønsket effekt på framgangen, ved at det er knyttet større usikkerhet til om det virkelig er de beste oksene som tilbys. Det betyr at det er en større grad av risiko knyttet til bruk av GS-okser. Denne kategorien okser passer derfor best til de som liker å gamble litt. Usikkerheten er bakgrunnen for at Geno foreløpig tilbyr GS-okser i begrenset omfang. Det jobbes imidlertid kontinuerlig med å forbedre metodikken, slik at sikkerheten skal bli høyere.

Det vil bli tilbudt flere GS-okser framover, og det er nå innført rutine for at lovende okser tappes for et større antall sæddoser, samtidig med at de tappes for ungoksesæden. Logistikkmessig er dette mest effektivt. Slike lovende okser vil først bli brukt på vanlig vis som ungokser (uten GS-verdi) i et år, før de slippes som GS-okser. For at grunnlaget for avkomsgranskingen skal opprettholdes, er det et viktig prinsipp at ungoksene brukes tilfeldig. Framover vil GS-oksene være cirka 2,5 år når de kan tas i bruk.

Prising av disse oksene vil følge samme system som for de avkomsgranska oksene, slik at det vil være GS-avlsverdien på oxen

som bestemmer prisen. Oksekatalogene både på web og i papir vil presentere GS-informasjon på de til enhver tid aktuelle GS-oksene.

GS-okser i Geno Avlsplan

GS-okser er nå opprettet som egen oksekategori i Geno Avlsplan. Den vil ikke være automatisk avkrysset, og det betyr at du som bruker aktivt må krysse av for denne hvis du vil bruke GS-okser. Det vil føre til at de aktuelle GS-oksene vil bli synlig på Okser-siden, og avlsverdi og indekser vil vises der. Du krysser da av for hvilken av oksene du vil bruke. GS-oksene vil da legges til i gruppen med eliteokser, og håndteres på samme måte som disse. Dersom du overlater til programmet å velge okser til kyrne dine, vil det ikke bli foreslått GS-okser til de aller beste kyrne (de med høyest avlsverdi) i besetningen din. GS-avkom vil heller ikke bli markert som potensielle seminoksemner, fordi det foreløpig ikke vil bli rekruttert sønner etter GS-okser i avlsopplegget vårt. Dette skyldes usikkerheten knyttet til de genomiske verdiene. Med høyere sikkerheter i framtida, vil dette kunne endres. Som bruker av Geno Avlsplan står du helt fritt til å velge GS-okser på de kyrne du selv ønsker. Det gjøres ved å flytte disse til førstevalg på Avkom-siden.

Bruk i begrenset omfang

Alle okser som er tilgjengelig i Geno Avlsplan har en 'bruksprosent' knyttet til seg. Den forteller på hvor mange kyr denne oxen maksimalt kan føres opp som førstevalg i besetningen. Dette vises på Okser-siden i kolonnen som heter 'Ant. tilgj. doser'. Den er beregnet ut fra antall kyr i besetningen, og brukes for å unngå overforbruk av enkeltokser og dermed fare for innavlsøkning. GS-okser vil i første omgang bli tilbudt i begrenset omfang, og de vil derfor kun være mulig å få inn som førstevalg på en liten andel av kyrne.

SMÅTT TIL NYTTE

Transportkostnader

Kostnader til grovfôrproduksjon utgjør en stor del av totalkostnadene i melkeproduksjon. Analyser som Videncentret for Landbrug i Danmark har gjort viser utslagene av transportavstand og skifte-størrelse. Nå er tallene basert på traktortransport av helsæd av mais. Tallene for gras vil ligge på en høyere nivå, men utslagene skal være sammenlignbare. Ved 5 kilometer kjøreavstand til lager fra et skifte på 100 dekar er det beregnet transportkostnad på 11 øre (DKK som tilsvarer NOK 11,7 øre) per fôrenhet (avling på 1 100 FE/dekar). Øker transportavstanden til 15 kilometer øker transportkostnaden til 34 øre (DKK)/fôrenhet. Hvis transportavstanden er 25 kilometer utgjør transportkostnaden 56 øre (DKK)/fôrenhet. Ved dyrking av 100 dekar med mais utgjør forskjellen mellom 5 og 15 kilometer transportavstand DKK 210 kroner per dekar hvis all transporten skjer med traktor. Med andre ord kan det betales inntil DKK 210 mer for leie av jord som ligger 10 kilometer nærmere lagret.

Kvæg 6/2013

Flere folk – mindre melk

Mens befolkningen i Norge har økt med 12,8 prosent fra 2000 til 2012 har melkeproduksjonen i samme tidsperiode sunket med 3,8 prosent. Hvis norsk melkeproduksjon siden 2000 hadde økt i takt med med befolkningsveksten kunne vi produsert over 250 millioner liter mer melk enn vi gjør nå.

AgriAnalyse

LELY CONGRESS 2014

www.dialectano

Dette blir stooooort!

HER BLIR DET FAGLIG PÅFYLL OG LIV MED D.D.E!

21.-23. februar 2014 ønsker vi alle våre Lely-kunder velkommen til Lely Congress på Clarion Hotel & Congress i Trondheim. Se mer på www.lelycongress2014.com

UTVIKLING.

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

www.lely.com

innovators in agriculture

Trondheim 21.-23. februar

Program

Tid og sted

21.-23. februar 2014
på Clarion Hotel & Congress i Trondheim

Program fredag 21.02

14:00 Ankomst og innsjekk på hotellet.
Utstilling i hotellets foaje
19:30 > Åpning av konferansen og
middag med musikalske innslag

Program lørdag 22.02

07:00-08:00 Frokost
08:30-09:30 Føring/føringsstrategier
v/Harald Volden
09:30-10:30 T4C og management
v/Lars Terje Nyhus
10:30-11:00 Lely Vector
11:00-12:00 «Livet med robot»
v/Bjørn Gunnar Hansen
12:00-13:00 Lunsj

13:00-14:00 Management for god jurlhelse
og forebygging av celler
v/Kay Arne Aarset

14:00-15:00 Klauvhelse
v/Åse Margrethe Sogstad

15:00-16:00 AMS og beiting v/Eva Spørndly

16:00-17:00 Robotkua og avl v/Hans Storlien
og Trygve Roger Solberg

17:00-17:30 Avrunding av dagen

20:00 Jubileumsmiddag
Markering av at vi har
solgt Lely i 10 år.
Konfransier: **Bjarne Brøndbo**

23:00 Konsert og fest med D.D.E.
Sosialt samvær

Program søndag 23.02

07:00 > Frokost
09:00-13:00 Hjemreise/samtaler i foajeen

(Vi tar forbehold om endringer i programmet).

LELY
10 år i Norge

**HER BLIR DET FAGLIG PÅFYLL
OG LIV MED D.D.E!**

21.-23. februar 2014 ønsker vi alle våre
Lely-kunder velkommen til Lely Congress
på Clarion Hotel & Congress i Trondheim.
Se mer på www.leylcongress2014.com

UTVIKLING.

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

www.leyl.com

innovators in agriculture

» Jobben med å inkludere klauvhelse i avlsarbeidet er godt i gang, og det er satt et mål om implementering av klauvhelse ved første gransking i 2014.

Klauvhelse i granskinga

Cecilie Odegård

Stipendiat Geno
cecilie.odegard@geno.no

» Geno vil bruke NAV (Nordisk AvlsVerdivurdering) sin klauv-indeks som utgangspunkt i arbeidet med å inkludere klauvhelse, men hvilke egenskaper som skal inngå og vektleggingen av disse skal tilpasses norske forhold.

Egenskaper for klauvhelse

Basert på resultatene fra den genetiske analysen av klauvhelse som ble presentert i Buskap 3-2013 er det bestemt å inkludere tre egenskaper for klauvhelse:

- Korketrekkerklauv
- Infeksiøse klauvlidelser, som inkluderer hudbetennelse, hornforråttelse og klauvspalteflekmone

- Forfangenhetsrelaterte klauvlidelser, som inkluderer såleknusning, løsning i den hvite linje og blødning i såle eller hvite linje
- Oksene vil få beregnet avlsverdier for hver av de tre egenskapene.

Del av beinindeksen

Beinindeksen består i dag av tre egenskaper med følgende vektlegging:

- Kodeledd – 25 prosent
- Beinstilling – 35 prosent
- Vridde klauver – 40 prosent

De tre nye klauvhelseegenskapene skal inngå i beinindeksen. Det vil si at ny beinindeks vil bestå av kodeledd, beinstilling,

korketrekkerklauv, infeksøse klauvlidelser og forfangenhetsrelaterte klauvlidelser. Vektleggingen av beinindeksen i avlsmålet vil fortsatt være seks prosent, mens vektingen mellom egenskapene i beinindeksen vil antakelig endres.

Det vil fortsatt samles inn informasjon om vridde klauver ved kvigemåling. Denne informasjonen vil, sammen med informasjonen fra klauvskjæring, brukes til å beregne avlsverdi for korketrekkerklauv. På sikt vil innrapportering av vridde klauver ved kvigemåling fases ut, men det avhenger av at innrapporteringer fra klauvskjæring øker.

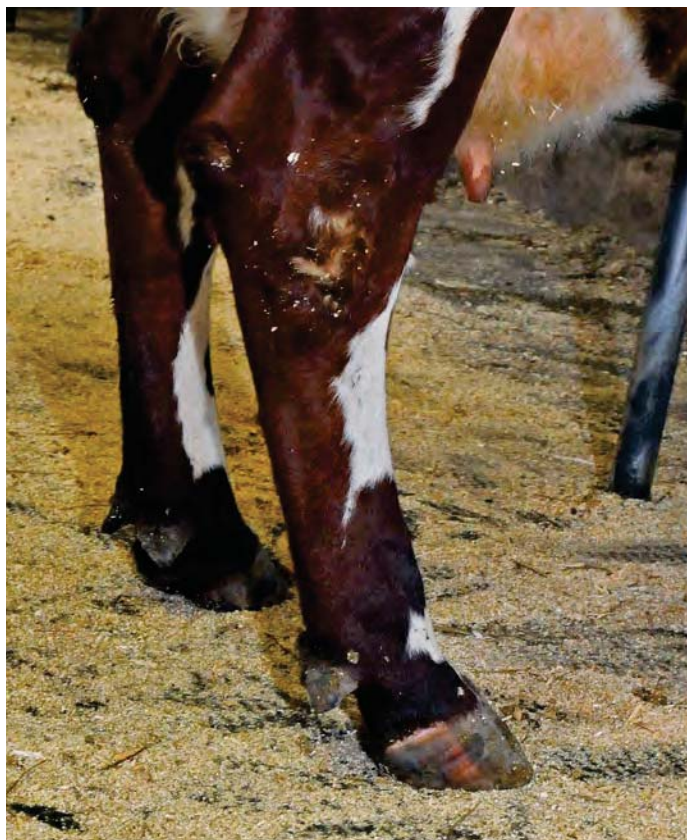
Det er viktig at endringene som gjøres i beinindeksen testes for å se hvordan andre egenskapene i avlsmålet påvirkes. Når klauvhelse inkluderes i

avlsarbeidet må man forvente at samlet avlsverdi endrer seg noe.

Fortsatt viktig med innrapporteringer

Selv om arbeidet med implementering av klauvhelse er godt i gang er det viktig å presisere at innrapportering av klauvlidelser og normale klauver fortsatt vil være nødvendig. Også registreringer fra tidligere år ønsker vi at blir rapportert inn. Spesielt for ungdomskyr er det viktig at klauvhelse blir innrapportert før oxen skal granskes første gang. Det er fortsatt små dattergrupper per okse ved første granskning som gjør at avlsverdiene oksene får vil være usikre. Jo mer data som samles inn jo sikrere vil avlsverdiene bli.

Vi anbefaler at alle kviger og kyr blir klauvskjært minst en gang i året og at all klauvskjæring blir innrapportert til Kukontrollen.

Tre klauvhelseegenskaper vil bli inkludert i beinindeksen. Vektleggingen av beinindeksen i avlsmålet vil fortsatt være seks prosent, mens vektingen mellom egenskapene i beinindeksen vil antakelig endres. Foto: Rasmus Lang-Ree

SMÅTT TIL NYTTE

Bygg billig

En FarmTest viser at det er mulig å bygge fjøs i Danmark til under DKK 35 000 per ku. Det er da snakk om bygg til 340 og 640 kyr. Noen av anbefalingene for billige bygg er fast golv framfor spaltegolv, plasstøpte framfor prefabrikerte golv, bruk av standardløsninger, frittliggende melkestall framfor innebygget, ikke over 36 meter bredde, tre rekker med liggebåser framfor to, utvendig fôrbrett og swing-over melkestall framfor side-by-side.

www.landbrug.dk

Flere fôringer – mer melk

En undersøkelse Universitetet i Guelph i Canada gjennomførte i 22 besetninger med fullfôr viste at utfôring to ganger per dag sammenlignet med en ga 1,35 kilo økt tørrstoffopptak og 2 kilo økt melkeproduksjon. Det var også tendens til at kyrne sorterte fôret mindre ved to gangers fôring. Redusert sortering av lange partikler i fôret var i seg selv korrelert til økt melkeproduksjon. Mer plass ved fôrbrettet ble også vist å gi mer melk og lavere celletall. Hver firetommers økning i plass ved fôrbrett ga 0,06 prosent økt melkefett og 13 prosent redusert celletall.

Hoard's Dairyman, 10. august 2013

➤ Styret i Geno kåret i sommer Gjemnes produsentlag i Møre og Romsdal til Geno-entusiasten 2013. Diplom og gavesjekk på 10 000 kroner ble overrakt av styreleder Jan Ole Mellby under åpningen av Dyregod-dagane 30. august.

Geno-entusiasten 2013

➤ Geno-entusiasten er en pris som gis til produsentlag eller enkeltpersoner som har gjort en spesiell innsats for å styrke storfemiljøet og aktiviteten omkring NRF-kua. Her kan du lese forslagsstiller Kristin Groven sin begrunnelse for at nettopp Gjemnes produsentlag burde få denne prisen.

Dyregod-dagene på Batnfjord i Gjemnes kommune er en profesjonell og slagkraftig messe for landbruk og bygdenæring i Midt Norge. Batnfjord ligger midt mellom to byer og omfatter derfor en stor region. Messen blir arrangert årlig i begynnelsen av sept. Arrangøren er SUS Gjemnes som er et tiltak for bygdeutvikling. Formann og primus motor er Asbjørn Undlien og aktiv på kusen finner vi også produsentlaget i Gjemnes som organiserer oppstalling for alle dyra og arrangerer kuutstillinga.

Dyreutstillinga skal alltid ha en sentral rolle under Dyregod-dagane og er i hovedsak knyttet til landbruksnæringa. Her møter du de fleste storferasene, både kjøttfe- og melkekurasene. Med fokus på dyr har Dyregod-dagene lagt godt til rette for utstilling av husdyra. Det er laget egne permanente innhegninger, hvor publikum kan gå mellom bingene og ta kua i nærmere øyesyn i trygge omgivelser. Dette er kanskje første gang mange får se levende storfe.

Største trekkplasteret for storfefolk er Møre og Romsdals si fylkesutstilling for ku som avvikles under dagene, og da med NRF og de gamle kurasene. Hit kommer kyr fra hele fylket. Dyregod-dagene stiller opp med gratis transport av kyr som skal på utstillinga. Dommerne er hentet inn fra Geno.

Produsentlaget har et stort ansvar både i planlegging og gjennomføring av dyreutstillinga under Dyregod-dagane. I tillegg arrangerer de vandretstilling for NRF kua i februar hvert år. Denne er også blitt veldig populær og sist var det over 50 påmeldte kyr. Jeg bor selv ikke i kommunen, men har gjennom mitt tillitsverv i Geno fått være med i planlegging og gjennomføring av begge disse arrangementene de siste to åra, og har sett at de også har fått med seg den yngre garde melkeprodusenter og fått til et positivt avlsmiljø i kommunen, noe som lover godt for framtida.

Geno-entusiastprisen 2013 ble overrakt Gjemnes produsentlag, her representert ved produsentlagsleder Kenneth Høyning (til venstre) og Geno-kontakt Asbjørn Undlien av styreleder i Geno Jan Ole Mellby. Foto: Kristin Groven

SMÅTT TIL NYTTE

Antall kalvinger til kyrne i Ku-kontrollen

Pr. 1. juni i år viser en oversikt at 65 prosent av kyrne i Ku-kontrollen har kalvet en eller to ganger. 17 prosent har hatt tre kalvinger og 9,5 prosent fire kalvinger. Litt over åtte prosent av kyrne i Ku-kontrollen har kalvet fem eller flere ganger. Med tanke på at avdråtten i gjennomsnitt er 450 til 540 kilo høyere i laktasjon 3, 4, 5 og 6 sammenlignet med 1 og 2 er det et tankekors at bare en tredjedel av kyrne får mer enn to laktasjoner før de går ut av produksjon.

Kjønnsseparert sæd

Tall fra AgSource forteller at 11 til 12 prosent av alle holsteinkalver som blir født i USA er resultat av bruk av kjønnsseparert sæd. Ikke overraskende er tilsvarende tall for Jersey i 2013 nesten 25 prosent. For Holstein har tallene vært relativt stabile siden 2009, mens det for Jersey har vært litt større svingninger fra år til år. Avlsverdien (Net Merit) for holsteinkuer som er resultat av bruk av kjønnsseparert sæd er USD dollar (NOK 155) høyere enn for kyr som er resultat av bruk av ordinær sæd. Det er anbefalt å bruke kjønnsseparert sæd på kviger og ikke på kyr og det ser ut til at disse anbefalingene er fulgt, for det har blitt brukt slik sæd på bare 2 prosent av kyrne.

Hoard's Dairyman 25. mai 2013

Jurenes konge er kåret

I sommer har Geno hatt en avstemning på web for å kåre tidenes beste NRF-okse på egenskapen jur. Avstemningen er avsluttet og svaret er klart: Vinneren er 10795 Hoøen med 55,2 prosent av stemmene. Andreplassen gikk til oxen 10432 Velsvik med 25,6 prosent av stemmene. 10795 Hoøen er eliteokse og har en avlsverdi for jur på hele 133, og var den tredje mest populære NRF-oksen i perioden juni – august.

Tommy Skretting fra Varhaug i Rogaland er trukket ut en vinner blant dem som stemte på vinneren, og premien er tre gratis sæddoser av Jurenes konge.

Hoøendatter fra Jorenkjøl Samdrift ved Eivind Lobekk, Varhaug i Rogaland. Foto: Solveig Goplen

Avslag på innmeldt kalv på SMS

Ingunn Nævdal

Husdyrkonsulent i Geno
ingunn.nevdal@geno.no

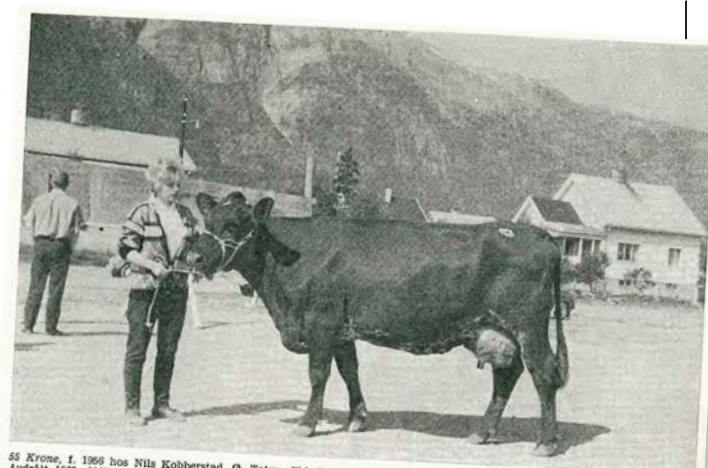
Geno planlegger å gå bort fra å sende ut brev i papirform til produsenter som får avslag på innmeldte oksekalver. Informasjonen om at kalven er avslått av Geno, og årsaken til dette, vil bli sendt som en SMS-melding til bondens mobiltelefon. Tilbakemeldingen om avslag per SMS vil føre til en raskere tilbakemelding til produsentene og redusert administrasjon. SMS-løsningen vil bli innført i løpet av høsten. Det vil bli sendt ut ny informasjon når løsningen er på plass. Brev om kjøp av oksekalv vil fortsatt bli sendt ut i papirform. Dette fordi det legges ved blodprøveglass og annen informasjon til disse brevene.

BUSKAP FOR 50 ÅR SIDEN

Mastitt for 50 år siden

I Buskap nummer 3 i 1963 har byveterinær Hans Hoff en artikkel med tittelen «Litt av hvert om mastitis». Gruppe B-streptokokker er det største jurbesøket på denne tiden, og Hoff referer fra undersøkelser som viser at 19,4 prosent av telemarkskyrer er infisert med slike bakterier i juret, mens prosenten for Dølefe er 11,68, for Rødkoll 6,89 og for NRF 2,80. Hoff forteller at han har blitt bedt å undersøke de store raseforskjellene med hensyn til infeksjon med B-streptokokker i Telemark. Hoff konkluderer med bakgrunn i undersøkelser ved

mastittlaboratoriet i Skien med at hyppigheten av jurinfeksjoner med B-streptokokker er hyppigere hos Telemarksfæ enn NRF, men at forskjellene er mindre enn i det tidligere refererte materialet. Han forklarer dette med at NRF er mest utbredt i østlandsområdet der B-streptokokker har vært mest effektivt bekjempet. Men han peker også på mindre spener og et mer velformet og bedre plassert jur på NRF-kyr som en forklaring. Hoff fant også at det var 2,6 ganger så hyppig med gruppe B-streptokokker ved håndmelking sammenlignet med maskinmelking.

55 Krone, f. 1966 hos Nils Kobberstad, Ø. Toten, fikk 1. pr., i alt 33,5 p., og ble spiss Mosjøen 1963. Far 34 Svear 476. Avdrått 1963: 2005 – 4,3 – 302, og 3 års middel: 8103 – 4,3 – 348. Eier Petter Myrnes, Fustvatnet. Det er Turid, eiers datter, som mønstret.

Nordlendingene kommer godt!

Nordlendingene kommer godt, står det som tittel på bildet fra kuutstilling i Mosjøen i 1963. På bildet ser vi 55 Krone som var født på Østre Toten i Oppland som ble spiss på denne utstillingen. Eier var Petter Myrnes, Fustvatnet, og kua mønstres av hans datter Turid. Foto: Arne Hogstad

ET TRYGT VALG

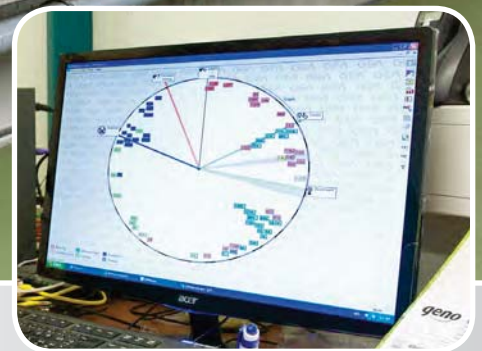
Trenger du deler, service eller annen teknisk bistand, prøv vårt nye I-mek-nummer

63 94 06 06

Mellom 16.00 og 08.00 på hverdager og i helgene virker nummeret som vakttelefon for hele landet via tastevalg

Meget gunstig finansiering gjennom A-K finans!

GEA
Farm Technologies
WestfaliaSurge

GEA GEA Farm Technologies
WestfaliaSurge

ml one

Gea Mlone melkerobot

Med erfaring fra snart tre år med Mlone i det norske markedet kan vi fastslå at Mlone er et trygt valg.

Maskinene er driftssikre, serviceapparatet er på plass og vi har markedets beste serviceavtaler.

A-K
maskiner

Våre kunder gjør en viktig jobb, derfor strekker vi oss hver dag for å være deres beste støttespiller.

www.a-k.no

Svaret er i melka!

Brunst-test – enkelt og raskt

Kjøp i
Geno
nettbutikk

48,- pr. test

25 stk i boksen

1200,- eks mva (inkl. porto)

Dypp i melka

Vent 10 minutter

En strek - Ikke i brunst

To streker - i brunst

» Med lite grovfôr på lager er det viktig å gjøre riktige valg så tidlig som mulig.

Fôring i situasjoner med lite grovfôr

Ann Turi Ursin
ann.turi.ursin@tine.no

Ingvild Berg
ingvild.berg@tine.no
Fagrådgivere i Tine
Rådgiving og medlem

» Etter en hard vinter med mye overvintringsskader i store deler av landet, og en vår som ga «start-problemer» for grasveksten, ser det på landsbasis ut til at vi ikke kommer riktig så ille ut med fôrsituasjonen som først fryktet. Fra hele landet har vi fått tilbakemeldinger om forholdsvis beskjedne avlingsmengder på 1.slåtten, men gjenveksten har vært god, så mange kan glede seg over en god 2.slått og eventuelt 3.slått. En del arealer i kornområdene har også blitt omdisponert til grovfôrproduksjon i år, for å avhjelpe den vanskelige situasjonen hos dem som er rammet. Men i enkelte områder, og for enkelte produsenter, går det mot en innefôrings sesong med mindre tilgjengelig grovfôr enn ønskelig, og da er det viktig at man gjør bevisste valg så tidlig som mulig.

Beregnet grovfôrlager

Økonomiberegninger tilsier at man alltid taper minst på å fylle kvota, også når det er grovfôrmangel, uansett kvotestørrelse. Første bud bør derfor være å fylle kvota.

Tine-rådgiverne har tilgang på verktøyet Fôrdisponering (tabell 1) for å regne ut hvor mye grovfôr en har i forhold til behovet kommende innefôrings sesong. Det baserer seg på bondens opplysninger om fôrlager, planlagte utrangeringer og planlagt produksjonsomfang, og dyrestatus fra Kukontrollen. For mest mulig riktig beregning bør tørrstoffet, og helst også energiverdi i ulike partier av grovfôrlageret være kjent, i tillegg til vekt eller volum. Når fôrlageret er beregnet kan fôrplaner settes opp ut fra hvor mye grovfôr som er tilgjengelig. Dagsforbruket av grovfôr må i praksis tilpasses det som er forutsatt, men fôrlager bør allikevel sjekkes opp mot forventet lager i fôrdisponeringen noen ganger i løpet av innefôrings sesongen slik at en er tidlig ute med å korrigerer fôrplanene dersom det viser seg å gå mer/mindre fôr enn forutsatt.

Fôring ved lite grovfôr

NorFor har grenseverdier for ulike fôrrasjonsegenskaper som skal sikre at kua får dekt næringsbehovet og et sunt vommiljø. OptiFôr er basert på NorFor-systemet og er et nyttig hjelpemiddel for å finne minimums mengde av grovfôr.

Tidligere forsøk viser at grovfôr andelen kan reduseres til 20–30 prosent av dagsbehovet på tørrstoffbasis, men drøvtyggere trenger både en viss andel fiber og en viss fysisk struktur i fôret. En grov regel er at fiberinnholdet (NDF) bør utgjøre minst 30 prosent av tørrstoffet i totalrasjonen. Faglig sett er det mer korrekt å bruke grenseverdier for NDF /kg kroppsvekt. Da er vi avhengig av å ha brystmål/vektregistreringer, om ikke av hvert enkelt dyr, så i hvert fall av et representativt utvalg.

Det må også være en viss fysisk struktur på fôret for at kyrne skal få opparbeidet fibermatte i vomma og ha tyggeaktivitet som gir nok spyttproduksjon til å unngå for sterk pH-senkning i vomma. I NorFor brukes begrepet tyggetid for å beskrive den fysiske strukturen på fôrmidlene, og nedre grense her er 32 minutter/kg tørrstoff i totalrasjonen for NRF (30 minutter for Jersey). Tyggetida påvirkes også av partikkelstørrelse/kuttelengde.

Praktiske råd ved begrenset grovfôrtilgang

Disponering av fôret

Med minimumsmengder av grovfôr må høytytende kyr få mest og best grovfôr. I Optifor Ku kan vi lage en detaljert plan for å tilfredsstille ulike krav gjennom tidlig, midt- og

Tabell 1. Eksempel på utskrift fra Tine fôrdisponering med beregnet grovfôrbehov

Tildelt eget fôr i alt i planperioden							
			Mjølkekyr	Kvige	Okse	Sau	TOTALT
Tal fôrdagar i alt			5.330	4.533	140	3.525	13.528
Tal dyr, middel i planper.			20	17	1	15	
Grovfôr-FEm behov i alt*			42.469	13.687	80	2.996	59.232
Manglende dekning grovfôrFEm			1.707	13.687	80	2.996	18.470
Fôr til disposisjon	Kg i alt	Kg / FEm	Kg	Kg	Kg	Kg	Kg
Rundballer	205.152	5,0	205.154	0	0	0	205.154
Høy	30.400	0,0	0	0	0	0	0

* Det er planlagt med : 100 % av full appetittfôring
Uten kjøp av fôr mangler det 18 470 FEm, eller 31% av alt behov.

Tildelt eget fôr pr dag								
			Mjølkekyr	Kvige	Okse	Sau	TOTALT	TOTALT
Fôr til disposisjon	TS-%	FEm/kg TS	Kg/dag	Kg/dag	Kg/dag	Kg/dag	Kg/dag	Pr. dag
Rundballer	23,1	0,86	757,0	0,0	0,0	0,0	757	1,0 baller
Høy	0,0	0,00	0,0	0,0	0,0	0,0	0	

Tildelt innkjøpt fôr pr dyr pr dag								
			Mjølkekyr	Kvige	Okse	Sau	TOTALT	TOTALT
Fôr til disposisjon	TS-%	FEm/kg TS	Kg/dag	Kg/dag	Kg/dag	Kg/dag	Kg/dag	Pr. dag
Rundballer	23,1	0,86	31,7	254,2	1,5	64,2	352	0,4 baller

Beregnet kjøp/salg av fôr, og restlager inkl. kjøpt fôr

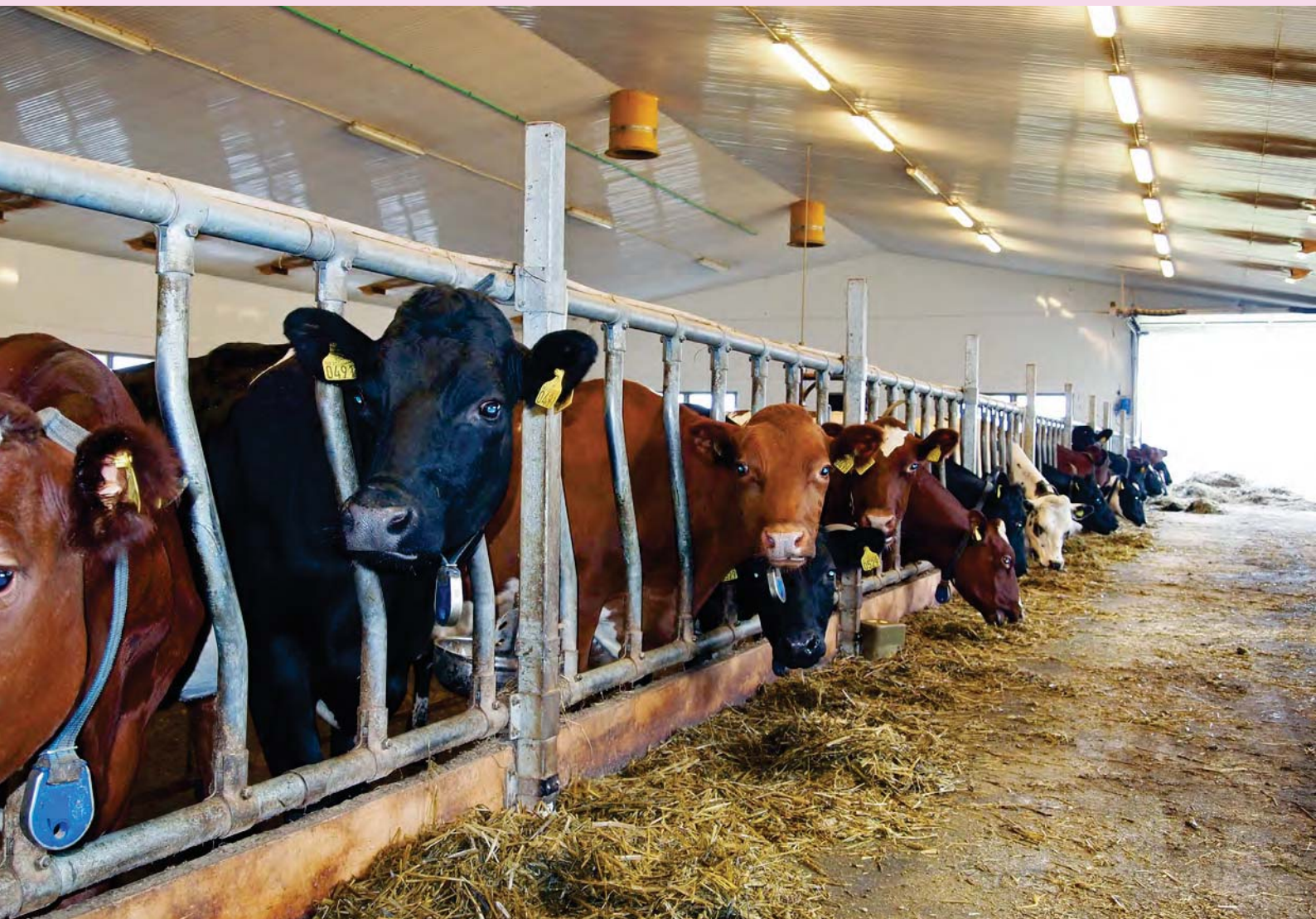
	Hele planperioden Behov kjøp, m ³ , baller, mv.	Mulig salg, m ³ , baller, mv.	Forventa lager 01.01.2011		Forventa lager 01.12.2010	
			Kg	m ³ , baller, mv.	Kg	m ³ , baller, mv.
Fôrkontroll						
Rundballer	118 baller		186.155	237 baller	220.520	281 baller
Høy			19.071	48 bunter	22.548	56 bunter

Svinn-vurdering

	Svinn av totalt beregna fôrlager		
	2 %	4 %	6 %
Utgjør antall FEm	815	1.630	2.446
Tilsvarende av siste prioriterte fôrmiddel: Rundballer	5 baller	10 baller	16 baller

» Fôring i situasjoner med lite grovfôr

Flere tildelinger av grovfôr og eventuelt innkjøp av noe struktur kan bidra til større metthetsfølelse slik at det blir mindre uro og stress i fjøset. Foto: Ingvild Berg

sein-laktasjon. Dette kan være gjennomførbart i båsfjøs ved å dele opp i tre avdråttgrupper (under 20 kg, 20–30 kg, over 30 kg). Ved konsentrert kalving må det brukes mest og best grovfôr i tidliglaktasjonen, mens det kan spares på grovfôr i seinlaktasjonen. Dette krever god oversikt over de ulike partiene i grovfôrlageret og en god plan for disponering av de ulike kvalitetene gjennom laktasjonen.

Løsdrift

I løsdrift med mulighet for å skille ut sinkyr kan det tildeles et minimum av grovfôr i sinkuavdelinga, og eventuelt innkorting av laktasjonen for å kunne sette flere kyr der. Hvis det er mindre enn én eteplass per ku bør kyrne ha appetittfôring med grovfôr, men ved å øke 1–2 kg i daglig kraftfôrmengde vil de ta opp litt mindre grovfôr slik at en sparer litt på det.

Flere tildelinger av fôr

Ideell pH i vom er rundt 6,5. Ved stor kraftfôrandel vil gjæringa i vomma bli sterkere. Det kan gi et pH-fall som i sin tur kan gi dårlig appetitt og dårlig fôrutnyttelse. Grovfôr stimulerer spyttproduksjonen. Spytt inneholder bikarbonat og fosfat som er viktig for å bufre syrene som blir produsert i vomma slik at pH kan holdes over 6. Fôrplaner med sterkt redusert appetittfôring

krever derfor flere tildelinger med grovfôr, og at kyrne alltid får grovfôr før kraftfôr når fôrbrettet har vært tomt i flere timer. I tillegg bør kraftfôret fordeles på flere små porsjoner.

Kraftfôrtyper

Fiberrike kraftfôrtyper kan ikke fullt ut erstatte grovfôr, men siden de har mer NDF (fiber) enn vanlig kraftfôr, kan kraftfôrandelen økes. Fiberrikt kraftfôr har imidlertid lavere energiinnhold enn vanlige typer. Derfor må mengdene oftest økes med 1–2 kg ved overgang til fiberrikt kraftfôr ved tilnærma lik grovfôrtildeling.

Fiberrikt kraftfôr har ikke den samme fysiske strukturen som grovfôret. For å utnytte egenskapene til «grovfôrerstatte» er det derfor viktig å dele opp kraftfôret i mange nok tildelinger og sørge for at kua får noe strårikt fôr før kraftfôrporsjonene.

Dyrevelferd - og bondevelferd

Mens kua bruker over en time på å tygge ett kilo med grovfôr-tørrstoff, er tyggetida på kraftfôr bare fire

Tabell 2. Eksempel på prisberegning for to ulike kvaliteter av rundballer, beregnet med netto grovfôrkostnad i EK i Region Øst

Tørrstoff prosent	Råprotein g/kg TS	NEL ₂₀ MJ/kg TS	Totalesyrer g/kg TS	NH ₃ -N g/kg N	Beregna MJ/ball	Pris Kr/ball
22	150	6 (0,85)	70	80	1050 (148 FEm)	296
35	150	6,3 (0,89)	70	80	1566 (221 FEm)	432

minutter per kilo tørrstoff. Selv om vi klarer å balansere fôrplanen med høy kraftfôrandel er det stor sannsynlighet for at kyrne vil føle seg sultne. Utføring flere ganger i løpet av dagen og eventuelt innkjøp av noe grovfôrmidler kan hjelpe for å døyve sultfølelsen.

Ta styringa

Fôrprøver, oppfølging av fôrplan, og fôrkontroller (sjekk hvor mye dyra faktisk eter) gir full kontroll på situasjonen hele tida, og mulighet for å forberede fôrovergang.

Gulpeboller, laus avføring og ufordøyde fôrrester i avføringa er indikatorer på at fôret ikke fordøyes ordentlig og at fôrplan/fôringsrutiner bør endres.

Tankbillappen gir indikasjon på utvikling i melkemengden hver andre eller tredje dag. Leverandørmelka analyseres to ganger i måneden, og i tillegg er det mulig å sende inn ekstraprøver for å følge med urea, frie fettsyrer og fettprosent. Nedgang i fettprosent og forhøyet urea kan være tegn på at kyrne ikke takler høyt kraftfôrnivå for eksempepl på grunn av for liten fibertilførsel eller at kraftfôrporsjonene blir for store.

Følg med holdet

Ved knapphet på grovfôr kan ikke dyra kompensere med økt grovfôropptak dersom de blir underfôra på kraftfôr. Dersom man velger å korte inn laktasjonen og utnytte ytelsesnivået i tidlig laktasjon, er det ekstra viktig å sørge for at de som er i starten av laktasjonen får tilstrekkelig tilgang på grovfôr, og at kyrne ikke blir for feite inn mot avsingning og i sintida. Også ungdyr som får mye kraftfôr må holdvurderes.

Kjøpe grovfôr?

Det er viktig å få satt opp en disponering av tilgjengelig grovfôr så tidlig som mulig etter at slåtten er avsluttet, slik at man tidlig kan lage en god fôringsstrategi for innefôrings-sesongen. Om man skal kjøpe inn grovfôr eller klare seg med å supplere med mer kraftfôr (vanlig eller fiberrikt) eller andre fôrmidler, vil først og fremst avhenge av hvor mye grovfôr man mangler og prisforholdene mellom fôrmidlene. Ofte utgjør frakt en stor del av kostnaden ved innkjøp av grovfôr, slik at en løsning med fiberkraftfôr vil bli det billigste alternativet. Redusert

Råd ved begrenset grovfôrtildeling:

- En eteplass per dyr
- Mulighet for å skille sinkyr fra mjølkende kyr, og høyttytende fra lavtytende kyr
- Mer enn to tildelinger av grovfôr per dag og litt grovfôr før kraftfôrtildeling (1–1,5 time før)
- Maks 2–3 kg kraftfôr per tildeling til ku og maks 2 kg per tildeling til okse.
- Fiberrikt kraftfôr kan erstatte noe grovfôr
- Innkjøp av høy, halm (NH-behandla), evt. andre strukturfôrmidler aktuelt for å sikre minimum av struktur i rasjonen.
- Grovfôranalyser for riktig beregning av grovfôr på lager og valg av kraftfôr. Jevnlig oppdatering av fôrplan el. månedlig fôringsliste
- Fôrkontroll (inn og – utveiging av fôr for å kontrollere faktisk forbruk)
- Jevnlig oppfølging av hold
- Aktiv bruk av informasjon på tankbillappen som kontroll på fôringa
- Mer tid brukt på fôringsrutinene
- Må tåle mer uro i fjøset, i hvert fall en stund til dyra er «tilvent» situasjonen

» Fôring i situasjoner med lite grovfôr

appetittfôring på grovfôr forutsetter en eteplass til hvert dyr i løsdriftssystemer, sannsynligvis mer uro i fjøset, og tildelingen av grovfôr (og kraftfôr!) mer enn to ganger per dag. Om dette ikke lar seg gjennomføre i praksis, vil nok innkjøp av grovfôr være det beste alternativet.

Surfôr i rundballer selges ofte til stykkpris uten hensyn til hva som er innenfor platen. Det som i utgangspunktet virket som en god deal kan likevel vise seg å bli det dyreste alternativet. For å oppnå en rettferdig handel for både kjøper og selger, bør rundballer

omsettes etter energiinnhold (M eller FEM), og ikke etter fastpris per stykk. Ved omsetting av grovfôr bør det alltid følge en analyse av det aktuelle fôret, slik at kjøper vet hva han/hun betaler for og selger får en pris på fôret sitt som er fornuftig i forhold til produksjonsverdien av det.

Prising av grovfôr

Rådgiverne i Tine kan være behjelpelig med å finne riktig grovfôrpris. «Prissystem grovfôr» (tabell 2) er et fôringsfaglig godt og praktisk verktøy for å beregne priser på grovfôr. Regnearket tar

utgangspunkt i energiinnholdet per rundball eller per kubikkmeter og en «grunnpris» som er beregnet regionvis ut ifra midtall for netto grovfôrkostnad i Effektivitetsanalyse (EK). Prisen blir i tillegg korrigert ut ifra en kvalitetsindeks basert på energikonsentrasjon, gjæringskvalitet og proteininnhold. Regnearket gir også en sammenligning av prisen per energienhet i grovfôret kontra kraftfôr, og det er mulig å legge inn forventet fraktkostnad på grovfôret, slik at man får den reelle prisen på grovfôret når det ligger hjemme på egen gårds plass.

SMÅTT TIL NYTTE

Importboom

Fra 2001 til 2012 økte importen av landbruksvarer til Norge fra 17,4 til 43,4 milliarder kroner. Eksporten har i samme tidsrom kun økt fra 3,7 til 3,9 milliarder kroner. Importen av kjøtt har bare fra 2010 til 2012 økt med 133 prosent, mens for melk, meieriprodukter, egg og honning har økningen vært på 30 prosent.

AgriAnalyse

KALVEHYTTER OG KALVEBINGER

Har du konsentrert kalving? Vi har løsningen!
Fleksible kalvebinger i modulsystem.
Enkelt renhold.

www.calfhutch.com

BB agro er forhandler for Agri-Plastics i Norge.
Agri-Plastics leverer kalvehytter i tre ulike størrelser. Hyttene er svært solide med gode luftemuligheter. Enkelt renhold.

BB agro
 Husdyrteknikk

Telefon: 69 12 68 00 | www.bbagro.no

KUHN FORENKLER HVERDAGEN

Kuhn Euromix I med 2 vertikale blandeskruer er en vinner. Den er enkel i bruk og kan leveres i størrelsene 16, 20, 22, 25 og 27 m³. Kraftige og doble girbokser med stor lageravstand samt stor flensflate mot en kraftig bunn gjør at denne maskinen gjør jobben hver dag, år etter år.

Utmating skjer til høyre eller venstre, eller begge deler. Kan også leveres som stasjonær vogn med elektrisk motor.

Like god til halmstrøing som til føring. Frosne rundballer går som en lek. Enkel elektrisk styring. Kuhn kan også levere slepemaskiner som tar med seg både 2 og 3 rundballer.

BE OM TILBUD!

EIK
SENTERET
www.eiksenteret.no

» Veterinær Guro Sveberg har laget en oversikt over hva brunstsymptomene forteller deg.

Guro Sveberg
Veterinær i Tine
guro.sveberg@tine.no

Brunsttegn og hva så?

	DU SER KU SOM	DET FORTELLER DEG	DU GJØR
AKTIV KU	RIR EN GANG	LITE. Mulig brunst hos den som rir og/el ris på	Se etter flere tegn. Dersom ei av kuene er aktiv eller reseptiv (mottakelig):
	RIR FLERE GANGER *på ulike kyr *på samme ku	BRUNST! *Ridekua brunstig *Begge trolig i (ride)brunst, men kan også være kun «mottakerkua»	Inseminer ved første mulighet (Innen 24 t). Rapid P4 (progesterontest) kan brukes for å finne hvilken ku som er brunstig
	UTFØRER ANDRE TEGN EN GANG (snuse bak, hodehvile, hodelek, jage opp, følge etter, brøle)	Sier lite	Se an. Sjekk både den aktive og «mottakerkua»
	ANDRE TEGN FLERE GANGER *på samme ku *på ulike kyr	Tidligbrunst/siste timer før brunst *Mottaker (og evt den aktive) trolig brunstig *Aktive kua trolig brunstig	Vurder å inseminere, men kan være tidlig (vent). Sjekk reseptivitet. Bruk gjerne Rapid P4 og evt spermvitalsæd hvis tidlig
RESEPTIV KU (MOTTAKELIG)	STÅR VED OPPRITT	Ståbrunst (reseptiv)	Inseminer
	BLIR RIDD PÅ EN GANG	Lite. Mulig brunst hos den som rir og/el ris på. Se etter flere tegn. Dersom ei av kuene er aktiv eller reseptiv (mottakelig):	Sjekk også ridekua
	BLIR RIDD PÅ FLERE GANGER Eller ser merke/avslutning etter ridning *av ei ku *av ulike kyr	(Ride)brunst, mulig ståbrunst *aktiv ku trolig (også) brunstig *mottaker brunstig	Inseminer ved neste mulighet. Sjekk reseptivitet (og aktivitet) hos begge. Bruk gjerne Rapid P4 hvis usikker
	BLIR SNUST (hvilt hode, hodelek, jage opp, følge etter, brøle) EN GANG	Lite	Sjekk begge kuene
	SNUST mm FLERE GANGER *av ei ku *av ulike kyr	*Sannsynlig begge i brunst *Mottaker kua trolig i brunst (reseptiv)	*Vurder inseminering ved neste mulighet (Bruk gjerne Rapid P4)
SAG-seksuelt aktiv gruppe	Kuer sammen (<3 meter ml) og brunsttegn ila 5 min *Skifter partner *To (eller flere) sammen	Minimum en ku brunstig. *Kun denne er brunstig *Sannsynlig brunst begge	Inseminer ved neste mulighet. Bruk gjerne Rapid P4 for å finne den brunstige i gruppa
Drektig	Viser brunsttegn	Kan være drektig el brunst	Sjekk drektighet evt bruk Rapid P4
ANDRE YTRE TEGN	Svett ku, slikkemerker, brøler, holder melka, uro	Sannsynlig (ride)brunst	Inseminering ved neste mulighet
	Har langt, blankt slim * < 10 cm trådtrekkende (test med fingre) * > 10 cm trådtrekkende med; * Luftbobler	*Forbrunst? *Sannsynlig dagen før eller i brunst *Trolig i brunst (dag for inseminasjon)	Se helst flere tegn (adferd) *Vent og se *Inseminer dagen etter langt slim eller lav progesteron (Rapid P4) eller bruk spermvitalsæd samme dag
	Stille etter tidligere tegn	Er i sen-eller etterbrunst	Skynd deg og inseminer!

Obs! Lista er veiledende og forutsetter kyr i normal brunstsyklus

Sveberg, 2013

Energidrikk etter kalving.

- ✓ innovativ velsmakende drink til bruk rett etter kalving
- ✓ ingen drenching nødvendig, kuen drikker selv, høy aksept (94 %)
- ✓ brukt på over 500.000 kyr
- ✓ reduserer effektivt risikoen for ketose
- ✓ raskt tilgjengelige energikilder støtter stoffskiftet etter kalving
- ✓ øker tidlig forinntak
- ✓ inneholder selen og kobolt i tillegg til andre viktige stoffer
- ✓ glukose fører til bedre energitilførsel og "boost" i blodsukkernivået

5kg
998,-*

* + mva

Problem

Kalving medfører betydelig fysiologisk stress for kua. Inntaket før og etter kalving er lavt. Under fødselen mister hun ca 50 liter væske samt store mengder elektrolytter - neppe den beste forberedelsen til ni måneder melkeproduksjon. Dette tapet av væske og elektrolytter må erstattes, ellers vil kua bli svak og slapp.

Løsning

Rindavital energigivende kudrink sørger for rask energiforsyning etter kalving, slik at kua kommer raskt til hektene. Fører til raskere inntak av grovfôr og en mye bedre og mer positiv start på laktasjonen.

Bruksanvisning; Rør ut 500 g Rindavital Energidrikk i 10-20 ltr håndvarmt vann og gi **umiddelbart** som første væske etter kalving.

Fås i vår døgnåpne nettbutikk eller ring kundeservice på 22 20 80 80

Forbruksvarer

☎ 22 20 80 80

www.forbruksvarer.no

Harde prioriterin er nødvendig ved

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
tekst og foto

Borghild Reenskhaug og
Odd Einar Fjørtoft

Hjulutrustning et viktig grep på bæresvak fuktig jord.

– Vi visste at det ville ta tid å få til nok fôr til nyfjøset, men de sist somrene har vært slitsomme med mye nedbør og få og korte tørre arbeidsperioder, forteller Borghild Reenskhaug. – Det våte og ustabile været gjør at det er nærmest umulig å få tatt slåtten. Selv om hele gjengen med unge voksne er hjemme, og maskinparken er klargjort, så sliter vi i år også.

Investerer i jordvegen

Da Buskap besøker Fjørtoft, er det enda att 150 dekar andre slått og vatnet står i dammer på jordene. EK (effektivitetsanalysen) viser at det gjøres store investeringer i jordvegen hvert eneste år. Odd Einar Fjørtoft er snar til å fortelle at det som står i regnskapet og EK er et snilt overslag. Han sjøl er nærmest for en stor muldvarp

å regne. Han elsker og få vatnet til å renne rett veg. Som dokumentasjon viser han en bildeserie med bilder av både dynamitt og nivelleringskikkert. Er det noe de virkelig legger sjela si i så er det å få opp avlingsnivået. Skiftene er mange og flere er små (41 skifter fra to dekar til 45 dekar). Mye av jorda er leiejord med ulike avtaler som også gjør det risikabelt å legge

» Arbeider for å bli sjølforsynt med grovfôr, men regnet øser ned i år også.

ger avlingssvikt

STEINHOLEN, HARAM I MØRE OG ROMSDAL

- Borghild Reenskaug og Odd Einar Fjørtoft
- En av to garder med mjølkeproduksjon på øya Fjørtofta på Sunnmøre
- Leverer 300 tonn mjølk og 47 tonn storfekjøtt. Leverer 6–7 puljer per år å 18 okser.
- 10 000 kg EKM
- 610 gram tilvekst på oksene (tall fra siste 12 mnd.)
- 470 da grovfôr
- 450–500 FEm per dekar. Potensialet på den beste jorda er kanskje 800–1000 FEm
- Pløyer om egen jord hvert 7.år.
- Årlig fôrbehov 750 m³ silo og over 2 000 bunter silo
- Familiens arbeidskraft pluss avløser i 50 prosent
- Aktuelle fordi de har knapphet på fôr i forhold til produksjonspotensial.

Hjulustrustning og liten vekt

I sommer har de kjørt ut 3 500 kubikkmeter med møkk med 6 kubikkmeters tank. 13-kubikkmeterstanken står nyvasket og ubrukt. Traktorene er utstyrt med tvillinghjul, de letteste kjøres ute på jordene, mens de største og tyngste brukes til transportetappene langs veg. I år har rundballepressen fått dobbel hjulustrustning. Det er Odd Einar fornøyd med, for nå er det faktisk pakkeren en kan se spor etter og ikke rundballepressen. I tillegg senkes lufttrykket i hjulene maksimalt.

Prosjekt i regi av fylkesmannen

Fylkesmannen tar tak. Det å få opp avlingene er viktig for å få til et robust landbruk med bedre økonomi. «Best på fôr» er et treårig prosjekt som har som mål å heve avlinga med 10 prosent. 15 bruk har meldt seg, og disse får oppfølging fra Landbruksrådgivinga og Tine. For å følge avlingsutviklinga brukes EK. Markvandinger er en viktig del i erfaringsutvekslinga. Og Odd Einar forteller at under årets markvandring på garden så var det en som sa:

– Jeg har nå trudd du har smurt tjukt på, men du har nå vært moderat i å beskrive forholdene her ute.

Her som mange andre steder var den store grøfteoffensiven på 60–70 tallet. Nå fungerer ikke de gamle grøfteanleggene mange plasser. Da Odd Einar i år skulle grave opp et blauthøle viste det seg at det måtte sprengningsarbeid til for å få fart på vannet. 350 hull ble det!

– Ikke rart folk seier jeg er steingalen, seier Odd Einar – men tørt er det blitt.

Muldvarpen Odd Einar graver og graver. Målet er større avlinger. Foto: privat

ned altfor mye tid og grøfterør.

På spørsmålet om hvor ofte de pløyer om enga går det opp for meg hvor utfordrende fôrdyrkinga på Fjørtofta egentlig er. Slik de siste årene har artet seg har det nærmest vært umulig å få til nyetablering av eng. Derfor er det å få til et godt plantedekke, og å handtere det så skånsomt som mulig, noe av nøkkelen til bedre avlinger.

Prioritering nummer en - mjølkeku

Det beste grovfôret prioriteres til mjølkeku. Med en ytelse på 10 000 kilo EKM må detaljer følges opp. Fjaset har et ensidig fôrbrett, og det å skyve grovfôret inntil er svært viktig. Fire ganger i døgnet utføres det arbeidet. I og med at de syns at det å oppnå gode

produksjonsresultater gir arbeidsglede og motivasjon klarer de å ta tak og ta kveldsrunden og skyve inntil fôr da og. Det er det «tyngste» arbeidet. Førstegangskalverne har nå passert 8 000 kilo EKM. I produksjonsmiljøet kappes de om å bli bedre. Det er en vinnerkultur, og de drar gjerne et godt stykke vei for å møte kollegaer og diskutere fag. Fagkompetansen

» Harde prioriteringer er nødvendig ved avlingssvikt

Tabell 1. Borghild sin statistikk på okser fra besetningen. Legg merke til tilvekst, vekt og klassifisering.

Fødsels- vekt:	42 kg	Alder					Tilvekst fødsel – innkjøp/ flytting	Tilvekst fødsel – slaktning	Tilvekst innkjøp- slaktning	SLAKTERESULTAT			
		Fødsels- dato	EIER	Slakte dato	Alder ved slaktning	Innkjøps- flytte dato				Innkjøp/ flytting til oksefjøs	Str ved innkj. /flytting	Kl.	Vekt
24.10.2011	nr 100-1	12.04.13	17,6 mnd	16.feb	3,8 mnd	120 kg	0,678	1,221	1,365	O+	340,3	2+	43,87
28.10.2011	nr 100-2	12.04.13	17,5 mnd	16.feb	3,7 mnd	104 kg	0,559	1,313	1,507	R	361,8	3-	44,07
29.10.2011	EGEN	12.04.13	17,5 mnd	11.feb	3,5 mnd	127 kg	0,810	1,271	1,381	R-	350,4	3	42,97
29.10.2011	nr 110	12.04.13	17,5 mnd	20.feb	3,8 mnd	144 kg	0,895	1,401	1,534	O+	384	2+	43,37
2.11.2011	nr 120	09.04.13	17,3 mnd	20.feb	3,7 mnd	155 kg	1,027	1,341	1,419	R	363,8	3-	43,57
4.11.2011	nr 130	12.04.13	17,3 mnd	20.feb	3,6 mnd	116 kg	0,685	1,323	1,483	R	359,9	3-	44,07
11.11.2011	EGEN	12.04.13	17,0 mnd	22.mars	4,4 mnd	185 kg	1,083	1,306	1,376	O+	351	3-	42,87
20.11.2011	nr 140-1	12.04.13	16,7 mnd	29.mars	4,3 mnd	171 kg	0,992	1,385	1,515	R-	365,1	3	42,97
20.11.2011	nr 140-2	12.04.13	16,7 mnd	29.mars	4,3 mnd	134 kg	0,708	1,297	1,493	R	343	3	43,57
25.11.2011	nr 150-1	09.04.13	16,6 mnd	11.mai	5,6 mnd	235 kg	1,149	1,330	1,415	O+	346,1	3+	41,37
26.11.2011	nr 110	12.04.13	16,5 mnd	20.feb	2,9 mnd	102 kg	0,698	1,330	1,455	O+	347,3	3	42,37
27.11.2011	nr 160-1	12.04.13	16,5 mnd	29.mars	4,1 mnd	137 kg	0,772	1,159	1,279	O+	304,6	3-	42,87
29.11.2011	EGEN	12.04.13	16,4 mnd	07.apr	4,3 mnd	146 kg	0,800	1,220	1,362	R-	318,5	3+	41,97
1.12.2011	nr 160-2	12.04.13	16,4 mnd	29.mars	4,0 mnd	141 kg	0,832	1,292	1,431	R	334,8	3-	44,07
5.12.2011	nr 150-2	09.04.13	16,2 mnd	11.mai	5,3 mnd	233 kg	1,209	1,158	1,127	O	298,1	2+	43,27
8.12.2011	nr 150-3	12.04.13	16,1 mnd	11.mai	5,2 mnd	262 kg	1,419	1,341	1,299	O	342,2	3-	42,27
12.12.2011	nr 150-4	12.04.13	16,0 mnd	11.mai	5,0 mnd	229 kg	1,238	1,107	1,042	O	283,8	3	41,77
14.12.2011	EGEN	09.04.13	15,9 mnd	07.apr	3,8 mnd	146 kg	0,904	1,240	1,339	O+	312,4	3-	42,87
6.11.2011	nr 170	30.05.13	19,0 mnd	19.juni	7,5 mnd	153 kg	0,491	1,025	1,370	R-	306,5	3	42,97
18.12.2011	nr 170	30.05.13	17,6 mnd	19.juni	6,1 mnd	137 kg	0,516	1,106	1,414	O	306,2	3-	42,27
29.12.2011	nr 170	30.05.13	17,3 mnd	19.juni	5,8 mnd	153 kg	0,642	1,320	1,654	R	354,6	3-	44,07

Okse nr 150-1 og 150-3 er kryssning mellom NRF og Holstein. De andre er ren NRF

Borghild og Odd Einar har mange gode samtaler med Tinerådgiver Bozena Farstad. I år har de kjøpt «pakkerådgiving» hvor hun følger dem tett gjennom hele året med både fjøsbesøk og telefonsamtaler.

har de i fjøsdøra og på åkeren og som Borghild sier: – Det er bare «å åpne opp» og bruke veterinær, Tinerådgiver og landbruksrådgivninga.

På tunet står det nå storsekk med både betefôr og byggpellets. Ureaverdien er i høyeste laget og tørrstoffinnholdet i mjølka synker. Da gjelder det å ta grep og handle.

Det store oksefjøset

Oksefjøset som rommer over 100 okser ble bygd i 2006. Tanken var at framføring av okser skulle være et steg i retning av et nytt kufjøs. Fjøset bidrar med omtrent en million av det totale dekningsbidraget på

KRAFTFOR I OKSEFJØSET				
SPIST kraftfor	Ant dag	Kraftfor pr kg slakt	Kraftfor pr dag	
1867 kg	421	3,25kg	4,43kg	
1950 kg	421	3,07kg	4,63kg	
1957 kg	426	3,33kg	4,59kg	
2131 kg	417	3,33kg	5,11kg	
2114 kg	414	3,60kg	5,11kg	
1880 kg	417	3,04kg	4,51kg	
1881 kg	386	3,54kg	4,87kg	
1909 kg	379	3,33kg	5,04kg	
1861 kg	379	3,29kg	4,91kg	
1775 kg	333	3,77kg	5,33kg	
1957 kg	417	3,23kg	4,69kg	
1600 kg	379	3,30kg	4,22kg	
1733 kg	370	3,44kg	4,68kg	
1707 kg	379	3,15kg	4,50kg	
1650 kg	333	4,40kg	4,95kg	
1744 kg	336	4,00kg	5,19kg	
1621 kg	336	4,63kg	4,82kg	
1660 kg	367	3,38kg	4,52kg	
1567	345	3,32kg	4,54kg	
1697	345	3,48kg	4,92kg	
1759	345	3,08kg	5,10kg	

garden som ligger på 2,5 millioner.

Når været slår feil og avlingene reduseres så er de store spørsmålene: Skal en la være å kjøpe inn så mange okser, skal en kjøpe inn grovfôr eller skal en satse på å bruke maksimalt med kraftfôr. Økonomiske betraktninger syntet at det siste var det mest lønnsomme. Det var denne utfordringen de ga fôringsrådgiveren sin.

Målet var da å bruke så lite grovfôr som mulig i produksjonen av storfekjøtt. Bozena Farstad brukte Tine Optifor Ungdyr som verktøy og lagde beregninger som viste kraftfôrnivået i de ulike periodene av framføringstida (tabell 2).

Skifte av kraftfôrslag

Tidligere hadde de brukt Favør 80 i framføringa av okser. Beregningene viste nå helt klart at de måtte skifte kraftfôr for at oksene skulle tåle et så høgt kraftfôrnivå. Kraftfôret måtte inneholde mindre stivelse og mindre protein. Høsten 2011 ble det byttet til Biff Intensiv, mens i 2012 ble det brukt Biff. Forutsetningen for at oksene skulle kunne ta rasjoner opp mot maks var at kraftfôret ble fordelt gjennom døgnet. Heldigvis var fjøset tilpasset

med kraftfôrstasjoner i alle bingene.

Opptrapping skjer gradvis, og de følger nøye med på gjødselkonsistens.

Det at det går an å gi kraftfôr-rasjoner opp mot 6–7 kilo er oksefjøset et bevis på. Oksene holder seg reine og er i fint hold. På fôrbrettet ligger det en stor mengde grovfôr. De eter grovfôr, men det går lite når en utfordrer dyra på å ete så mye kraftfôr som mulig. Men viktigheten av å ha nok grovfôr tilgjengelig er helt vesentlig for at fjøset skal fungere.

Tabell 2. Tabell 2. Fôrplan til oksene. Legg merke til at nivået for grovfôr er satt til 40 prosent for å få oksene til å ete mest mulig kraftfôr.

Dagsrasjoner, kg fôr pr fôrmiddel, opt.

c) Overgangsføring fram til kalving

d) Innmelding til slakt?

Dyr/gr.nr	Type	Rase	Alder (mnd)	Alder (dgr)	Lev.vekt	Slaktevekt	Opt. status	3 rundballer Buskaps	FORMEL Biff Intensiv
0003	OKSE	1		83	100		13	2,3	3,1
0004	OKSE	1	3	91	108		13	2,4	3,3
0005	OKSE	1	4	122	140		1	4,7	3,7
0006	OKSE	1	5	152	174		1	6,6	4,1
0007	OKSE	1	6	182	213		1	8,2	4,6
0008	OKSE	1	7	213	255		1	9,6	5,3
0009	OKSE	1	8	243	298		1	11,0	5,9
0010	OKSE	1	9	274	344		1	12,5	6,4
0011	OKSE	1	10	304	389		1	13,9	6,8
0012	OKSE	1	11	334	433		1	15,4	7,1
0013	OKSE	1	12	365	479		1	17,2	7,3
0014	OKSE	1	13	395	522		1	18,8	7,3
0015	OKSE	1	14	426	565		1	20,1	7,3
0016 ^{d)}	OKSE	1	15	456	605	311	1	20,4	7,4
0017 ^{d)}	OKSE	1	16	486	642	330	1	20,5	7,5
0018 ^{d)}	OKSE	1	17	517	679	349	1	20,4	7,5
0019 ^{d)}	OKSE	1	18	547	712	366	13	20,2	7,6
0020 ^{d)}	OKSE	1	19	578	744	383	13	20,0	7,5
Sum				435				5810	2650
Middel								13,4	6,1

» Harde prioriteringer er nødvendig ved avlingssvikt

Sett mål – bli bedre

Borghild sin statistikk

Tallenes tale er klar. Resultatene følges med argusøyne. Oksene vokser godt, selv om det er forskjeller mellom enkelt dyr. Tilveksten har heller økt etter at de økte kraftfôrrasjonen fra maks fire til maks sju kilo. Likevel, Borghild er klar på at dette i seg selv ikke er noen ønskesituasjon. Målet må være å produsere mest mulig grovfôr for å utnytte grovfôrlinja maksimalt for å få fordelt kostnadene på flere FEm. EK viser også at dekningsbidraget på fjøset var høyere når de brukte mer grovfôr, selv om kjøttprisen har økt fra 42,80 i 2009 til 46,38 kroner per kilo i 2012. I samme tidsrom har kraftfôrprisen økt fra 3,11 til 3,34 kroner per kilo. Fordelen med å bruke Biff er at du ikke trenger å tenke på forsyninga av mineralnæring. Biff er kalsiumrikt og sikrer nok kalsium til skjelettet til så rasktvoksende dyr. Prisen på grovfôret har også økt i samme periode fra 1,05–1,70 per førehet. Kjøpt grovfôr er styrt til oksefjøset i EK. Statistikken viser at det ikke er likegyldig hvordan kalvene er ved innkjøp. De kjøper kalv gjennom Nortura og får kalv fra mange ulike besetninger. Odd Einar forteller at de kjøper inn kalver mellom 2 til 9 måneder gamle. Det er ikke ønskelig at de er så gamle som 9 måneder, det skaper gjerne bråk i bingene. En oppfordring fra Borghild og Odd Einar: Med dagens livdyrpriser må det være god lønnsomhet i å føre kalvene godt slik at de er i god vekst og gir topp uttelling på alle tilleggene. En slik kalv koster gjerne 5 000 kroner ved innkjøp.

» En bonde som setter klare mål går det an å hjelpe, men bønder som ikke tar grep er ei nøtt.

Bozena Farstad

Bozena Farstad er fagrådgiver på føring, nøkkelfrådgiver og kjører EK (Effektivitetsanalysen). Hun er oppvokst i Polen, men har nå vært i Norge i snart 25 år. Hun har mann og to voksne barn og driver et mjølkeproduksjonsbruk på Sunnmøre. Hun er rådgiveren som har jobbet med fôringsoppdraget hos Fjørtoft, der målet var å bruke så lite grovfôr som mulig i framføringa av 110 okser årlig i en situasjon med avlingssvikt.

– Gi meg gjerne utfordringer, da blir jeg bedre. Min jobb er å avdekke hva som faktisk skjer ute på garden og å vise bonden hva som skal til for å nå målene. Målene bør ha en økonomisk forankring, det øker motivasjonen hos de fleste. Det har ingen hensikt å få kyrne til å mjølke 10 000 kilo hvis det ikke gir en økonomisk gevinst eller en arbeidsmessig gevinst. Jeg samarbeider ofte med en økonomirådgiver/driftsplanlegger for å ha tilgang til ØRT-analyse. Det viser hva som er potensialet. Det gir inspirasjon. Jeg må ha oversikt over ressursene, både bygninger, kvote, jord og de menneskelige ressursene. Det er ikke nok å prate med brukeren per telefon og komme med konkrete råd ut ifra beskrivelse av situasjonen i fjøset. Jeg må ut for å se ... Får kyrne appetittføring, beveger de seg godt, har møkka rett konsistens, blir fôrrester fjernet og så videre. Det er ikke vits i å kjøre fôrberegninger hvis en har avdekket at grunnleggende ting ikke er på plass. Før jeg drar ut på oppdraget liker jeg å grave meg ned i produksjonsdata - det gir en utrolig god ballast. Da kan jeg studere andre detaljer når jeg kommer ut. Hårlag, gulpeballer, hasesår. Er kyrne skitne på bakparten vet jeg med sikkerhet at de har fått en dårlig balansert rasjon. Mange bønder har mye leid hjelp. Det gir utfordring i forhold til å følge produksjonen på egen gard, når avløseren snakker dårlig engelsk. Noen ganger har det vært en fordel å kunne polsk. Jeg kan strekke meg langt jeg hvis bonden selv er virkelig engasjert og har klare mål, gjør endringer, følger med og kommer med tilbakemeldinger. Jeg er nok en av de rådgiverne som er best når jeg får respons, bedre på å diskutere faglige problemstillinger med motiverte bønder enn på å dokumentere alt jeg gjør. Jeg liker å være tett på. Det er oppdragene ute i felten som gir meg energi, det er de som gjør meg bedre for hver dag. Jeg er glad i å legge til rette for gode møteplasser, der både bønder og rådgivere kan diskutere fag. Jeg liker å skape arenaer der det er lov å være god og arenaer der det går an å vise svakhet, avslutter Bozena.

Her blir du tilgodesett.

Oppdag kua i tide, hver gang.

Du er smart. Du er klar over at reproduksjon er en vitenskap, det er derfor at du skal velge BouMatic`s RealTime aktivitet. Den skaffer til veie de mest nøyaktige 24/7 brunstdata for dine kuer, til riktig tid – hver gang – hvor som helst. RealTime frigir tid, som du kan bruke sammen med de som betyr mest for deg.

Sparer tid når du går "RealTime" fra BouMatic.

Kontakt BouMatic A/S i Varde - Danmark for mer informasjon!

Ingeborg SivertstølFagrådgjevar i føring i Tine
ingeborg.sivertstol@tine.no**Åse M. Flittie Anderssen**Fagrådgjevar
i Tine Rådgiving
ase.anderssen@tine.no

» Beite er sunt for kvigene, men seint innsett og dårleg tilvekst kan gje dårlegare fruktbarheit og mindre mjølk på tanken.

For seint innsett av

» Hausten er ei travel tid med årets siste slått, fjøsstell og utkøyring av møkka og anna haustarbeid. Då er det fristande å la kvigene vere ute ei stund til. Mange har nok også plassproblem når alle dyra skal inn om hausten. Kanskje vart oksane meldt inn litt seint til slakt og vert i tillegg ståande til siste veka i avtaleperioden? Det har i mange tidlegare artiklar i Buskap vore fokus på godt kvigeoppdrett, til dømes 8/2008, 8/2009 og 2/2010. I denne artikkelen vil me ta for oss konsekvensar av seint innsett av kvigene på hausten. Me prøvar også rekne kroner og øre på det, sjølv om mykje må baserast på skjønn.

Konsekvensar av seint innsett

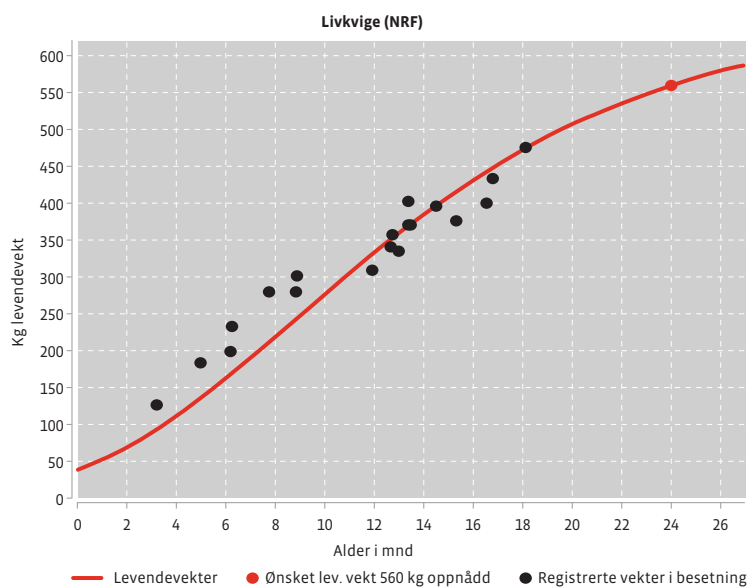
Særskilt slike år som no i år her på Vestlandet, med seint utvikla beite og tidleg haust er det viktig å fylgje godt med på kvigene. Beita kom seinare enn vanleg, og sommaren har vore kald og våt. Dette har ført til ein særskilt kort beitesesong. Hugs at kviger som går ute får auka vedlikehaldsbehov, og dermed aukar òg energibehovet for å klare å halde oppe god nok tilvekst. For kviger som skal inseminerast kan det få store konsekvensar om ein ikkje set inn tidleg nok. Til ei viss grad kan ein ta att noko med kompensasjonsvekst etter innsett, men ikkje på langt nær nok om tilveksten har vore dårleg.

Dette kan føre til at ein må vente med å inseminere kviga lenger enn ynskja, eller inseminerer på for låg vekt/størrelse. Ventar ein med å inseminere går det meir fôr i kviga, og kvigeoppdrettet vert dyrare. Inseminerer ein på for låg vekt/størrelse, vil ikkje kviga vere stor nok ved kalving og ein får det att i lågare mjølkeproduksjon i fyrste laktasjon. Ofte ser ein det og att i andre laktasjon, om ein då har fått kalv i fyrstekalvaren. Kviger som er små og har dårleg energidekning kan vere vanskeleg å få til å ta kalv. Dagar utsett drektigheit kostar, og må ein ha fleire insemineringar er dette òg ein stor

God tilvekst på kvigene i beiteperioden er krevjande, og om ynskja tilvekst ikkje er nådd er det viktig å setje inn tiltak tidleg. Foto: Solveig Goplen

Figur 1. Vektutvikling i buskap med haustfødde kviger

kvigene **koster**

utgiftspost. Små fyrstekalvskyr brukar mykje av energien til å vekse i fyrste laktasjon. Denne energien kunne vore nytta til mjølkeproduksjon. I tillegg skal ho verte brunstig og inseminert på nytt. Fruktbarheit er eit overskotsfenomen. Om fyrstekalvaren brukar all energien på å vekse og mjølke, kan det syne seg att på dårleg fruktbarheit og vanskeleg å få kua til å ta kalv.

Beite er sunt, men tilveksten ofte dårleg

Beite er generelt positivt for dyrehelsa, og alle kviger over seks månader skal ut i minst åtte veker. Ei frisk og robust kvige kalvar med mindre komplikasjonar. Send difor kvigene på beite, men følg opp med snyltarbehandling om naudsynt. Ha jamleg kontakt med dyra og gje tilgang på salt, mineral og vitamin i beitetida. Kraftfôret er tilsett

ekstra av dette, men i beitetida (utan kraftfôr) vil det lett oppstå mangel. Ein konsekvens av dette kan vere liten eller ingen brunstaktivitet hjå kvigene.

Når beitet byrjar å verte dårleg er det viktig å tilleggsføre med kraftfôr og grovfôr ute, eller setje dei inn. Følg med på holdet og pelsglansen. Byrjar rygglinja å verte tydeleg? Kviga har litt annan kroppsfasong enn mjølkekyr, og meir «unnselig» skjelett, difor er det ein fordel å kjenne på kviga. Holdplansjen er ei fin rettesnor, og ynskja hold ved kalving er 3,5 poeng som vist i figur 2. Om dyra byrjar å utvikle lang, matt og rufsete pels, er det eit tydeleg teikn på at det er på tide å setje inn dyra. Det er lett vint å ha dyra på beite, og særskilt fristande i år med stor avlingsreduksjon, men hugs å sjå heile biletet. Låg tilvekst i beiteperioda kan ha store økonomiske konsekvensar langt fram i tid.

God tilvekst på beite er krevjande

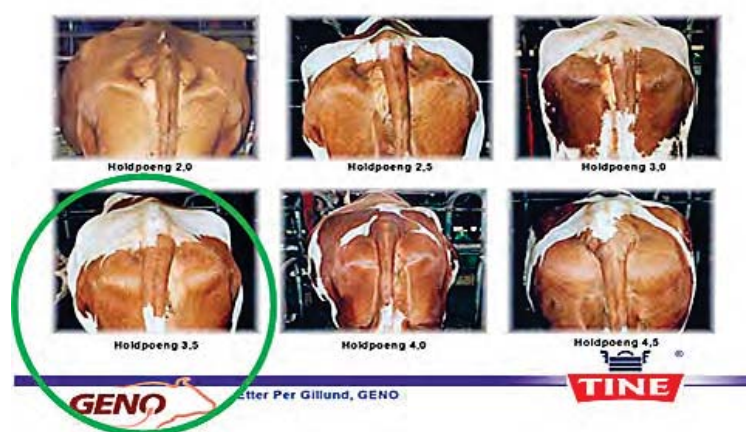
Kviger som er 5–12 månadar ved utslepp bør gå på innmarksbeite eller kulturbeite, medan eldre kviger med fordel kan gå på utmarksbeite. Etter kvart er det fleire som tek jobben med brystmåling av ungdyra, og

erfaringane tilseier at brystmålet ofte er tilnærma likt før utslepp på beite og etter innsett om hausten. God tilvekst på beite er krevjande, og om ynskja tilvekst ikkje er nådd er det viktig å setje inn tiltak tidleg. Figur 1 syner vektutvikling i ein buskap med haustfødde kviger. Kvigene vert sleppt på beite ved om lag ni månaders alder, som er den perioden tilveksten skal vere størst om ynskja mål er 560 kilo levandevikt ved kalving på 24 månadar. Som figuren syner klarar ikkje kvigene ynskja tilvekst i denne perioden. Her må ein kompensere for tapt tilvekst!

Kompensasjonsvekst

Dette vil seie at ein aukar fyrstyrken i håp om ekstra høg tilvekst ei periode for å kompensere for låg tilvekst tidlegare. Til kviger som snart bør inseminert kan ein gje 2–2,5 kilo kraftfôr dagleg etter innsett. Då kan det vere mogleg å få dei store nok til å inseminere ved 15 månaders alder, med tanke på kalving når dei er to år gamle. Tine tilrår 400 kilo levandevikt (169 centimeter brystmål) ved fyrste inseminering dersom målet i buskapen er minst 8 500 kilo mjølk per årsku. Dersom kvigene er veldig små for alderen, må ein heller la dei verte eldre før

Figur 2. Ynskja hold ved kalving

» For seint innsett av kvigene koster

insemineringa startar. Ei slik utsetjing høver likevel dårleg i buskapar med konsentrert kalving. Kviger som vert vesentleg meir enn to år ved kalving skapar trøbbel i driftsopplegget, og får gjerne ein kort laktasjon og lang sinperiode for å kunne fylgje resten av kuflokken på utmarksbeite neste sommar. Kvotefyllinga kan verte ei utfordring. Ein månad for tidleg avsinning og 20 kilo mjølk per dag betyr tap av om lag 580 liter levert mjølk.

Seint innsett - kva kan det koste?

Kostnadar med kviger som ikkje tek kalv til rett tid kan som nemnt dreie seg om fleire insemineringar per drektig kvige, utsett drektigheit, lågare avdrått, problem med å ta kalv att i fyrste laktasjon, men også avlsmessige tap. I tabell 1 har vi samanlikna fruktbarheitsresultata for kvigene i to buskapar, og like eins slaktevekter på «ung ku» og avdrått til kyrne i fyrste laktasjon.

Kostnadar med utsett drektigheit

I buskap A kalvar kvigene i middel når dei er 24,4 månader gamle og i buskap B når dei er 30,2 månader. Geno reknar at utsett fyrste kalving kostar 20–30 kr per dag ut over norsk middel, som er om lag 26 månader. Tapet skuldast i hovudsak ekstra kostnadar til fôr og fjøsplass. I so fall tapar buskap B 2600–3800 kr per kvige. Slikt vert det store beløp av. For å få 20 drektige kviger i buskap B trengs i alt 50 fjøsplassar (kalvebinge og kvigeplass), medan det held med

Tiltak

- Sjekk at drikkekar/drikkeniplar fungerer som dei skal.
- Klipp kvigene og ta eventuelt lusbehandling. Det bidreg til høgare fôropptak og betre trivsel.
- Ta brystmål og sjekk veksten i Tine Produksjonskontroll Kjøtt.
- Opptil 2–2,5 kilo kraftfôr til kviger som treng kompensasjonsvekst; følg med på avføringa.
- Fri tilgang på saltstein.
- Få veterinæren til å sjekke unge kviger som ikkje viser brunst i løpet av tre-fire veker inne.

Me vil og minne om Kvicebrosjyra, sjå

<https://medlem.tine.no/trm/tp/binary?id=53843a>

41 plassar i buskap A. Der kan det fôrast fram 6–7 oksar per år i staden, so sant bingane passar til oksar også.

Kostnadar med fleire insemineringar per drektigheit

Dårleg tilvekst og kondisjon i tida omkring inseminering kan føre til meir omløp enn normalt. Ei sæddose av NRF-okser kostar frå 92 kroner (ungokse) til 315 kroner (eliteokse over 36 i avlsverdi). Inkludert insemineringsarbeidet kostar då éi ekstra inseminering utan helgetillegg mellom 352 og 595 kroner.

Avlsmessig tap

Seint innsett av kvigene kan og auke problemet med at dei ikkje tek kalv innan akseptabelt tal forsøk. I verste fall tek ikkje «godkviga» med topp avstamming kalv, eller det vert for få kviger å bytte ut dårlege kyr med på grunn av tomme kviger. Det gjev mindre valfridom til å utrangere dei kyrne vi ynskjer av avlsmessige

eller praktiske grunnar. På lang sikt kan problemet føre til dårlegare avlsmessig status i buskapen, utan at vi prøver å talfeste dette her.

Låg avdrått i fyrste laktasjon – kostar det noko ?

Svaret er avhengig av mange forhold, men me må rekne med økonomisk tap dersom redusert avdrått fører til manglande kvotefylling eller mindre kjøttproduksjon (mindre plass att til oksar), og generelt i store buskapar med lite/ingen produksjonstillegg for ekstra kyr. I buskapar under 16 årskyr og utan fjøsplass som passar til framføring av oksar treng derimot ikkje litt lågare avdrått vera negativt for økonomien – så lenge vi ikkje tek omsyn til ulik arbeidsmengde og tenkjer at mjølkekvota er fast. Men og i små buskapar vil det vere god økonomi i å skaffe seg ekstra kvote dersom betre kalvstell og management i buskapen gjer det mogeleg å ta ut høgare avdrått i fyrste laktasjon.

Tabell 1. Fruktbarheit på kviger, slaktevekt Ung ku og avdrått i 1. laktasjon i to buskapar.

Kviger	Antal 1. gangs ins.	Alder v. 1. gangs ins.	Antal ins. pr påbegynt kvige	Ikke-omløpsprosent					Utrangering pga. dårlig fruktbarhet	Slaktevekt Ung ku siste 12 mnd	305 dagers kg EkM i 1. lakt siste 12 mnd
				Antall dager etter 1. inseminasjon							
				3	12	30	60	90			
Buskap A	48	15,1	1,6	93,8	93,8	79,2	66,7	62,5	0	257 (23 dyr)	7423
Buskap B	22	19,6	1,7	86,4	86,4	81,8	63,6	50	2	218 (6 dyr)	6751

Nå er det servert

Besøk oss
på stand
J9190 og
J9182

agrovisjon

LELY PÅ AGROVISJON 2013

Besøk Lely på Agrovisjon, og se bl.a. vårt automatiske fôringssystem Lely Vector som har vunnet flere priser i Norden for det innovative konseptet.

Se også våre gressmaskiner Lely Welger rundballepresse, Lely Splendimo mower og Lely Hibiscus river.

UTVIKLING.

www.lely.com

innovators in agriculture

Lely Center Nærbø Tlf.: 51 43 39 60
Lely Center Revetal Tlf.: 33 30 69 61
Lely Center Fåvang Tlf.: 61 28 35 00
Lely Center Heimdal Tlf.: 72 89 41 00

RLM Rogaland Landbruks Maskin AS
Tlf.: 95 98 36 35

» For å få best mogleg kjennskap til næringsverdien i grønnfôr og helsæd så bør ein ta ei fôranalyse.

Ingunn Schei

Fagspesialist fôring,
Topp Team Fôring/Tine
ingunn.schei@tine.no

Ta fôranalyse av grønnfôr og helsæd

» Overvintringsskadar på enga har ført til auka interesse for grønnfôr av korn og helsæd som kriseavling for å sikre fôrgrunnlaget for vinteren. Vekstar av grønnfôr og helsæd gir ei stor og sikker avling og er eit godt tilleggsfôr til grassurfôr.

Grønnfôr og helsæd

Grønnfôr av korn blir hausta omkring skyting, og det er den grønne avlinga ein er ute etter. Helsæd er korn som blir hausta ved deigmodning, og strået og akset haustast i ein masse. Helsæd blir normalt hausta

cirka ein måned seinare enn grønnfôr, og cirka tre veker før tresking. Skiljet mellom kva som er grønnfôr og helsæd går altså på utviklingsstadiet og om ein treff idèell haustetid vil mellom anna vere avhengig av vèret. Næringsinnhaldet i vekstane vil dermed variere mykje, og for å få ein best mogleg kjennskap til næringsverdien bør ein ta ei fôranalyse. Som for alle fôranalyser vil ikkje det gi heilt det sanne svaret, men det gir eit tilnærma sant svar som er betre enn å tippe eller bruke tabellverdiar.

NIR-analyse av grønnfôr/helsæd

Eurofins i Moss analyserer no ensilert helsæd på NIR (Nær-Infrarød måling). Dette er ei hurtiganalyse lik den som er for grassurfôr, og den omfattar alle kornslag (bygg, havre, hvet, rug) under alle utviklingsstadiet, det vil seie også det som går under grønnfôrbetegnelsen. Det kan godt vere erter i blanding med kornet, men er det innslag av meir enn 10 prosent gras eller andre grønnfôrvækstar som fôrraps, fôrmargkål, fôrreddik med meir så kan fôrprøva ikkje analyserast på NIR. Det blir då tatt ei ny utvida kjemisk analyse som inneheld ei NIR-analyse av fordøyelighet (OMD) for å få ei fullstendig analyse som kan hentast inn i Tine Optifor. Ei vanleg kjemisk analyse er mangelfull i forhold til verdiar ein treng i Optifor. Også FKRA i Stavanger analyserer grønnfôr og helsæd på NIR, og vi kan hente analysen inn i Optifor dersom det er kryssa av for at prøva skal sendast til FAS. Denne analysen vil imidlertid mangle ein del sentrale verdiar som er nødvendige for optimering i Optifor. Då må ein bruke tabellverdiar for det som manglar og legge disse inn manuelt for å få analysen til å fungere i optimeringa.

NIR eller Kjemisk analyse

For ei NIR-analyse vil analyse-svaret frå Eurofins komme innan sju arbeidsdagar i høysesongen. Ei kjemisk analyse tar lenger tid, og ein må rekne med 15 arbeidsdagar før svaret er klart. Det positive med ei kjemisk analyse er at den er meir nøyaktig. Ønskar ein kjemisk analyse sjølv om fôret kan analyserast på NIR bør ein notere på at ein ønskjer NorFôr-analyse med OMD og fôrverdiar. Val av fôranalyse og fôrkode

kan vere vanskeleg. Om ein er i tvil så anbefalar vi at det kryssast av for NIR og noter på bestillings-skjema kva fôret inneheld, om det er havre, erter eller anna. Då vurderer laboratoriet om det kan analyserast på NIR eller ikkje, og eventuelt kva fôrkode som skal brukast. Om fôrprøva ikkje kan analyserast på NIR hos Eurofins vil produsenten få ein telefon med spørsmål om det er greit at det blir tatt kjemisk analyse fordi dette inneber ei dyrare analyse. Ein er då sikra ei fullstendig analyse som kan brukast i TINE Optifor.

Fôrkodar

Nedanfor følger ei liste over dei vanlegaste vekstane for ensilert grønnfôr av korn og helsæd som kan analyserast på NIR med tilhøyrande fôrkode. Disse går under gruppa «surfor av helsæd» i NorFôr sin fôrtabell. Eit par av fôrkodane er danske så dei finn de derfor ikkje i den norske delen av tabellen. Danske kodar kan nyttast om vi ikkje har norsk kode som passar. Manglar det også dansk kode så kan vi opprette nye fôrkodar.

Tabell 1. Ulike vekstar og utviklings-trinn for ensilert grønnfôr og helsæd med tilhøyrande fôrkodar som kan analyserast på NIR. Grønnfôr er hausta ved skyting, helsæd er hausta ved deigmodning.

	Fôrkode
Havre, grønnfôr	006-0269
Havre, helsæd	006-0296
Bygg, grønnfôr	006-0291
Bygg, helsæd	006-0526
Bygg + erter	006-0528
Korn + erter	006-0530
Hvete, helsæd	006-0535
Hvete, helsæd + gras	006-0529

Grønnfôr og helsæd kan no analyserast med NIR-analyse. Pris cirka 640 kroner pluss porto. Foto: Stein Jørgensen

ELMIA LANTBRUK
DJUR&INOMGÅRD
23-26 OKTOBER 2013

25 000

besøkere fant veien til oss under messedagene i 2011. I år har vi brettet opp ermene og er klar til å ta imot enda flere.

Den 23.-26. oktober 2013 vil vi ha tidenes bredeste program, og det kommer til å koke på messen, både blant publikum og utstillere. Medarbeiderne som besvarer forespørsler fra alle som ønsker messestand, har hendene fulle, og på sosiale medier diskuteres årets messe flittig blant både unge og gamle.

Tør DU å gå glipp av Elmia Lantbruk Djur & Inomgård 2013?

Nei, vi tenkte oss det – velkommen skal du være!

www.elmia.se/lantbrukinomgard

Förköp din entrébiljett på vår hemsida.

Elmia

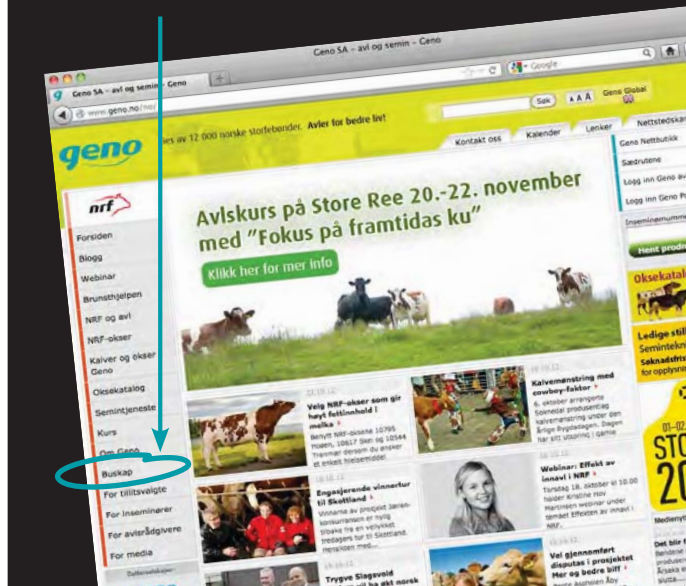
LES BUSKAP PÅ NETT

- og finn tidligere utgaver

Skann koden eller se **www.geno.no**

Link til Buskap finner du i menyen til venstre på siden

Vit hva du fôrer med.
Sjekk kvaliteten på grovfôret!

tlf. 09450 www.eurofins.no

Helland Silosystem til storfe

Norsk kvalitet.
Det lønner seg!

Helland Mekaniske AS

Tlf: 51612580 www.helland-silo.no

Kjøttfe i Geno avlsplan

Ole H. Okstad

Avlskonsulent i TYR
oleh@tyr.no

Norsk storfekjøttproduksjon har hatt en nedadgående kurve de siste årene, og med høyere avdrått kreves det færre melkekyr for å produsere den samme mengden melk. Ulempen er at det blir født færre kalver som i neste omgang gir mindre kjøttproduksjon. Underdekningen på norskprodusert storfekjøtt er 20 prosent. Andel ammekyr går sakte oppover, men ikke nok til å erstatte nedgangen på melkekua.

Geno Avlsplan

Geno har i september i år 2-års-jubileum på sin web-baserte avlsplan «Geno avlsplan». Den har blitt mottatt med åpne armer av avlsinteresserte, samt ikke-fullt-så-avlsinteresserte produsenter og rådgivere. Verktøyet gjør det lett å lete opp indekser på både kyr og okser – i tillegg avstammingsavlsverdier for avkom av de ulike kombinasjonene. En kan altså skreddersy sin egen kalv.

For kjøttfeet sin del har Geno Avlsplan fram til nå vært et alternativ for dem som bruker programmet en god del. Disse går inn for å bruke kjøttfese-min på enkelte dyr for å få fram krysningskalver til kjøttproduksjon eller livdyrsalg. Den enkelte har måttet krysse ut og legge inn de ønskede kjøttferasene under «Avlsfokus» for så å legge de fysisk inn på de kyrne som var tiltenkt kjøttfese-min under «Min avlsplan». Denne muligheten har altså vært lett å overse.

Tabell 1. Gjennomsnittlig slakteoppgjør på NRF x Charolaiskryssning mot ren NRF (okseslakt)

Farrase	Slakte-vekt	Alder i mnd	Slakte-klasse	Fett-gruppe	Kilo-pris i sone 1, kroner	Fett-trekk per kilo	Klasse-tillegg, Kroner/kilo	Slakte-oppgjør	Differanse, kroner
Charolais	330	16	R-	2+	45,63		3	16 048	+ 2 749
NRF	296	16	O	3-	44,43	1	1,5	13 299	

Kilde: Geno (sammenligningstall fra Kukontrollen, effekt av ulike farrase), Nortura (avregningspriser, storfe per 28.08.2013)

Snart blir det enklere å bruke Geno avlsplan for bruksdyrkryssning. Bruk av tung rase som Charolaisoksen 70101 Grieg av Dillerud vil i snitt gi et slakteoppgjør på over 2 700 kroner mer enn ren NRF. Foto: Jan Arve Kristiansen

» Vi har i dag over 70 000 ammekyr i Norge, og i løpet av en 10-årsperiode trenger vi ytterligere 80 000. Her kan fortsatt melkekua spille en sentral rolle.

Kjøttfeoksene inn i Avlplan

Det siste året har TYR i samråd med Geno blitt enige om å få til en løsning for å fremme bruk av kjøttfeoksene i Geno avlsplan på en slik måte at det blir enklere å starte opp med bruk av kjøttfesemin – eller bruksdyrkryssning som det også kalles. Dette for å fremme kjøttproduksjon på de kyrne i besetningen som en egentlig ikke ønsker å rekruttere kvigekalver etter, men som en rett og slett må ha et år til for å fylle kvota. I enkelte besetninger med et normalt antall kyr kan en bruke kjøttfesemin på omlag to kyr. Dette vil gi en direkte gevinst på 2 749 kroner på en slakteokse som produkt, og om vi regner 50 prosent oksekalver vil dette gi 180 000 kilo med ekstra kjøtt fra det samme antall dyr født på landsbasis. I tillegg vil kvigekalvene kunne gå som framtidige mordyr som igjen kan produsere kalver til kjøttproduksjon. Ved livdyrsalg vil en oksekalv som er halvkryssning av tung rase – eksempelvis Charolais, Limousin eller Simmental – betales 1 000 kroner mer enn en ren NRF-kalv. På kvigekalv vil det være en merpris på 500 kroner for halvkryssninger. I tillegg kommer en økt kilopris på kryssningskalver samt at en kjøttfekalv gjerne er tyngre ved lik alder som en kalv av melkerase.

Hvordan bruke avlsplanen?

Under siden «Avlsfokus» er det i dag mulig å krysse av for NRF, SRB, FAY, Holstein samt ulike kjøttferaser. Nå blir kjøttferasene plassert på samme nivå som NRF Elite, med spørsmålet «Ønsker du å bruke kjøttfesemin?». Dersom det krysses av der vil det være mulig å trykke ut én rase. Vi har i første omgang prøvd å lage en enkel versjon der produsenten selv legger inn det antallet kyr det skal benyttes kjøttfesemin på – eksempelvis to kyr. Under «Min avlsplan – kyr» og «Tildel oksekategori» vil programmet tildele kjøttfe på det antallet kyr du valgte under «Avlsfokus». Dersom du ønsker å endre eller bytte ut de kyrne programmet tildeler kan du gjøre dette under «Min avlsplan – kyr». Her kan du også endre raser dersom du for eksempel mener at Limousin eller Aberdeen Angus passer bedre å bruke på a Dagros enn Charolais.

Rasetildeling

For å få mest effekt av kjøttproduksjonsegenskaper anbefales det å bruke en tung rase som Charolais, Limousin eller Simmental. De lette rasene; Hereford og Aberdeen Angus vil ikke gi samme effekt på tilvekst og klassifisering som tungrasene. Det

er farrase som i all hovedsak styrer drektighetslenden. Siden de tunge rasene i snitt gir en forlenget drektighet er det lurt å legge til disse dagene med tanke på oppføring av kua. Om en ønsker å bruke en rase som gir mindre kalvingsvansker dersom en mot formodning skal benytte kjøttfe på kviger, er Aberdeen Angus et godt alternativ. Dette er en rase som i snitt gir lettere kalver enn NRF og de andre kjøttferasene. Det anbefales generelt ikke å bruke kjøttfesemin på kviger. Kjøttfe i Geno avlsplan kommer i løpet av høsten.

Kjøttfe i oksekatalogen

I Geno sin oksekatalog finner en ungokser av kjøttferasene. Der er de oppgitt med et litt annet indeksoppsett enn NRF; fødselsforløp på henholdsvis kvige og ku, samt slakteegenskaper som slaktevekt, -klasse og fettgruppe. Disse tallene er basert på gjennomsnittet for rasen, og ikke NRF. Dersom en okse har lave indekser på slakteegenskaper vil det ikke dermed si at oxen gir dårlige slakteresultater, men at den ligger lavere enn snittet for rasen.

SMÅTT TIL NYTTE

Tankelletallet steg i varmen

Fra Danmark rapporteres det om en kraftig økning i tankelletallet i forbindelse med den varme sommeren. Det antas at flere uker med temperaturer over 25 grader celsius er årsaken til økningen i tankelletallet i uke 31 og 32. Rådene som gis for å forebygge celletallsøkning på grunn av høye temperaturer: Opprettholde fôropptaket (friskt fôr), frisk luft og dusjing av kyrne og ekstra oppmerksomhet rund renholdet av liggebåsene (hyppig tilføring av ferskt strø).

www.landbrug.com

Tabell 2. Informasjon rundt drektighetslengde på de ulike kjøttferasene i kryssing med NRF

Farrase	Forlenget drektighet, dager	Forventet drektighetstid, dager	Fødselsvekt
Charolais	+5 dager	286 dager	44
Limousin	+9 dager	290 dager	41
Simmental	+6 dager	287 dager	44
Aberdeen Angus	- 2 dager	279 dager	37
Hereford	+1 dager	282 dager	40
NRF	0 dager	281 dager	40

» Utmarksareal til 250 kviger produserer
fôr tilsvarende 550 rundballer med silo.

Matauk og helse

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
Tekst og foto

» På perrongen i Verdal står lederen i Stiklestad seterlag, Leif Johan Berg. Jeg observerer raskt mannen, ser det på skoene at han er klar for en lang dag i utmarka.

– Har du no' andre sko? Han ser ned på mine bare bein som fortsatt er i sommersko.

Jeg beroliger han med at jeg er godt rustet og finner fram støvlene.

Inne i bilen venter varm kaffe og tre påsmurte brødsiver. Omtent som jeg har tatt nattoget oppover. På veien opp mot beiteområdet forteller han at beitelaget har hatt 60-års jubileum i år. Det ble markert! I dag er det tid for å prøve å drive etternølerne innenfor gjerdet på Tortåsvollen. På lørdag skal kvigene hjem til bygda.

Nær 90 000 FEm gratis

237 kviger har vært på sommerbeite i år. Maksimalt antall er satt til 260 kviger og 1 600 sau. Det mener

landbruksmyndighetene er en rett mengde dyr å slippe i området. Arealet er på 22 000 dekar og ligger om lag 500 meter over havet. En del av arealet, Totåsvollen, er inngjerdet. Alt arealet ligger i Statsalmenning. Totåsvollen gjødsles både vår og sommer. Dermed forlenges beitesesongen, og normaltidspunkt for slipping er 20. juni. Sanking er i månedsskiftet august/september. Seterlaget krever inn ei avgift på 470 kroner per dyr som tilsvarer utmarksbeitetilskuddet. Denne summen går til løpende utgifter og til gjeting av flokken. Når flokken kan høste 90 000 FEm i utmarka så er dette en betydelig ressurs som tilsvarer over 500 rundballer.

Stabil arbeidskraft

Gjeteren Ottar Bratli er fegjeter for tiende år på rad. Bøndene er snare til å gi gjeteren kreditt for at det går så bra der oppe. Godt ettersyn daglig

gir bøndene i bygda et pusterom. De kan være trygge på at dyra går der de skal. Bratli sjøl sier at sommeren med to til tre mil daglig er trivelig arbeid og passer godt å kombinere med ammekuproduksjon som han driver i tillegg. Når bøndene er strukturerte og stiller opp på de nødvendige dugnadsdagene flyter driftinga av beitet godt.

Innsamlings kunst

I og med at det inngjerdede arealet blir gjødslet både vår og etter at kvigene er sluppet utenfor gjerdet så er det bra med hamn der. 14 dager før tidspunkt for hjemreise starter arbeidet med å få inn kvigene. Det som er viktig er å få med de sky dyra sammen med de andre. Målet er at det skal være igjen null kviger utenfor når nedkjøringslørdagen kommer. Derfor setter de på bra med mannskap i forkant. Det er etternølerne som gir ekstra arbeid. Det har vært

Gjerdet tas ned om høsten.

Inndring av kvigene før hjemreise krever mannskap. Foran fra venstre: Leif Johan Berg, Ole Einar Ness, Torgeir Stiklestad. Bak fra venstre: Steinar Røstad, Lars Andersen, Karl Terje Mathisen, Geir Holmsberg, Tore Næss

STIKLESTAD SETERLAG I VERDAL KOMMUNE I NORD-TRØNDELAG

- Leder: Leif Johan Berg
- 10 deltakere
- Laget er åpent for alle storfeholdere i kommunen
- 237 kviger i alderen 9 måneder til 24 måneder
- Avgift 470 kroner per kvige (tilsvarende tilskuddet)
- 300 dekar som er avstengt fra 1. juli – 15. august. Det gjødsles to ganger.
- 22 000 dekar som er avgrenset med sperregjerde og en imaginær linje. Totalt areal i Indal og Hoås statsalmenning er 80 000 dekar.
- 60 års jubileum i år
- Maksimal beiteutnyttelse i området er anslått til 260 kviger og 1 600 sau

En driftig gjeter er helt avgjørende for at ettersyn skal fungere. Ottar Bratli går to til tre mil daglig.

år med trøbbel, og i fjor ble tre kviger hentet ut med helikopter etter at de hadde gått seg fast i et juv. Et annet år kom de siste kvigene ned 10. desember. Alle kvigene har vært ute og tilvendt strømgjerde før de blir flyttet til fjellbeite.

Positiv gevinst

På spørsmålet om fordelene med å ha kvigene på fjellet svarer deltakerne:

- Helsegevinst for dya, de er i god kondisjon når de kommer hjem. De er godt rustet for vinteren.

- Sparer areal hjemme, med store kornarealer i nærrområdet er det ikke særlig godt mottatt hvis kviger kommer på rømmen. Jeg slipper den stressfaktoren.
- Sosialt, det er fint å ha et slikt fellesskap for meg som bonde.
- Fint med systemet med fast pris, da vet vi hva vi har å forholde oss til.
- Rimelig fôr.
- Ansatt gjeter er nødvendig, da kan vi være trygge.

Den største utfordringa framover blir å få med så mange driftsenheter at

det blir nok folk til de nødvendige dugnadene. Det er et stort arbeid å sette opp strømgjerde på våren, ta det ned om høsten, gjødsle, vedlikehold av sorteringskve og ikke minst å få kvigene innenfor gjerdet om høsten. Utviklinga går i retning av færre besetninger med mye dyr og lite folk. En annen utfordring som de ser er det å få gjeter med de nødvendige kvalifikasjonene. Du må kunne lese dyras atferd og ha gode samarbeidsevner for å utføre en slik jobb.

Sjokolade

ble Miss Jæren og

Kristin Søyland
kristinsoyland@hotmail.com
Tekst og foto

Miss Jæren, mønstra av avlørsar Kjersti Nærum. 774 Sjokolade er etter ungoksen 10612 Permoen. Oksen vart aldri noko elite-okse, men har tydeleg levert noko godt allikevel. Kua mjølkar i sin 3.laktasjon, og held fjos på Austrått i Sandnes. Eigaren og avlørsaren uttalar at kua aldri har vore sjuk, ho var veldig hard og pågåande under trening, men oppførte seg fint i ringen.

Om lag 50 kyr frå rasane NRF, Holstein, Jersey og andre mjølkerasar kom trippande og nyvaska til utstillinga på Jærmessa. Det største trekkplasteret på denne messa er kuutstillinga og kalvamønstringa. I år var det 10. gong missekåringa stod på programmet.

Miss Jæren

Kyrne konkurrerer fyrst i eiga raseklasse, delt i gruppene 1. kalvskyr og eldre kyr, og vinnarane konkurrerer om å verta best i sin rase. Alle gruppevinnarane møtest til «Miss Jæren-finale». Leiarane i kvart raselag er domarar i finalen, men har ikkje lov å stemma på «sin eigen rase».

Dette året var det NRF-kua 774 Sjokolade som trakk det lengste strået hjå domarane. Utanom heider og ære, vann kua tre sæddosar frå Geno og eigaren fekk diplom og ein kilt stein med inngravinga; «Miss Jæren 2013».

Gullkua

Nytt av året var kåringa av Gullkua. Ei gullku er haldbar, har lågt celledetal, får mange kalvar, har lågt kalvingsintervall, fint eksteriør og mjølkar mykje. Seks kyr konkurrerte om den nye tittelen, og NRF-kua 1083 Litago frå Fossan samdrift, fekk høgast totalsum og vart dermed Gullkua 2013.

Vinnar av klassen 12–15 år, Hedda Nevland.

➤ NRF-kua 774 Sjokolade, frå Ingunn Dyvik i Sandnes, vart den tiande vinnaren av den gjeve tittelen Miss Jæren og NRF-kua 1083 Litago, frå Fossan samdrift i Forsand, vann premierekåringa av Gullkua.

Litago den første Gullkua

Gullkua, mønstra av eigar Inga Skretting som for øvrig er varamedlem til styret i Geno og fast skribent i Buskap (se Dagbok fra Fossan på side 54). 1083 Litago er dotter til 5603 Lien, medan morfaren er holsteinoksen Var Calano. 1083 Litago har hatt 6 kalvar, ventar nummer 7 om 2 månader og har eit ekstremt lågt celletal. Ho har hatt under 20 000 i snitt på celletalsmålingane dei siste 6 laktasjonane. I tillegg scora ho høgast av konkurrentane på eksteriørdelen, der spesielt kroppen vart rost opp i skyene. Som bruksku er ho fenomenal, mjølkar godt, problemfri og ekstremt enkel å få kalv i. På 7 drektigheter har ho hatt kun 8 insemineringar.

Vinnar av mønstringsklassen
Emma Oline Mellemstrand

Brørne Sindre og Sigurd Skretting vann kvar sin klasse med den same kalven.

Vinnar av klassen «halvgamle kjerringar og gretnre gubbar» Sigmund Rangen.

Glimt fra Dyrsku'n

Eli Hveem Krogsti

Leder kundesenter i Geno

eli.hveem.krogsti@geno.no

Tekst og foto

Forberedelsene til kalvemønstring i dyp konsentrasjon.

Det var høy kvalitet på dyra som ble vist på årets kuutstilling. Totalt deltok 48 kyr. Av disse ble Dyrskuprisen tildelt holstein-ku nummer 1054 Ashley fra Birger Njø i Rogaland.

Beste NRF-ku ble 717 Beauty fra Ingunn Dyvik i Sandnes i Rogaland. Deltakelsen var også stor på kalvemønstringa. Hele 31 barn og kalver strålte om kapp i det fine været. Ni dyktige ungdommer deltok på ungdomsmønstringa.

Sjarmoffensiv! Denne «hjertelige» klyppen av kalven var ny av året.

Vinner av kalvemønstringa for barn over 10 år ble Malin Roligheten (12 år) og kalven Litago fra Heddal (se bilde). I klassen for barn under 10 år ble Frida Johansen Hegnastykket (6 år) med kalven Fagerlin fra Bø i Telemark kåret til vinner.

Ingen ting blir overlatt til tilfeldighetene – her er det Anna Kirstine Aarsland som fikk på haledusken før mønstring.

» Tradisjon tro ble kuutstilling, kalvemønstring og kumønstring arrangert fredag på Dyrsku'n i Seljord. Med sol fra nesten skyfri himmel og en arrangementskomitè med solid erfaring lå alt til rette for et vellykket arrangement.

1054 Ashley fra Birger Njå i Rogaland gjorde rent bord på Dyrsku'n. Kua ble kåret til beste Holstein og fikk Dyrskuprisen 2013. Kua fikk 9 poeng for kropp og bein og 4 for jur. På bildet sammen med Bjarte Njå, som også gikk av med seieren på ungdomsmønstringa.

Beste NRF-ku ble 717 Beauty. Eier er Ingunn Dyvik fra Sandnes i Rogaland. Kua fikk poengsummene 9 for kropp og bein samt 4,5 for jur.

Beste Telemarksfe ble 203 Gullros fra Gunnar Haugo fra Rauland i Telemark. Denne kua fikk også Dyrsku-bjella og Landslaget for Telemarksfe sin pris for beste ungu.

492 Penny fra Kåre S. Undheim, Undheim i Rogaland, ble kåret til beste jersey-ku. Kua fikk poengsum 9 på kropp og bein og 4 på jur.

Vellukka «Naturligvis» på Evje

**Johan Arnt
Skrettingland**

Regionkonsulent i Tine
johan.arnt.skrettingland@tine.no
Tekst og foto

» Det var rekordframsmøte med over 10 000 besøkande på «Naturligvis» (Landbrukets Dag) på Evje i Agder 9. – 11. august.

Klassen førstekalvskyr. Fra venstre Henning Kolnes, Karl Gustav Ramsland og Glen Mathingsdal med sine respektive kyr.

På fredag hadde Nortura livdyr- auksjon, og lørdag var det kuutstilling i regi av Tine. Dommarrar var Jonas Hadland frå Geno og Tine-rådgivar Torbjørn Vere. Det vart stilt kyr i klassane førstekalvskyr og kyr med meir enn ein kalv. Prisen for beste ku på sjået (Miss Evje) gjekk til Henny og Henning Kolnes på Lista for den elegante Holsteinblanda kua 571 Hennygø med 9 poeng for kropp og

4,5 for jur. Rangert som nummer 2 vart 478 Staslin tilhøyrande Odd Arild Eikeland på Konsmo. Ho fekk 9 poeng for kropp og 4 for jur, og fekk då prisen for beste NRF-ku. Nummer 3 i klassen kyr med meir enn ein kalv vart 466 Nattrosa frå Reinert Kjølleberg, Lista.

Blant 1. kalvs-kyra fekk tre kyr førstepremie med 12,0 poeng (4 for jur og 8 for kropp). Desse vart rangerte, og den beste vart 691 Roslin frå Glen

Henning Kolnes og avløyser Mari Friestad med miss Evje.

Klassen kyr med meir enn ein kalv: Frå venstre Reinert Kjølleberg, Tom Kåre Eikeland og Mari Friestad som mønstra dei beste i klassen.

Mathingsdal, Lista. Nummer 2 vart 416 Krøllros frå Karl Gustav Ramsland, Øyslebø og nummer 3 vart 618 Svartros frå Henny og Henning Kolnes, Lista.

Søndag var det kalvemønstring der det deltok 13 ungar med kalvane sine. Dette er svært populært, og det var stor publikumstilstrøyming til kalvemønstringa.

– Fokus på
fruktbarhet
landet rundt!

FRUKTBARHETSUKA 2013

I uke 43 og 44 arrangeres kurs og fagmøter med brunst og fruktbarhet som tema i regi av Geno og produsentlagene.

Det er i hovedsak praktiserende veterinærer som har en spesiell tilknytning til Geno gjennom nettverket Landslaget for fruktbarhet som holder kurs og fagmøter.

Sekretær og Geno-kontakt har det administrative ansvaret. Meld derfor din interesse til en av disse i produsentlaget ditt.

Benytt anledningen til å oppgradere din kunnskap om hvordan du kan få kalv i kua til rett tid!

KURS

- Varighet 4-5 timer
- Foregår på dagtid
- Pris: kr 1350,- (servering og fagmateriell er inkludert i prisen)

FAGMØTE

- Varighet ca 2 timer
- Foregår dag eller kveld etter ønske
- Pris. Kr 300-350,-

HAR DU ANSATTE FRA UTLANDET?

Bestill **"SMITTESIKKER"**, gratis opplæringsmateriell i smittevern på språkene engelsk, polsk, russisk, latvisk, litauisk, estisk - og norsk.

"Smittesikker" gir anbefalinger om gode rutiner for å unngå smittespredning i husdyrproduksjon.

Se mer på www.animalia.no/smittesikker.

Bestill på koorimp@animalia.no, eller telefon 23 05 98 00. Oppgi adresse og hvilke(t) språk du vil ha.

Fullførsvogner - nyhet i Norge

NT MASKIN AS

NT Maskin AS
Arve Skjefloes vei 2 B,
7713 STEINKJER
Tlf.: 74 14 89 00

ANLEGG- OG MILJØSERVICE AS

avd. landbruk
Anlegg og Miljøservice AS
avd. Landbruk, Skolmar 35,
3232 Sandefjord
mob 48 99 01 50
www.a-m.no

Traktor & Landbruk AS
Bybergveien 27, 4354 Voll
Tlf.: 51 65 23 30

Grovfôrmangel?

Bruk Fiskå Fibermix!

Surfôr er den viktigste kilden til fiber. Men dersom tilgangen på surfôr er begrenset, eller innholdet av fiber er lavt, er Fiskå FiberMix den beste og mest økonomiske løsningen for storfe, sau og geit.

Fiskå Fibermix:

- Drøyer surfôret i sterk grad
- Supplerer vomma med fiber slik at fiberfattig surfôr kan utnyttes bedre
- Består av roesnitter, havre, hvetekli, rapsmel, vitaminer og mineraler
- Proteininnholdet er justert til minimum 97 g AAT og nøytral til svakt positiv PBV. Energi: 89 FEm pr 100 kg.
- Full dose mineraler og vitaminer tilpasset drøvtyggere moderat kopperinnhold tilpasset sau
- Er tilsatt melasse og CRINA for bedre smak og fordøyelse
- I besetninger med slakteokser/melkekyr er FiberMix aktuelt som eneste kraftfor opp til 6-7 kilo pr dag.
- For sau og geit: 0,5 kg Fiskå Fibermix pr dag erstatter 1 kg surfôr av middels kvalitet gjennom hele inneføringen.

Fiskå Mølle

Godt gjort er bedre enn godt sagt

Fiskå Mølle Tlf. 51 74 33 00
Fiskå Mølle Etne Tlf. 53 77 13 77
Fiskå Mølle Trøndelag Tlf. 73 85 90 60
Fiskå Mølle Flisa Tlf. 62 94 54 44

www.fiska.no

» Siste året har Geno fått justert logo og hele profilprogrammet vårt. Dette er spesielt viktig med tanke på å være synlig på samme måte over hele kloden. Vi tror nok at i Norge kjenner dere oss godt, så dette er viktigst ute i verden.

Mari Bjørke

Avdelingssjef organisasjon, kommunikasjon og IT i Geno
mb@geno.no

Tekst og foto

Veien til ny Geno-profil

» Geno Global og andre døtre har til dels opptrådt med egne profiler som ikke alltid har samsvart med det vi som konsern har villet. Nå strammer vi inn og samkjører oss globalt.

For å gjøre et slikt profilarbeid godt, må en sjekke hva konkurrentene gjør slik at vi sikrer oss at Geno står fram og skiller seg fra de andre selskapene i verden. Vi må også selvsagt framstå som oss selv!

Modernisert logo

Som dere sikkert ser så er logoen den samme, men bokstavene i logoen er litt strammet opp og modernisert. Vi vil heretter kun benytte logoen i sort eller hvitt. Vi har allerede fått en del reaksjoner på at uttrykket vårt er blitt vel svart. Det skal vi nok se på og justere etter hvert, men når det er sagt fikk vi også tilbakemelding fra vår amerikanske partner ABS som var enormt imponert over den nye profilen og mente den ville fungere utmerket i deres marked. Det er et viktig poeng å være konsistent og skille seg fra de øvrige.

Profil er ikke bare logo, det er også alt det andre som hører til. Fargebruk og typografi har vi nå også lagd strenge regler for. Vi skal i ulike sammenhenger ha en liten dash grønt som henviser på det friske og fruktbare. Vi har lagd en egen profilhåndbok som de som skal lage materiell har fått.

Så fort Geno sin nye strategi er på plass, kommer også et sett regler for kommunikasjonen vår, en såkalt kommunikasjonsplattform. Denne vil vi kreve at alle datterselskaper også etterlever og vi kommer til å føre årlige kontroller med dette.

Geno har benyttet Ferskvann reklamebyrå på Hamar til å utarbeide profilen. Prosjektleder

Ingen tilfeldigheter. Alt må stemme når fotograf Jens Haugen tar profilbilder.

i Geno har vært Cedric Øglænd med Sverre Bjørnstad og Mari Bjørke i styringsgruppen.

Produkthierarki

Vi har satt de ulike produktene våre inn i et hierarki. Når det gjelder produktene våre er det kan hende vår nye oksekatalog-app som flest har stiftet bekjentskap med der vi benytter bare g fra navnet vårt som identitet. Men dette er også gjort i forhold til NRF-logo og vil komme på flere produkter.

Bilder er kommunikasjon

Det som er helt nytt nå er at vi har jobbet mye med å ta egne profilbilder. Til det har vi benyttet fotograf Jens Haugen som er prisbelønt og anerkjent. Han har vært med i fjøset på Store Ree for å ta oksebilder og ut i besetningen til Helena og Ole Morten Houmb for å ta kubilder som kun skal benyttes til profileringsmateriell. Vi har

vaska og strigla både kyr og okser og takker alle som har bidratt til at vi har fått dette til. Så håper vi medlemmene i Norge og kundene våre ute vil sette enda mer pris på Geno

sin enhetlige profil etter hvert. Nasjonalt har vi en målsetting om å ha gjort det meste før nyttår, men noe må gjenstå til 2014 da vi har prioritert det internasjonale markedet nå i 2013.

Kufotografering krever ku-spa – Solveig Goplen i gang med såpe og børste.

geno®

Logo

Oksekatalog-app

Profilmotografering hos Helena og
Ole Morten Houmb i Ringsaker i
Hedmark. Foto: Jens Haugen

» Vi oppfordrer leserene til å sende oss tekst og bilder til Leserens side! Ved innsending av digitale bilder til Buskap er det viktig at bildene har høy oppløsning. Vi vil gjerne ha bildene som vedlegg i e-posten og ikke limt inn i meldingsteksten. Eller aller best: Last bildene opp på www.filemail.com.

Lesernes side

Tora og Iris

Ingvild Kathrine Lines har sendt oss disse bildene av niesen Tora Marie sammen med «Geno-kalven» Iris fra Åfjord i Sør-Trøndelag. – Riktig et nusselig par, skriver Ingvild.

Kuinteressert odelsjente

Janne Espedal fra Øvre Espedal i Ryfylke i Rogaland er 16 år og veldig opptatt av flotte kyr. Hun skriver til oss: – Jeg er opptatt av hva som skal være rett eksteriør på kyra, og hva man skal inseminere med. Håper vi også klarer og få inn en okse en gang. Det er en stor drøm. I fremtida mi skal jeg drive garde her, og drive med avl av rasen NRF. Bildet viser meg og kvige nummer 152 som er etter 22013 Hallebo. Kviga høyrer til på garden til Per Egil Espedal i Øvre Espedal. Eg er odelsjenta og har store planar får ku i fremtida.

Kalvemønstring i Steigen

Fra Genokontakt i Steigen i Nordland, Marita Helskog, har vi fått denne rapporten: – Hei, i slutten av juli ble det arrangert åpen gård på Engeløya i Steigen. En av mange flotte aktiviteter der var kalvemønstring. Det ble framvist seks flotte kalver av seks spente unger. Kjempeflinke var dem og det var tydelig at dette hadde mange av dem øva lenge på. Navn på ungene er Mathilde Helskog, Benjamin Helskog, Tuva Holten, Marte Berre, Peter Adolfsen, Guro Adolfsen og Julie Thomassen. Dommer var snille ex-inseminør Ove Hanssen. På det andre bildet er Guro i gang med mønstringa. Fotograf er Karl Helskog

Morgendagens melkeku blir født i dag

Life start sets life performance

- opp til 50% større grunnlag i utvikling av melkekjertler
- opp til 1000 liter mer melk i første laktasjon

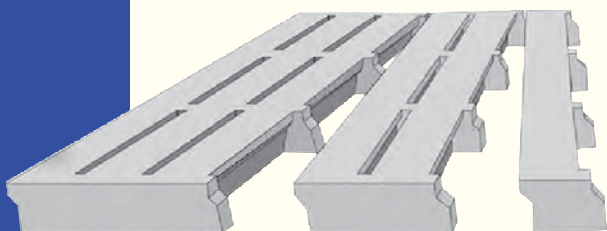
Ønsker du å vite hvordan du kan gjøre nytte av Sprayfo "Life start" program for tilvekst?

Kontakt en forhandler (som du finner på nettet) eller Husdyr Systemer AS www.husdyrsystemer.no

Nærmeste forhandler på www.husdyrsystemer.no

Markedets eneste
SPALTEGULV
med vektfordeling

- gir bedret **styrke-/vektforhold** selv ved bruk av enkel spalteplank
- våtstøpes for å sikre **tettere og mer bestandig betong**
- lengder opptil 4,8 meter
- lang **levetid** enkel **montering**

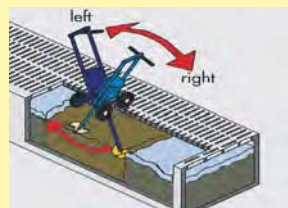

OVERHALLA CEMENTVARE AS

7863 Overhalla • Tlf. 74 28 06 00 • Fax 74 28 06 01
E-post: ocem@ocem.no WEB: www.ocem.no

Takk - Bernt BFA as

RECK
GJØDSELBLANDER

Arbeider gjennom spalteplank/rister

Naturgjødselblender for flyterenner

Landbruksteknikk AS
6638 Osmarka
Tlf: 71 29 41 89 Fax: 71 29 41 95
www.landbruksteknikk.no

SAMASZ. Norges billigste slåmaskin?

BATESON Dyrehenger leveres med 1 og 2 etg

JYFA Dyrehenger - leveres i flere modeller

MYHRES maskinomsetning AS

Tlf 33 44 00 76 - Mobil 957 24 006

www.myhresmaskin.no

Inga Skretting
Mjølkeprodusent
ingaskretting@gmail.com
Tekst og foto

«Gullkyr»

Fjoset begynner å ta form. I framgrunnen er utesiloen me har lagt i sommar. Her er planen på sikt å støypa ein plansilo.

Som eg skreiv i førre dagbok vart grunnarbeidet mykje meir omfattande enn kalkulert. Då støypinga først kom i gang, og spesielt etter fellesferien, vart det fart i entreprenøren som skulle støypa òg. No i byrjinga av september er alt betongarbeidet ferdig. Det er vanskeleg å seia om me er i rute då me ikkje har bygd før og ikkje veit kor lang tid det som er att tek. Sjølv om mykje utvendig er klart slik at bygget ser forholdsvis ferdig ut, er det mykje innvendig som manglar; klargjering av birom, elektrisk, vatn, montering av robot, skrapar, matten, innreiing og eventuell maling og behandling av golv.

God grasvekst

Heldigvis fekk me godt tilslag på raigraset me direktasådde i vår. Det har gjeve god avling så langt. Attlegga

er også hausta to gonger, og er framleis i vekst. Førsteslåttan gav lite og ingenting, men den gode veksten resten av sommaren hjelper på førsituasjonen til vinteren. Sommaren har vore optimal med tanke på å koma utpå jorda under gode forhold. Det har også vore svært gode forhold for fortørking av graset. Det «blautaste» fôret er rundt 30 prosent i tørrstoff. Me lurte på korleis me skulle få den store andelen to-årig raigras tørt nok til å leggja i utesilo, men det har ikkje vore problem med dei lange finversperiodane me har hatt i sommar. Siste slåttan er framleis att og vert truleg liten på grunn av at grasveksten kom seint i gang slik at det vert kort tid frå førre slått. Det har også vore ein uvanleg god beitesommer. Ein del av beita våre er tørkesvake og plar

svi i tørre periodar. I år har det vore nok både nedbør og temperatur slik at graset har grodd godt heile tida.

Nytt frå fjoset

Produksjonen har stort sett gått som planlagt i sommar, utan dei store overraskingane når det gjeld yting. For ei tid sidan måtte me naudslakta ei av dei beste mjølkekyrne våre som var etter 5848 Øygarden. Ho hadde nett fått fjerde kalven. Utanom dette har det vore to mastittar, den eine etter spenetråkk. I tillegg fekk ei fin kvige trødd av spenen rett etter kalving. Kviga greidde seg, men vart naturleg nok trispent. Me har også hatt to tilfelle av sjodogg på kyr, men med rask behandling var dei i full produksjon att etter nokre dagar. Etter kvart som kvigene kalvar begynner

» Lange, ljose sommardagar har gjort det mogleg å bruka mykje tid på fjosbygginga i sommar.

og okserekuttering

det å fyllast opp i fjaset. For kvar ny som skal inn no må me sleppa ut ei gjeldku eller etter kvart utrangera. Utrangering passar dårleg, då me vil trengja alt av dyr for å mjølka kvoten i det nye fjaset. Kvigene må gå ute til fjaset er ferdig. Heldigvis har me mykje areal dei kan beita utover hausten.

«Gullku»

I slutten av august deltok me for tredje år på rad med kyr på kuutstilling i samband med «Jærmessa». Dette er eit av dei årlege i kuhøgdepunkta for meg. I år hadde me med tri kyr, noko som vart i meste laget med tanke på avgrensa tid til trening før utstillinga og klargjering før og under utstillinga. Dette året var det ei førstekalvsku etter 28005 Bangkok (morfar 5603 Lien), ei andrekalvsku etter 23005 Asmo Sale (morfar 22008 K.Lens) og «gromkua» sjølv, 1083 Litago etter 5603 Lien som fekk vera med. Sistnemnde var med for å stilla i den nye «Gullku»-klassen, ein klasse der både antal kalvar, yting, jurhelse, fruktbarheit og eksteriør tel. Me er godt nøgde med resultatata, då begge dei yngste

vart rangert som nummer to i sine klassar og fekk første premie, og 1083 Litago vart kåra til «Gullkua 2013».

Ynskjer haldbare oksemødre

Rundt i norske fjos står det ein del slike «gullkyr», problemfrie kyr som har hatt fem- seks kalvar, som produserer godt, tek kalv, har eit funksjonelt eksteriør, men som kanskje, på grunn av alderen, har avlsverdi under Geno sitt krav til oksemødre. Eller kanskje er det, som hjå «Litago», ein liten mellomspeine som har vore problemet, eller ei cystebehandling på fjerde kalven. Slike kyr vert ikkje godtekne som oksemødre, men er nok nettopp dei som representerer noko av det beste me har i den rauda rasen vår. Ein stor del av oksekalvane vert rekrutterte etter førstekalvskyr. Til no har ein ingen kontroll med korleis denne unge kua presterer vidare, og etter to-tri månader i produksjon har ho ikkje hatt lang tid på seg til å få ei eller anna liding som seinare ville ekskludert henne som oksemor. Eg kjenner døme på førstekalvskyr der jurfesta har sluppe kort tid etter at oksekalven er kjøpt

1083 Litago som vart kåra til «Gullkua 2013», men som ikkje er god nok til å vera oksemor.

inn til Geno. Det eg vil fram til er at Geno burde opna for genomisk testing av oksekalvar etter gode, haldbare kyr, sjølv om dei til dømes har for låg avlsverdi eller andre mindre viktige «skavanker». Det kan godt henda at bonden burde kosta denne testen sjølv, og berre fått eit svar frå Geno om kalven var interessant eller ikkje. Eg trur ikkje det er grunn til å vera redd for at dette ville auka marknaden for bruk av gardsokse, slik nokre hevdar.

For å få rekruttert dei beste oksekalvane inn i avlen må me kanskje vera litt meir kreative og fleksible enn det som har vore praksis til no.

SMÅTT TIL NYTTE

Gradvis avsining gir mindre lekkasje

En studie publisert i *Journal of Dairy Science* i august konkluderer med at gradvis avsining gir mindre lekkasje. I gruppen som avsint uten foregående nedtrapping i melkingsfrekvens var det 75 prosent som hadde melkelekkasje fra juret mot bare 27 prosent i gruppen som ble avsint i løpet av fem dager. Det var bare totalt 24 kyr som inngikk i undersøkelsen.

Hoard's Dairyman,
10. august 2013

» I fruktbarhetsuka i 2012 ble det arrangert nær 30 fagmøter og 10 kurs. Mellom 550–600 produsenter deltok på fagmøtene, mens cirka 100 deltok på brunstkurs.

Ny fruktbarhetsuke - suksessen gjentas

Per Gillund

Fagsjef i Geno
pg@geno.no

» I november i 2012 arrangerte Geno ei egen fruktbarhetsuke. Dette var et tilbud til alle produsentlag i hele landet om å arrangere kurs eller fagmøter med brunst og fruktbarhet som tema. Tjuefem praktiserende veterinærer (Landslaget for fruktbarhet) rundt omkring i hele landet hadde ansvar for undervisning på arrangementene, i samarbeid med fagansvarlige veterinærer i Geno. Sekretærene og Geno-kontaktene i produsentlagene hadde det administrative ansvaret.

Opplegget i 2012

Kursene som ble arrangert var på dagtid og hadde en varighet på 4–5 timer. Fagmøtene ble arrangert på formiddagen eller om kvelden alt etter produsentlagenes ønske. Deltakeravgiften på kursene var 1350 kroner med servering og fagmateriell inkludert, mens fagmøter koster 2–300 kroner per deltager. Tilslutningen tyder på at mange produsenter synes kunnskapspåfyll er en god investering. Vi fikk mange tilbakemeldinger fra deltagere om at temaene på både kurs og møter var relevante og interessante.

Ny fruktbarhetsuke i år

Suksessen fra i fjor skal følges opp i 2013. I november blir det ny fruktbarhetsuke etter samme «lest» som i fjor. Tilbudet går ut til alle produsentlag, og det er opp til det enkelte lag/medlemmene om en ønsker å benytte seg av tilbudet. Sekretærene har ansvar for å samhandle med landslagsveterinæren i sitt område om ønsket arrangement. På brunstkurs inngår vanligvis følgende temaer:

- Anatomi og fysiologi
– organdemonstrasjon
- Brunst og brunstkontroll

Stor oppslutning på fagmøtet i Nesset i Romsdal under fruktbarhetsuka 2012. Foto: Per Gillund

- Hjelpemidler i brunstkontrollen
 - Ulike faktorer som påvirker fruktbarheten
 - Fôringas betydning for fruktbarheten
 - Styring med fruktbarheten
- Fjøsbesøk inngår på noen kurs. På fagmøter presenteres en begrenset del innen tema brunst og fruktbarhet. Vi regner med at enda flere benytter sjansen under årets fruktbarhetsuke til å få mer kunnskap om hvordan en kan få kalv i kua til rett tid.

**Se annonse med
priser på side 47.**

SMÅTT TIL NYTTE

Melkerobot for økt trivsel

Karin Bergman ved Sveriges Lantbruksuniversitet har undersøkt hvorfor svenske bønder har investert i melkerobot. Vanligvis er intensjonen med investering i ny teknologi i landbruket å spare arbeidskraft og effektivisere produksjonen. Men grunnen til at svenske melkebønder har valgt melkerobot er i hovedsak at de har ønsket å forbedre arbeidsmiljøet og ha mer tid til familie og fritid. Selv om undersøkelsen viser redusert fortjeneste etter investeringen, svarer 92 prosent av bøndene at de anbefaler melkerobot til andre. Norge ligger for øvrig på topp i verden i bruk av melkeroboter i forhold til antall melkeprodusenter. 1 500 roboter skal nå være installert, og 35 prosent av melka i Norge går nå gjennom en melkerobot.

www.forskning.no

TINE RÅDGIVING

Går du en krevende fôringsituasjon i møte?

Med vårt spesialtilpassede rådgivingsprogram ser vi på ulike muligheter for å løse utfordringen. En fôringspakke vil tilpasses deg sammen med din TINE Rådgiver. Rådgivingen vil fokusere på økonomi, god fôring og best mulig ressursutnyttelse.

Det betyr:

- Tilpassing av dyretall med tanke på melkekvote og førtilgang
- Fôrdisponering
- Behov for innkjøp av grovfôr og fôrplanlegging
- Avdekking om du skal sette fokus på behovet for innkjøp av grovfôr, eller om fôrsituasjonen kan tilpasses ved endret kraftfôrstrategi

medlem.tine.no / medlemstelefon 815 02 000

000000000

Hytter, innredning og utstyr for fôring og stell av kalver.

GODKALVEN – kun det beste

Stor iglo

- For opptil 14 kalver fra 0-4 måneder
- Trekkfritt mikroklima for optimal beskyttelse
- God plass til friske og aktive kalver
- Arbeidsbesparende
- Lave byggekostnader og maksimal fleksibilitet

Multimax

- Inntil 7 kalver fra 0-3 måneder
- Robust og værbestandig
- Polyetylen med høy kvalitet
- Lang levetid
- Lett å rengjøre

Godkalven v/Erling Søyland

Flassamyrvеien 265 - 4332 Figgjo
tel. 908 26 618 - post@godkalven.no

www.godkalven.no

SJEKK GJØDSELPORTEJENLIG. DET ER SUNT BONDEVETT.

Det er viktig å kontrollere tilstanden til gjødseleporten regelmessig, viser en undersøkelse fra Universitet for Miljø og Biovitenskap (UMB).

Finérplater og pakninger bør skiftes etter 10-15 års bruk. Vi har utskiftingssett til din Reime Gjødseleporte på lager. Ring oss for tips og veiledning, eller kontakt en av våre mange forhandlere i A-K maskiner og FKRA.

Jernbaneveien 21,
4365 Nærbø
Tlf: 51 79 19 00
www.reimeagri.no

Reime

REIME AGRI AS

StorfeSkolen

Storfeskolekurs på Mære Landbruksskole

Geno har i flere år kjørt Storfeskolen på Hamar, men i høst har du mulighet til å få oppdatert kunnskap på Mære.

KURS I STORFEAVL

Fokus på framtidens ku!

Gode resultater i avlen oppnås gjennom kunnskap, interesse og erfaring. Kurset har som mål å gjøre deltakerne i stand til å gjøre velfunderte valg i egen besetning og være aktive deltakere i diskusjoner omkring framtidens avlsarbeid.

Kurset vil basere seg på forelesninger, diskusjoner, refleksjoner, gruppearbeid og fjøsbesøk.

- Forelesere:** Hans Storlien (avdelingsjef i Marked og fag i Geno)
Ingunn Nævdal (husdyrkonsulent i Geno)
Anne Guro Larsgard (avlskonsulent/-forsker i Geno)
Trygve Roger Solberg (avlssjef i Geno)
- Start:** 15.10.2013 kl. 09:30
Slutt: 16.10.2013 kl. 15:30
- Påmelding:** Snarest på Mære sin hjemmeside: maere.no (kurs/kurs i storfeavl/påmelding)
- Sted:** Mære landbruksskole
- Pris:** Kr 1900,-. Middag og overnatting kommer i tillegg.
- Arrangør:** Mære landbruksskole i samarbeid med Geno

KURS I FRUKTBARHET

Hold kontroll med fruktbarheten!

Sliter du med å holde FS-tallet over snittet eller kalvingsintervall på normalt nivå? Eller har du lyst til å forbedre gode resultater ytterligere? På dette kurset vil du lære hvordan du holder kontroll med fruktbarheten i din besetning og dermed hvordan du kan øke overskuddet på din gård.

- Forelesere:** Per Gillund (fagsjef og veterinær i Geno)
Simon Tobias Kvasnes Reisvaag (veterinær i Geno)
- Start:** 20.11.2013 kl. 09:30
Slutt: 21.11.2013 kl. 15:00
- Påmelding:** På Mære sin hjemmeside: maere.no (kurs/hold kontroll med fruktbarheten/påmelding).
- Frist:** 10.11.2013
- Sted:** Mære landbruksskole
- Pris:** Kr 1900,-. Middag og overnatting kommer i tillegg.
- Arrangør:** Mære landbruksskole i samarbeid med Geno

Kontaktperson for begge kursene er: Tove Hatling Jystad, avdelingsleder, tove.jystad@ntfk.no

Luksus øker kjøttprisen

Rasmus Lang-Ree

rlr@geno.no

Tekst og foto

Slik kan norske storfehuder ende opp og sikres et langt liv hos et kjøpesterkt publikum. Men det drypper også 1 til over 2 kroner kjøttkiloen til norske storfebønder. Og med mer lusebehandling kan huden bidra enda mer til kjøttprisen.

» På garveriet Masure i Belgia blir norske storfehuder til lær av toppkvalitet som brukes i verdenskjente motemerker. Huder av topp kvalitet gir et bra bidrag til kjøttprisen, men da må hudene være plettfrie.

Salget av storfehuder bidrar med fra 1 til 2,19 kroner på avregningssprisen for storfekjøtt. Selv om bidraget er betydelig, fordi norske storfehuder har høy kvalitet, er det mer å hente. Pris er avhengig av kvalitet, og reduksjon i skader i huden fra lus og andre parasitter vil gjøre at flere norske storfehuder kan brukes i de dyreste lærproduktene.

Garveriet Masure i Belgia verdsetter kvaliteten på de norske hudene og ukentlig ankommer to trailere fullastet med råhuder fra Norge. Prisen per hud i toppklasse ligger på 7–800 kroner. Men signalet fra direktøren

ved Tannerie Masure, Albert Cappelle er helt klar: Norske storfebønder må få kontroll på luseproblemene. Han forteller at andelen norske huder i luksuskvalitet-klassen har gått ned. Selv om andre skader også gjør seg gjeldende er det helt klart skader etter luseangrep som er hovedårsaken til at flere huder nedklassifiseres.

Tradisjoner og ny teknologi

Masure ble etablert i 1873 og deler av produksjonen foregår fortsatt i mursteinsbygninger fra den tiden. Her sitter mye historie i veggene,

Motene svinger og akkurat nå er farget lær mer populært hos kundene enn naturell. Morgane Blin som er ansvarlig for kvalitet og FoU hos Masure viser fram noen av fargene som tilbys. For Masure betyr farging at flere huder kan gå i luksusklassen, men samtidig utgifter fordi hudene må tilbake i produksjonen for farging.

» Luksus øker kjøttprisen

Huder fra Norge pakkes opp og klargjøres for renskjæring.

og i produksjonsprosessen er det gammelt håndverk og moderne teknologi i skjønn forening. En 140 år gammel

skinnegang med vogner transporterer hudene fra arbeidsstasjon til arbeidsstasjon i de eldste delene av produksjonslokalene. Bedriften sysselsetter

140 personer og produserer 400 000 kvadratmeter med ferdig lær i året. En tredjedel av produksjonen går til sålelær (ikke norske huder), en tredjedel til bagger, vesker og belter og en tredjedel til møbler. Mye av læret går til luksusmerker som Louis Vuitton, Gucci og Hermès. Det er et spesielt nært samarbeid med Louis Vuitton gjennom et joint venture-selskap. Norske storfehudene ender dermed opp i merkebutikker over hele verden. En Louis Vuitton håndveske har en pris fra 5 000 kroner og langt oppover.

FAKTA

GOD KVALITET PÅ NORSKE HUDER

57 prosent av hudene som Masure kjøper fra Norge blir klassifisert som klasse 1. 34 prosent er i luksusklassen og kan selges som naturell, mens 23 prosent farges. Når huden farges tolereres det noen ørsmå hudforandringer, mens det som skal brukes naturell må være perfekt. Klasse 2 og 3 er huder av dårligere kvalitet som ender opp blant annet som innsiden av håndvesker.

Luseskader er største problemet, men andre skader som for eksempel sårskader fra innredning eller merker etter møkkskorper fører også til dårligere klasse på hudene. Norske fortrinn er god dyrehelse (for eksempel ringorm utryddet), ikke bruk av piggråd i gjerder, kaldt klima (færre parasitter), og godt stell av dyra.

Salte råhudene

Slakteriene leverer råhudene til Norturaselskapet Norilias anlegg i Skjeberg, der hudene saltes før

Flere av prosessene skjer i enorme «vasketromler».

Huder som har blitt hvite av garvestoffene er klare for ei rulle som presser ut vann.

Huder på rekke og rad i en tørkekarusell der det tar 5–7 dager fra start til mål.

Hudene børstes for å få en helt glatt overflate.

Hudene plasseres mellom to helt glatte plater. En kombinasjon av at platene varmes opp til 80 grader og vakuum retter ut alle tegn til folder eller ujamnheter i huden.

FAKTA

GARVING

Opprinnelig konserveringsmetode for hud. Vegetabilsk garving (som hos Masure) eller mineralgarving. Gjennom prosesser der hudene blir behandlet med garvestoffer som binder seg til bindevevet fjernes de ytterste lagene i huden slik at bare lærhuden blir igjen. Læret kan i sluttprosessen behandles for å få de egenskaper kundene ønsker. Hos Masure gjennomgår huden opptil 23 prosesser fram til ferdig lær, avhengig av hva slags del av huden det er og hva læret skal brukes til.

eksport. Det er kun hudene fra okse som går til Masure. Etter at det siste garveriet i Norge – Aarenes Lærfabrikk i Flekkefjord – nå legges ned må norske storfehudene eksporteres. Italia er største mottaker, men foruten andre europeiske land går det mye hud også til Asia. Det første som skjer på Masure-anlegget er at hudene blir finskåret. Det er bare skulder- og ryggpartiene (krupong) som brukes. Det som skjæres bort eksporteres til Kina, der det blir til små skinnprodukter.

Garve-tromler

Etter finskjæringen begynner garveprosessen. Hår og underhudsfett skal vekk. Smuss og salt må vaskes

bort og tykkelsen på huden justeres. Alle bakterier i huden må fjernes. Det som brukes til skosåler skal være tykt, mens til beltet og vesker brukes det et tynnere lær. Flere av prosessene skjer i gigantiske «vasketromler» som tar 6–7 000 kilo med hud i slengen. Det tilsettes ulike typer garvestoffer (tanniner) og på Masure brukes kun stoffer av vegetabilsk opprinnelse. Det er ekstrakter fra tre og planter. Alt etter hva salgs garveprosess som brukes kan det ta fra tre til fire uker. Etter disse prosessene har hudene blitt helt hvite og vann må presses ut.

Tørkekarusell

Etter en ny runde med garving barberes hudene, som nå er lyse

brune. Hudene behandles videre i store tromler med fete oljer for å gjøre hudene mjuke. Etter den siste runden med garving henges hudene opp til tørking. Hudene henges opp og går i bane helt oppunder taket i et stort rom med naturlig ventilasjon. Etter at hudene har blitt tørket begynner finishen. Hudene børstes for å gjøre overflaten skinnende blank og hudene kjøres gjennom store sylindere som presser hudene sammen. For å ta bort alle ujamnheter legges huden mellom to plater som varmes opp til 80 grader. Kombinering av varme plater og vakuum gir helt glatte hudene. Helt til slutt påføres hudene en kjemisk film for å beskytte mot støv og møkk.

» Luksus øker kjøttprisen

Historisk sus – her har det blitt garvet storfehuder kontinuerlig siden 1873.

Motene skifter

Morgane Blin, som er ansvarlig for kvalitet og FoU hos Masure, forteller at motene skifter. Akkurat nå er farget lær mer i skuddet enn naturell. Fordelen med farget lær er at fargen kan maskere små defekter og flere huder kan gå i toppklassen. Ulempen er at hudene må tilbake i produksjon for farging. Kundene kan få de fargene de ønsker og det er en nøye kvalitetskontroll av at ferdig farge blir identisk

med fargeprøven som er malen. Morgane Blin forteller at de også kan prege mønster inn i lærets overflate. Alt dreier seg om å tilfredsstille hva slags kvalitet kundene ønsker. Med arbeidere som kan sitt håndverk, lange tradisjoner og moderne teknologi har garveriet Masure klart å tilpasse seg skiftende moter og et vidt spekter av kundeønsker. Og det viktigste råstoffet for å tilfredsstille de mest kresne kundene er norske storfehuder.

SMÅTT TIL NYTTE

GS-okser populære i Sverige

De to første norske oksene med GS (Genomisk Seleksjon)-avlsværdi er nå under lansering. GS-okser er okser som ikke er avkomsgransket, men har fått beregnet en avlsværdi basert på analyser av arvestoffet (GS-avlsværdi). Viking Genetics har hatt tilbud om GS-okser en stund, og selv om sikkerheten for GS-avlsværdier er lavere enn avlsværdier beregnet etter avkomsgransking har dette blitt meget populært. Selv om usikkerheten øker – og da spesielt for lavarvelige egenskaper – er gevinsten et kortere generasjonsintervall. Av holsteinoksene er nå 38 prosent av sæddosene som Viking Genetics selger etter GS-okser, mens andelen er 20 prosent for SRB. For Holstein selges det dermed flere sæddoser etter GS-okser enn etter avkomsgranskede okser (33 prosent).

Viking Genetics

SMÅTT TIL NYTTE

Råd om avvenning

Professor på Universitetet Wisconsin-Madison i USA Sheila McGuirk, kommer i Kvæg med noen råd om avvenning av kalver. Hun mener at målet må være at når kalven er åtte uker skal den veie det dobbelte av sin fødselsvekt. Det kan oppnås med tildeling av mye melk («jo mere melk, jo færre sjukdomsproblemer») og en god kraftfôrblending. Kalvene bør avvennes over en periode på en til to uker, med nedtrapping av melkemengden. Sheila McGuirk mener det er bedre å gi halv mengde i én fôring enn å fordele den halve mengden på to fôringer. Uka etter avvenning skal kalvene ha ro (ingen flytting, ikke fôrskifte). Hun anbefaler at kalvene først settes sammen to og to, deretter fire og fire og aldri mer enn åtte i en gruppe og kalvene i en gruppe skal være mest mulig ensartede.

Kvæg 6/2013

Forebygging av kalve-sjukdommer

Diare hos kalv kommer av bakterier (Coli eller Salmonella), virus (Rota eller Corona) og Parasitter (cryptosporidier). Bakteriene smitter ved gjødsel-forurensning av mjølk eller omgivelser og kan behandles med antibiotika. Virus øndelegger tarmcellene. Forebygging er god og nok råmjølk. Koksider smitter mellom kalver. Hygiene er svært viktig. For å vite hva som er årsaken til diare i besetningen må det tas prøver av møkka for å avsløre mulig årsak til besetningsproblemet.

Kvæg april 2013

Sein høst og innsett av besetningen er riktig tidspunkt for en innsats mot lus. Sannsynligvis er lusebestanden liten nå, men vil vokse sterkt gjennom vinteren og både gi utrivelige dyr og skader på huden. Sterke angrep av blodlus på kalv vil kunne gi både sjukdom og dødsfall.

Ola Nafstad

Fagdirektør husdyr
i Animalia
ola.nafstad@animalia.no

Høstkrig mot lus

Lus er utbredt, og de aller fleste besetninger som ikke gjør noe aktivt for å bekjempe lus, har det. Særlig er pelslus utbredt. Ser vi på salget av lusemidler har dette økt over år, men fordelingen av salget gjennom året viser at for mange behandler på feil tidspunkt, på etterjulsvinteren når lusa oppdages og skaden alt har skjedd.

Hvem som bør behandle

Riktig tidspunkt for behandling er på høsten før bestanden av lus øker. Det er vanskelig å påvise lus på høsten, men følgende besetninger bør behandles uansett:

- Besetninger som ikke er behandlet på flere år
- Besetninger som kjøper dyr
- Besetninger som deltar på fellesbeite eller fellesfjøs deler av året
- Besetninger som har annet omfattende samarbeid

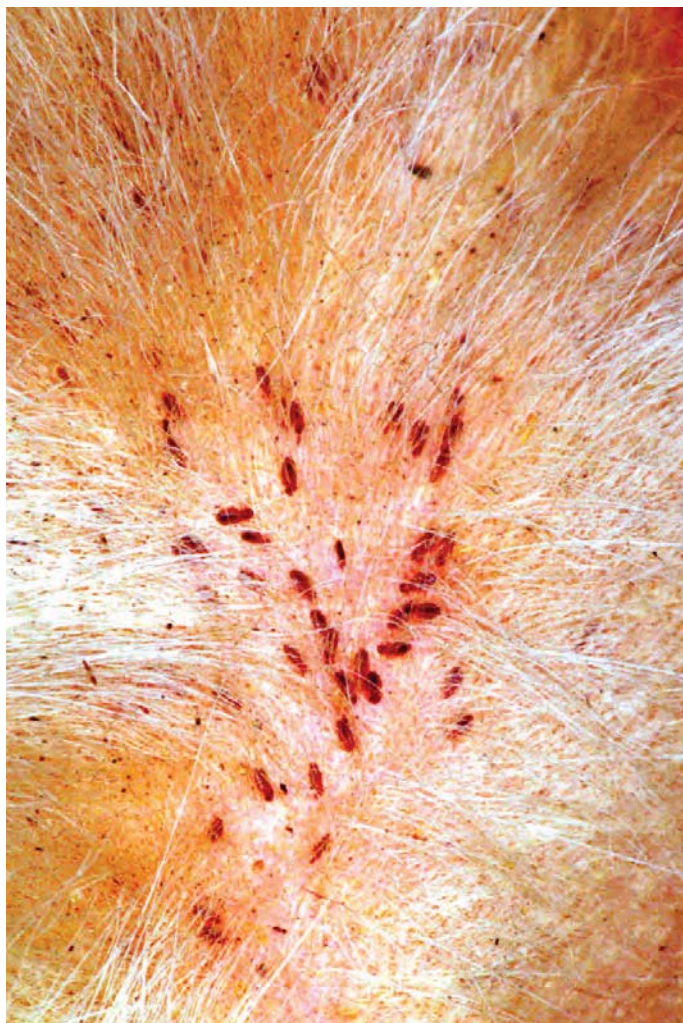
To typer midler

Det er nå flere aktuelle preparater tilgjengelig fra to ulike grupper av parasittmidler. En av disse gruppene virker også mot innvollsorm. Dette kan være aktuelt å kombinere i noen besetninger. Avklar dette med din veterinær. Administrasjonsmåten er uansett å helle en stripe langs rygglinja for de mest aktuelle preparatvalgene. Riktig dose rett på huden og ikke bare i hårlaget er avgjørende. Fra stripa langs rygglinja vil det aktive stoffet spre seg over hele huden. Aktuelle preparater har ingen eller svært kort tilbakeholdelsesfrist både for kjøtt og mjølk, men husk å avklare dette med din veterinær når dere legger opp behandlingen.

Viktig å huske

Det viktigste å huske på ved behandlingen er:

- Alle dyr i besetningen skal behandles. Lus er mest utbredt og skaper størst problemer hos kalver og ungdyr. Derfor skal alle dyr behandles, ikke minst okser og kviger på binge. For noen av preparatene er det advart mot å behandle kalver under 14 dager. Kan det unngås ved å planlegge litt, er det derfor en fordel.
- Klipping av alle dyr er en fordel for både lusebehandling og reine trivelige dyr generelt, men det er ingen forutsetning for å behandle mot lus. Det er bedre å behandle til riktig tidspunkt, og klippe når det blir anledning, enn å vente på at alle dyr er nyklippet og kanskje aldri komme så langt. Å klippe ei stripe langs ryggen kan være et godt og raskt alternativ som sikrer at preparatet kommer direkte på huden.
- Gjentas behandlingen etter 14 dager kan en oppnå å sanere besetningen helt. Det betyr at en kan slippe å behandle kommende år, forutsatt at besetningen ikke kjøper dyr eller har kontakt med andre besetninger på annen måte gjennom året.

Pelslus på storfe. Foto: Animalia

SMÅTT TIL NYTTE

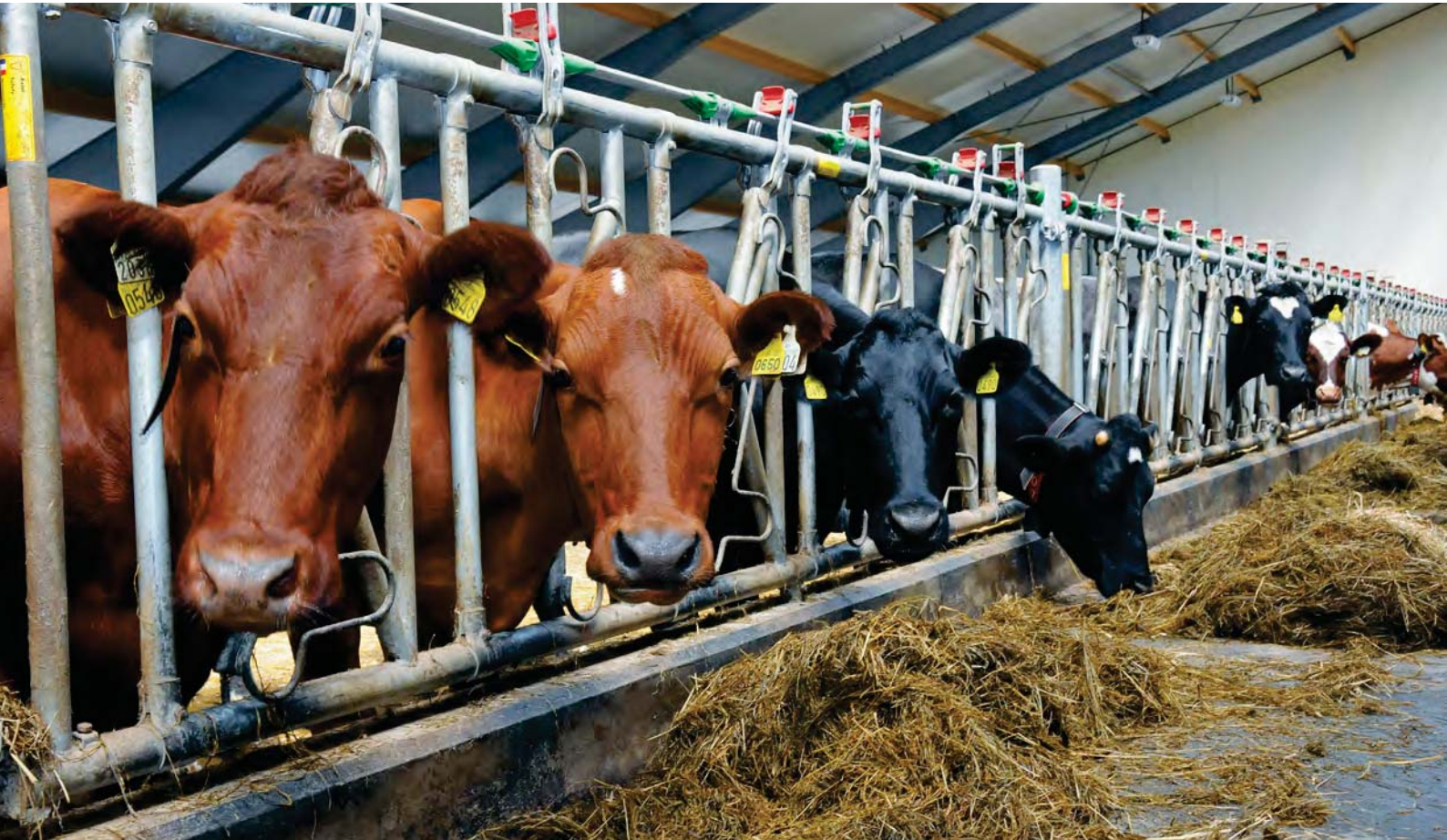
For liten produktivitsvekst

En rapport fra University of Minnesota har beregnet at avlingene av mais, ris, hvete og soyabønner i snitt bare øker med 0,9 til 1,6 prosent i året. Dette vil bare dekke 38 prosent av den økningen som skal til for å fø en befolkning i 2015 på 9 milliarder. Rapporten konkluderer med at økt produksjon gjennom en bærekraftig intensifisering er fordelaktig framfor å klargjøre nye dyrkningsarealer. Men det understrekes økt produksjon må skje parallelt med en reduksjon i svinnet matvarekjeden. En undersøkelse har vist at så mye som halvparten av maten som produseres i verden aldri når fram til noen munn. Hvis dette problemet kunne løses er matproduksjonen i verden faktisk stor nok til å fø en voksende befolkning.

www.feedstuffsfoodlink.com

Meir storfekjøtt frå mjølkebruka

Åse M. Flittie Anderssen
Fagrådgjevar
i Tine Rådgiving
ase.anderssen@tine.no

Ekstra premiering av kvalitetsslakt som blir innført frå nyttår er ei «gulrot» for auka kjøttproduksjon. Foto: Rasmus Lang-Ree

➤ I jordbruksoppgjøret for 2013 vart det innført eit kvalitetstilskot for å stimulere til auka produksjon av storfekjøtt. Tilskotet gjeld for alt storfeslakt med kvalitet O og betre, med unntak av kategorien Ku og Kvige. Ein reknar med at 55 prosent av slaktekvantumet vil oppfylle kravet,

Tabell 1. Variasjon i antal kalvingar per årsku og i kalvingsintervall, Kukontrollen 2011 (8 930 buskapar).

	Kalvingar per årsku	Kalvingsintervall	Årskyr per buskap
Beste tredjedel	1,33	12,3	24,8
Dårligaste tredjedel	0,93	13,0	19,2
Middel alle	1,13	12,6	22,1

og avsatt beløp vil da gje ein sats på 3,70 kroner per kilo. Tilskotet vil bli utbetalt via slakteria for slakt levert frå og med januar 2014. I kategorien ung okse vil mange buskapar oppnå tilskotet på alle okseslakt – også på rein NRF. Ein gjennomgang av slaktedata i 7–8 tilfeldig buskapar med minst 25 okseslakt per år viste at ingen eller ein ung okse gjekk i dårlegare klasse enn rein O per buskap.

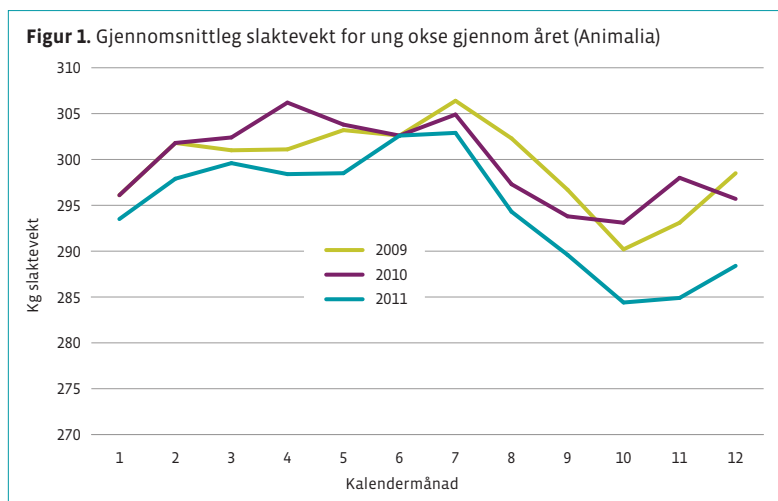
Mjølkebuskapaner avgjerande for storfekjøttet

Prognosene for storfekjøttet i 2013 er at norsk produksjon blir 79 400 tonn, medan marknadsbehovet er 98 200 tonn. Av mankoen blir cirka 7570

tonn dekt gjennom import knytta til handelsavtaler. Altså står vi att med at næringa kan få inntekter frå rundt 11 000 tonn auka storfekjøttproduksjon. Viljen til å produsere dette er i stor grad eit spørsmål om rammevilkår.

Mjølkekyrne utgjer nå rundt 75 prosent av alle mordyra i storfeholdet i Norge, medan resten er ammekyr. Årsaken til den store underdekninga av norsk storfekjøtt er utan tvil den sterke strukturrasjonaliseringa blant mjølkeprodusentane. Stadig fleire mjølkekyr står i store buskapar, og fordi ekstra produksjonstillegg utgjer lite eller ingenting for dei siste mjølkekyrne (860 kroner over 25 kyr, og 0 kroner over 50 kyr) satsar

» Nærare 20 prosent av behovet for storfekjøtt i Norge er nå dekt av import. Kva slags forbetringar i drifta kan gje meir norsk kjøtt? Og korleis er økonomien ved ulike driftsopplegg med kombinert mjølk- og storfekjøtt-produksjon?

som desinfeksjon av navlestrengen og tidleg tilførsel av god råmjølk etter fødsel, godt miljø for kalvane, godt reinhald av fôringsutstyr, bruk av elektrolytt ved lett diaré og veterinærhjelp tidleg for sjuke kalvar.

Utnytte potensialet på slakteoksan

Slakt av ung okse utgjer 45 prosent av alle storfeslakt eller rundt 130 000 slakt i året, og slaktevektene på desse har stor betydning for sjølvforsyninga med norsk storfekjøtt. Gjennomsnittleg slaktevekt ligg på 295–300 kilo landet sett under eitt. Det er heller ikkje ynskjeleg med okseslakt over 350–375 kilo, i alle fall av NRF og lette kjøttferasar, fordi dei ofte blir feite ved høge slaktevekter. Marknaden er heller ikkje så lett for større stykningsdelar. Men det er ikkje bra at rundt 18 prosent av alle ung okse er lettare enn 250 kg slaktevekt! I figur 1 er vist korleis middel slaktevekt på ung okse på landsbasis varierer gjennom året, med veldig låge vekt utpå hausten. Dette skuldast sikkert plassmangel i samband med innsett om hausten. Med gode planleggingsverktøy for optimal plassutnytting i fjøset kombinert med god fôringsrådgjeving bør det vera mogleg å auke tilveksten og redusere framføringstida på oksekalvar som blir født på ei tid som gjer at dei «kolliderer» med plass som kvigene treng når beitesesongen er over. Det er å håpe at kvalitetstilskotet på 3,70 kroner/kilo for klasse O og betre vil gje færre uferdige slakt av ung okse framover.

God plassutnytting i fjøset er lønsamt

God plassutnytting i fjøset er «alltid» lønsamt innanfor dei plassnormer som gjeld. Overfylte bingar vil derimot føre til redusert dyrevelferd og helse og redusert tilvekst. Det er ikkje lett å «sjå» kor fullt det blir i fjøset mange månader fram i tid. Tine har under utprøving eit rekneverktøy for å sjekke «dyreflyten» i buskapen,

stadig fleire på høg avdrått. I tillegg er mjølkekvotene fleksible slik at dei fleste – uansett stor eller liten buskap – skaffar seg nok kvote til å utnytte kubåsane maksimalt, det vil seia gjennom høg avdrått. For å dekke 1 500 millioner liter mjølk trengs 250 000 mjølkekyr dersom dei leverer 6 000 liter i middel, medan det held med 200 000 mjølkekyr viss dei i gjennomsnitt leverer 7 500 liter. Og dess færre kyr, dess færre kalvar å produsere kjøtt på!

Antal kalvingar per årsku

Bønder kan ha ulike strategiar på kor rask utskifting dei ynskjer i buskapen sin. Mange set på alle kukalvane og inseminerer alle. Med gode fruktbarheitsresultat må dei enten selja ein del kviger, eller dei må slakte mange kyr for å gje plass til å prøve alle fyrstekalvskyrne sjølve. I praksis ser vi stor variasjon i denne tilpassinga på mjølkebruka, jamfør tabell 1.

Vi har cirka 200 000 årskyr i Kukontrollen. Dersom mjølkebøndene tilpassar seg med berre 1,0 kalvar per årsku – enten fordi dei vil ha låg utskifting eller på grunn av dårleg fruktbarheit i buskapane – gjev dette sjølvsagt 200 000 kalvar. Viss vi derimot får 1,2 kalvar per årsku, vil dei same 200 000 årskyrne skaffe

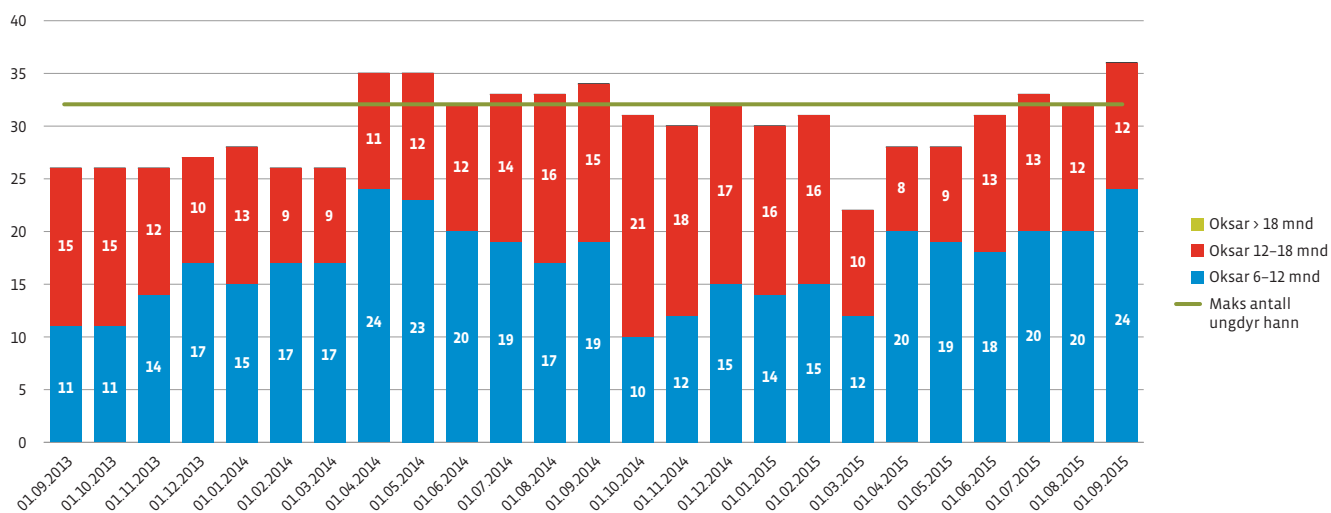
oss 240 000 kalvar. Berre oksekalvane av desse ekstra kalvane ville gjeve cirka 6000 tonn ekstra storfekjøtt!

Daude kalvar gjev ikkje kjøtt ...

Tal frå Kukontrollen (2011) viser at kalvetap gjennom daudfødsjar og kreperte kalvar i mjølkebuskapane utgjer 3,9 prosent til saman. Tapa var lågast i buskapar med kvote under 100 000 liter, med 3,3 prosent. I buskapar over 400 000 liter kvote var tilsvarande tal 5,1 prosent. Samanlikna med andre land og med kjøttfebuskapar er dette likevel låge tap. Daudfødte og kreperte kalvar utgjer rundt 9 000 kalvar i mjølkebuskapane, og i tillegg daudar rundt 10 000 levandefødte kalvar innan dei er sels månader gamle. Altså i alt 19 000 kalvar som ikkje lever opp til slaktemoden alder eller til potensielle mordyr. Dette betyr økonomiske tap og tap av mykje godt norsk storfekjøtt. I tillegg har vi tap knytt til kalvar som blir sjuke, men overlever. Dei veks ikkje så fort, og blir ikkje dei optimale rekrutteringskvigene eller okseslakta heller. Størst tap kjem truleg av luftvegsinfeksjonar, diaré og leddbetennelse. Effektive forebyggjande tiltak og rask oppfølging ved sjukdom er avgjerande for å redusere slike problem. Vi kan nevne enkle ting

Meir storfekjøtt frå mjølkebruka

Figur 2. Berekna plassutnytting i eit fjøs dei neste 2 åra, her for oksar over 6 månader.

der alle planlagte kalvingar og utrangeringar /innkjøp av dyr er med. Figur 2 viser eit eksempel for oksane i ein buskap. Bonden har plass til 32 oksar frå 6 månaders alder og fram til planlagt slakting ved 16 månader (grøn strek i figuren), fordelt på 6 bingar. I eksemplet ser vi at bonden har ledig okseplass nå, og kunne kjøpt inn 5-6 fôringskalvar i vår da kvigene vart sleppt på beite, og fullført desse ekstra oksane før april 2014. Frå da ligg det allereie an til plassmangel. Med litt auka kraftfôrtildeling i ein oksebinge kan desse bli gode slakt etter 15 månaders framføringstid, og dermed unngå plassmangelen.

Meir kjøtt eller meir mjølk?

Dette er eit vanleg spørsmål i tida før ny kvoteleige- og kvotekjøp-frist 1. oktober. I nokre fjøs er allereie kuplassane og avdråttsevna til kyrne maksimalt utnytta. Da er det inga hjelp i å leige eller kjøpe meir mjølkekvote. Men kanskje det finst ledig plass som kan nyttast til framføring av oksar? Her er det behov for meir norsk produksjon! Oksane tåler høg kraftfôrandel, og kan dermed vera aktuelle sjølv om det er litt

knappeheit på grovfôr på garden.

Tabell 2 viser resultat frå dekningsbidragskalkyler for å samanlikne ulike driftsopplegg og avdråttsnivå i ein buskap med kombinert mjølk- og storfekjøttproduksjon. Det er rekna at oksane oppnår 300 kilo slaktevekt ved 16,5 månaders slaktealder. Produktprisar: 4,83 kroner/liter mjølk, 43,20 kroner/kilo kuskakt og 51,50 kroner/kilo for okseslakt. Distriktstillegg kjem i tillegg, og det er rekna sone D på mjølk og sone 2 på kjøtt. Heimavla grovfôr er verdsatt til 1,90 kroner/FEM (320 kroner per rundball å 170 FEM), og kjøpte rundballar 2,70 kroner/FEM (cirka 460 kroner per ball å 170 FEM, inklusive frakt)

Drifta i alle alternativa er tilpassa slik at fjøsplassen blir like godt utnytta, det vil seia like mange storfe totalt- men forholdet mellom mjølkekyr og ungdyr kan variere. I fjøs der ein del bingar har liggeball eller liggebåsar kan sinkyr, oksar og kviger bruke arealet omkvarandre, men sjølvsgatt er ikkje alle fjøs like fleksible.

Avdrått og kjøttproduksjon

Tabell 2 kan gje grunnlag for fylgjande oppsummering, så lenge ein ikkje tek omsyn til mogleg ulik

arbeidsmengde i dei fire alternativa:

1. God auke i DB (DekningsBidrag) ved å leige meir mjølkekvote og fyller ekstra volum gjennom avdråttssauke. Mindre auke i DB dersom ekstra mjølkevolum krev fleire kyr for å fyller, og dermed mindre plass til oksar, særleg i store buskapar.
2. Det er lønsamt å auke avdråtten også utan auka mjølkekvote forutsatt at ledige «båsar» blir brukt til auka kjøttproduksjon. Altså for eksempel at kviger brukar ledige kuplassar og frigjer bingar til oksar.
3. Punkt 2 er meir lønsamt enn å auke kutalet for å produsere meir mjølk utan avdråttssauke.
4. Oksar «konkurrerer» betre med kyr i store enn i små buskapar sidan produksjonstillegget er «flatt» for ungdyr, men har sterk strukturgradering for mjølkekyr.
5. Sannsynlegvis er lønsemda i framføring av oksar samanlikna med meir mjølk ganske lik uavhengig av kvar i landet ein reknar. Er det høg sone på mjølk, er det også samtidig høg sone på kjøttet- og motsatt. Eg vil ikkje prøve å talfeste arbeidsmengda i dei fire alternativa, men reknar med at alternativ 3 (fyller

nåverande kvote med 20 årskyr og føre fleire oksar) krev minst arbeidsinnsats her. I så fall er det ekstra interessant der arbeidsmengda er i største laget frå før.

Vi kan få det til

Vi har utan tvil potensial for å auke norsk storfekjøttproduksjon dersom rammevilkåra gjer det økonomisk interessant. Jordbruksoppkjøret 2013 gav i alle fall ei «gulrot» gjennom ekstra premiering av kvalitetsslakt, når det blir innført frå nyttår. Vidare vil eigne tiltak for å redusere tap av kalvar og god utnytting av både fjøsplass og dei dyra vi har vera viktige bidrag. Det same gjeld både hjå mjølk- og kjøttfeproducentar. Det må vera eit mål at behovet for storfekjøtt i Norge skal dekkast med norsk produksjon, med unntak av nødvendig import som fylgjer handelsavtalene.

Tabell 2. Dekningsbidragskalkyler for ulike driftsopplegg med mjølk og framføring av oksar.

Nøkkeltall	Utgangspunkt	Alternativ 1	Alternativ 2	Alternativ 3
		Meir mjølk, høg avdrått	Meir mjølk, fleire kyr	Høg avdrått, fleire oksar
Melkekyr, antall årskyr	21,4	21,4	23,0	20,0
Melkeleveranse, liter	150 000	160 700	160 700	150 000
Kjøttleveranse, kg	6 172	6 171	5 453	6 600
Rundballer kjøp, FEm	6 534	6 534	10 291	3 960
Kyr – kraftfôr pr. 100 kg melk, FEm	34,0	34,9	34,0	34,9
Kalvinger, antall/årsku	1,17	1,17	1,16	1,25
Melkeavdrått, kg/årsku	7 776	8 302	7 776	8 302
Melkelevanse, liter/årsku	7 000	7 500	7 000	7 500
Husdyrtilskudd, kr	126 117	126 113	129 733	124 240
Sum DEKNINGSBIDRAG, kr	993 523	1 025 028	1 007 582	1 009 625
Avvik fra utgangspunktet, kr	---	31 505	14 059	16 102

Dobbelt areal og produksjonsomfang i fht. øvre del

Sum DEKNINGSBIDRAG, kr	1 703 582	1 766 594	1 728 018	1 739 275
Avvik fra utgangspunktet, kr	---	63 012	24 436	35 692

www.kalk.no / www.fk.no

For godt naboskap

Agri Micro VK

tilsettes "møkkakjellere" før utkjøring. Agri Micro gir bedre homogenitet og mindre lukt.

Kontakt ditt nærmeste Felleskjøputsalgs i dag!

Følg oss på Facebook/FranzefossMiljokalk

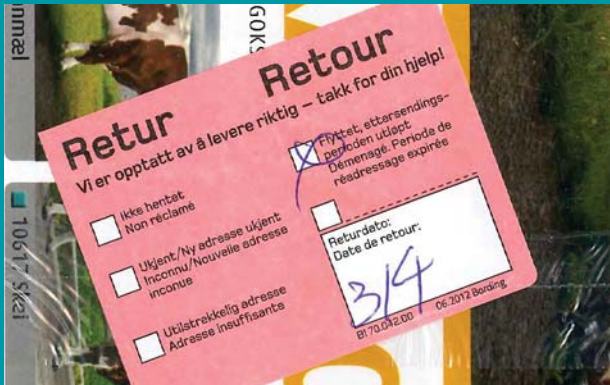

FRANZEFOSS
MILJØKALK

Har vi den riktige adressen din?

Etter hver utsending av Buskap får vi noen blader i retur fordi det ikke er meldt fra om adresseendring eller adressen er ufullstendig. Det er viktig at alle som har veiadresse (veinavn og nummer) melder fra om dette, ellers kan bladet blir returnert.

Medlemmer av Geno bør legge inn adresseendringer i produsentregistret <https://www.prodreg.no/>, mens andre kan sende e-post til post@geno.no

OPTIMA TIL KALV OG STORFE

Optima pH gel

er vårt nye produkt til glidemiddel, spenesår og andre overflatesår.

Les også om diarè hos kalv på:

www.optima-ph.no sider for storfe

OPTIMA PRODUKTER AS

Gamle Dalaveg 86,
5600 Norheimsund
Tlf. 56 56 46 10

GLATT SPALTEPLANK??

Vi har spesialutstyr for sklisikring av spalteplank og åpne skrapearealer.

Vi tar oppdrag over hele landet!

STRAND MASKIN AS

2648 Sør-Fron. **970 75 405** tore@strand-maskin.no

Konnect Kavat

Melkeerstatning til kalv

- Gir høy tilvekst
- Har god smakelighet
- Anbefales til «intensiv føring av kalv»

Besøk oss på www.felleskjøpet.no for mer informasjon om produktet. Konnect Kavat får du kjøpt i butikkene våre.

Pluss

High-input og high-output karakteriserer svensk melkeproduksjon. Spørsmålet er om det gir lønnsomhet og bærekraft.

Rasmus Lang-Ree

rlr@geno.no

Tekst og bilder

Melkeproduksjon på høygir

FAKTA

SVENSK MELKE-PRODUKSJON

- 348 000 melkekyr
- 4 874 melkebønder
- 70 melkekyr per bruk
- Arla Foods mottar 72 prosent av melka
- Ytelse på 9 771 kilo EKM for Holstein og 8 753 for SRB
- 55 prosent av kyrne i løsdrift

Når kostnadsnivået er høyt er ekspansjon og effektivisering en nærliggende strategi for å få lønnsomhet. Utviklingen i svensk melkeproduksjon er preget av sterk strukturutvikling og avdråttøkning. Ny teknologi automatiserer produksjonen og gjør den mindre arbeidsintensiv og mer kapitalintensiv. I Europa er det først og fremst Irland som med sin beitebaserte produksjon representerer en alternativ low-input/low-output-strategi. Irene har relativt lav avdrått, men også svært lave kostnader til fôr og bygninger.

EDF (European Dairy Farmers) hadde lagt sin årlige kongress til Halland i Sverige og satte søkelyset på den svenske modellen. Selv om melkebrukene fra Halland som blir presentert som eksempler på high-input/high-output-systemer kan synes langt fra norsk virkelighet, ser vi noen av de samme trekkene her hjemme.

Høye kostnader

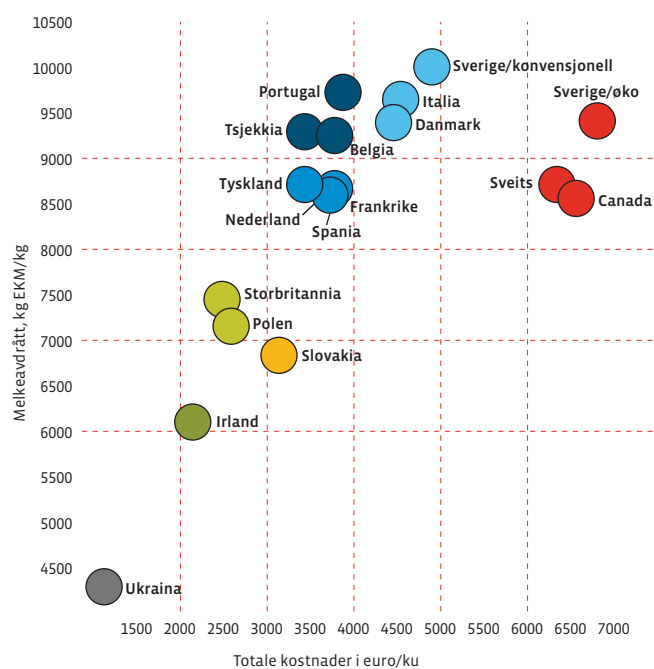
Kostnadsøkninger og da spesielt høye priser på fôr har gjort økonomien i europeisk melkeproduksjon svært anstrengt en periode. Men i tillegg til en generell kostnadsøkning i hele Europa er det noen faktorer som

er mer spesielle for Sverige. Det er høye krav til dyrevelferd og blant annet er det krav om at melkekyrne må på beite. Små skifter og lange kjøreavstander sammenlignet med andre områder i Europa gir høyere grovfôrkostnader. Rekrutteringsprosenten er også høy i Sverige sammenlignet med andre land. På den positive siden har svenske melkebønder kunnet utvide produksjonen uten å måtte kjøpe kostbar kvote, fordi Sverige ikke har produsert den nasjonale kvoten de er tildelt av EU. Det faktum at Sverige ikke produserer sin nasjonale kvote er også et signal om at økonomien i melkeproduksjonen ikke er forlokkende nok til at flere investerer i nye fjøs og utvidet produksjon.

Melkeprisen for lav

Analyser av regnskapstall fra de svenske brukene som er med i EDF viser at de i gjennomsnitt må ha en melkepris på 44 eurocent (cirka SEK 3,82) for å få full kostnadsdekning (break-even). Men variasjonen er stor – fra 34,7 til 56,3 eurocent. I juli lå melkeprisen på 3,71 SEK (Arlanotering inkludert forventet beløp til årsdisponering). De 25 prosent beste brukene går i pluss selv uten EU-støtten. Variasjon mellom

Figur 1. Totale kostnader/avdrått EDF-land.

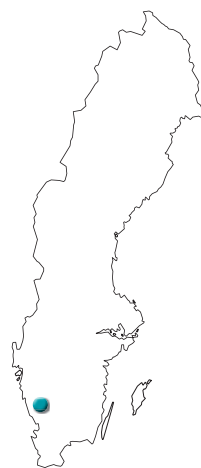

brukene i kapitalbinding per ku, arbeidsforbruk per ku, avdrått og direkte kostnader per kilo EKM er viktige faktorer for forklaring av forskjellene. EDF bruker entreprenør-proft (EP) som måltall på om bruket har økonomi til å overleve på sikt. Positiv (EP) betyr full kostnadsdekning, lønn

til familiens arbeidsinnsats og avkastning på egenkapitalen. Av de tre brukene vi presenterer har bare ett positiv EP. To av brukene med null eller negativ EP er inne i en ekspansjonsfase slik at resultatene er påvirket av at kapasiteten er utvidet uten at den ennå er fullt utnyttet.

➤ Melkeproduksjon på høygir

GÅRDEN OLOF LARS AB

- Fredrik og Mattias Lindeberg
- 5 030 dekar (eier 1 850 dekar)
- 511 melkekyr (Holstein, litt krysningsavl med Montbelliard og SRB)
- Avdrått på 10 678 kilo EKM
- Kraftfôrprosent på 26,7
- Rekrutteringsprosent 39
- Arbeidsproduktivitet 237 kilo EKM per arbeidstime

Ordning och reda

Fredrik Lindeberg har sammen med broren Mattias vokst fra 48 til over 500 kyr. – Du må være glødende interessert i kyrne for å drive med melkeproduksjon, sier Fredrik Lindeberg.

På Gården Olof Lars AB er alt på stell, og vi har en sterk følelse av at det ikke er slik bare når besøk er ventet. Brødrene Fredrik og Mattias Lindeberg er femte generasjon drivere, og i deres tid har besetningen økt fra 48 til over 500 melkekyr. I tillegg til melkeproduksjon driver de en omfattende virksomhet med leiekjøring for et førtitalls gårder, og de har til sammen 14 ansatte. Fredrik er kukaren av de to, mens Mattias tar seg mer av maskinvirksomheten. Omtrent 70 prosent av inntektene kommer fra melkeproduksjonen. Kyrne melkes tre ganger i døgnet i en parallellestall.

Kyrne i egen avdeling to måneder etter kalving

De bygde nye fjøs i 2003 og 2009, og planløsningene vitner om sterk vektlegging av god dyrevelferd. Spesielt fjøset som huser kalvene og kyrne rundt kalving imponerer med dypstrø-binger og god plass. Kyrne får gå her i to måneder etter de har kalvet for å være helt restituert når de kommer tilbake i kuflokken. Når de skal melkes går kyrne i en gang over

Avdeling for nykalvede kyr i luksusklassen (bilde øverst). Melkingen skjer i nabofjøset. Djupe krybber hindrer førsøl. Fjøset til 1 million euro (NOK 7,9 millioner) inneholder også kalvingsbinger og binger for kvigealver opp til 6 måneders alder (se nederste bilde). Maksimalt 7 dagers aldersspredning i bingene. Oksekalvene blir solgt 2 måneder gamle. Kalvene har fri tilgang til syrnet melk og i gjennomsnitt ligger opptaket på 10 til 12 liter per kalv.

Stråroboten kjøres to ganger i døgnet og fordeler 1 000 kilo med halm i kalve-/kalvingsfjøset. Fredrik forteller at de må betale SEK 1 (NOK 0,91) per kilo, men at de er overbevist om at de tjener dette inn igjen på bedre helse.

til melkekufjøset ved siden av. Der holdes førstegangskalverne i en egen gruppe. Det er også en egen gruppe for kyr som skal insemineres og de kan i henhold til beiterregelverket holdes inne i inntil 45 dager. Kyr som ikke skal insemineres fordi de skal utrangeres holdes også i en egen gruppe.

Uisolert en utfordring

Det er gummi på golvet foran førbrettet og det brukes store mengder kutterflis i liggebåsene. Fjøsene er uisolerte og Fredrik forteller at det skaper noen utfordringer i kalde perioder. – Det blir ekstraarbeid for en person i perioder med mye kulde, men i løpet

Luftig og lyst – uisolert fjøs bygd i 2007. Taket er uisolert og det har ikke vært problemer med kondens og drypp fra taket, selv om Halland kan ha perioder med 20 kuldegrader om vinteren.

SKOTTORPS SÄTERI

- Lars-Inge Gunnarsson
- 12 930 dekar (eier 6 830 dekar)
- 650 melkekyr (80 prosent Holstein, 20 prosent SRB)
- Ytelse på 11 286 kilo EKM
- Kraftfôrprosent på 32,5
- Rekrutteringsprosent 32
- Arbeidsproduktivitet 300 kilo EKM per arbeidstime

Flere bein å stå på

av et år har vi ikke mer en 18–20 slike dager, sier Fredrik. For kyrne er det ikke noe problem, og selv om det skaper litt bekymringer for oss er det ingenting mot hva vi sparte på å bygge uisolert.

Tilgang til jord har vært forutsetningen for den raske veksten. Det var andre bønder i området som ga seg og brødrene fikk leie jord fra flere gårder. Topp kvalitet på grovføret er svært viktig og Fredrik understreker at de her har en fordel med den store maskinparken de disponerer.

Avlsinteressert, men ikke nerd

Fredrik er interessert i avl, men mener det er viktigere å være opptatt av produksjon enn å bli avlsnerd som bruker for mye penger på å kjøpe kostbare livdyr. Alle kyr med over 10 i avlsverdi (NTM) insemineres med kjønnsseparert sæd for å sikre rekruttering etter de beste kyrne.

Ordning och reda. Det er Fredriks suksessformel. Produksjonen må være effektiv og en må være på hugget på alle områder – enten det er forhandlinger om innkjøp eller rentebetingelser.

– Og vi tar heller en stor investering med en gang for å få orden på ting. Mange reagerte da vi asfalterte alle trafikarealene rundt fjøsene, men mens andre bruker store summer på grus fikk vi bra forhold med en gang.

En ekstern styreleder har også vært en suksess. Hvordan vurderer Fredrik framtiden etter å ha investert SEK 55 til 60 millioner kroner?

– Jeg synes det går bra og at det går bedre og bedre!

Lars-Inge Gunnarsson har mange jern i ilden. Han er styreleder i Viking Genetics og NAV (Nordisk Avlsverdivurdering) og nestleder i styret for Växa Sverige. I tillegg til 650 melkekyr, ammekubesetning på 110 mordyr, og omfattende planteproduksjon har han biogassproduksjon og to vindmøller på Skottorps Säteri. Han er også medier i et ysteri på gården, driver melkeproduksjon på farsgården, og utleievirksomhet med 25 hus og salg av jaktretter. Melkeproduksjonen utgjør litt over 50 prosent av totaløkonomien. Alle de fire barna er engasjert i driften på et eller annet område.

– Jeg har kjøpt dyr jord, men bygd billig og har god utnytting av bygningene, sier Lars-Inge.

Gården Skottorps Säteri ble kjøpt i 2002, og nye fjøs ble bygd i 2003 og 2007. Da han tok over farsgården midt på 80-tallet var det 90 kyr i besetningen. I dag melkes til sammen 650 melkekyr på de to gårdene. Kyrne melkes tre ganger i døgnet og 16 personer sysselsettes til sammen i virksomhetene. Dyktige medarbeidere med klare ansvarsområder er en viktig forutsetning for å få flyt i en så omfattende virksomhet. Samboer Monika er eierinseminør og driftsleder for melkeproduksjonen. 95 prosent insemineres ut ifra utslag på aktivitetsmåler. Lette kalvinger og gode bein prioriteres ved valg av okser. Det er cirka 80 prosent Holstein og 20 prosent SRB i besetningen. Kvigene kalver allerede 22 måneder gamle, og det er svært tidlig i Sverige. Det legges til rette for god dyrevelferd, med blant annet egen djupstrø-avdeling for kyr de siste 3 til 4 ukene før kalving. Kalven tas fra umiddelbart etter kalving og plasseres i en av de 120 kalvehyttene. På den kaldeste tiden brukes det frakk på kalvene og det har de veldig gode erfaringer med. Kalvene føres med helmelk til 2,5 måneders alder. Det er fokus på å gripe inn tidlig ved tegn på sjukdom og aktivitetsmåleren brukes aktivt som indikator. Kyrne følges spesielt nøye opp med kontroller i tiden etter kalving, og termometer er alltid med på runder i fjøset.

– Kjøttprisen er høy og vi får omtrent det samme for et kuslakt som det koster å rekruttere ei kvige, svarer Lars-Inge på spørsmål om hvorfor rekrutteringsprosenten ligger på 42. – Veterinærkostnadene er høye i Sverige og vi passer derfor på å slakte ut problemkyr.

Dyra er spredt på mange bygninger og det setter store krav til oversikt og planlegging for å oppnå rasjonell logistikk og god utnytting av bygningsmassen. Alle fjøsene er uisolerte.

– Jeg har tillatelse til å bygge ut mer, men er usikker på hva jeg skal gjøre med tanke på melkeprisen, sier Lars-Inge. Det er generelt vanskelig å få finansiering til melkeproduksjon i Sverige. De som har penger må spørre seg om det er melk de skal investere i og de som ikke har egenkapital får ikke lån.

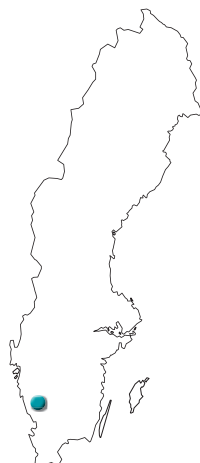
Lars-Inge Gunnarsson kan vise til økonomisk resultat av melkeproduksjonen i toppklasse i EDF-sammenheng. Høyere inntekter og lavere kostnader enn gjennomsnittet i EDF gir utslag på bunnlinjen.

Biogass, vindmøller og osteproduksjon gir sammen med melk og kjøtt og omfattende planteproduksjon mange bein å stå på.

➤ Melkeproduksjon på høygir

ÖSARPS MJÖLK

- Åke og Anne-Carin Hantoft
- 4 500 dekar dyrket (eier 1 600 dekar)
- 229 melkekyr (vil utvide til 500) (Holstein)
- Ytelse 10 650 kilo EKM
- Kraftfôrprosent 31,9
- Rekrutteringsprosent 47 (høyere enn normalt på grunn av at en del eldre kyr slaktes før innflytting i nytt fjøs)
- Arbeidsproduktivet 168 kilo melk per arbeidstime (før ekspansjon til 500 melkekyr)

Det enkle er det beste

Det nye kufjøset med 203 liggebåser og karusell med 60 plasser klart til innflytting. Investeringsstøtten fra EU har vært på cirka 6 prosent av byggekostnaden. I Nord-Sverige kan EU-støtten til fjøsbygg komme opp i 40 til 50 prosent.

Åke Hantoft regner ikke med at han vil få noen profitt på driften de første to til tre årene etter de siste investeringene, men deretter er han optimist med hensyn til inntjeningen.

Åke Hantoft er styreleder i det dansk/svenske meieriselskapet Arla Foods. Kona Anne-Carin administrerer den daglige driften. Gården der de nå bygger ut i stor stil er tredje gården de har etter at de tok over Åke sin hjemgård. Det faktum at han har passert 60, og at ingen av de tre barna har arvet interessen for melkeproduksjon, legger ingen demper på investeringene.

Kyrne melkes av to polske arbeidere to ganger i døgnet. En snau uke etter at Buskap er på besøk skal et nytt kufjøs med karusell tas i bruk. Dette er sammen med et nytt fjøs til nykalvede kyr, kalver og ungdyr siste trinn i bruksutbyggingen. Alle fjøsene er uisolerte. Åke og Anne-Karin har tillatelse fra myndighetene til å øke kutallet til 730, men Åke forteller at de ikke vil ha flere enn 500 melkekyr pluss 100 sinkyr. Som ledd i den siste ekspansjonen har de kjøpt 150 kyr fra tre besetninger pluss 40 kviger.

– Til sammen har vi nok investert 6 millioner euro (NOK 50 millioner) i fjøs, jord og dyr, sier Åke Hantoft og legger til at både han og kona er skjont enige

om at de ville blitt melkeprodusenter om de skulle levd livet om igjen.

To velbrukte traktorer er hele maskinparken på gården. Utføringen skjer med skinnegående fullförlvogn, men fyllingen av containerne i førkjøkenet skjer med traktor og lesseapparat. Åke er opptatt av å holde maskinkostnadene nede på et minimum, og innrømmer at det har blitt en prinsipp-sak at han ikke skal gå til innkjøp av en spesialdoning til opplasting av fôr.

– Gjør det enkelt – det er raskere og du vil få et bedre resultat, er Åke sin oppskrift.

To velbrukte Valtra traktorer utgjør hele maskinparken på Ösarps Mjolk.

Karusell

FAKTA

EUROPEAN DAIRY FARMERS (EDF)

Forening av melkeprodusenter i Europa (og Canada) for utveksling av erfaring og kunnskap. Medlemmene bidrar med regnskapstall fra egen drift, som danner bakgrunn for analyser av økonomien i melkeproduksjonen. EDF overvåker melkeprisen hos meieriselskapene internasjonalt og arrangerer hvert år en kongress. Les mer på www.dairyfarmer.net

» Marit Hole Tynnøl fra Lesja har kommet med en kommentar til artikkelen til Kolbjørn Nybø i Buskap 5/2013 om kalvemelk.

Maursyre

» For eit par nummer sidan hadde de ein interessant artikkel om kalvefôring, der det blei lagt vekt på at ein burde bruke maursyre – både til å blande i mjølka og til å blande i vatn til kalvane og såleis få skyld smokkane i kalvebaren. Eg har liten erfaring med maursyre fordi eg er opplært til at maursyre er farleg, difor har eg alltid kjøpt Ensil1 og liknande. Kan de gå djupare inn i dette, særleg praktisk. Korleis gjer ein det, reint konkret? Set ein ei maursyrekanne på mjølkerommet (kalveforingsavdelinga) og brukar ein doseringspumpe, vernebriller eller litemål eller? Det er fint at de har ein veterinær til å kommentera bondens praksis, slik de gjorde her – men kanskje burde meir enn ein fagperson kommentera saka – i tilfelle folk er ueinige. Sjølv har eg brukt maursyrepulver, men eg er usikker på kor godt

det blandar seg med mjølka. Er difor innstilt på å prøve maursyre – dersom fleire anbefalar dette.

Kolbjørn Nybø svarer:

Ved bruk av Ensil 1 bør det brukes en konsentrasjon på 0,4 % (framfor 0,3% ved maursyre). Sjekk pH etter cirka 1 døgn – den bør være cirka 4,7. Det er aktuelt med bruk av verneutsyr ved håndtering av syrer. Eventuelt kan en lage seg en bruksløsning med lavere syrekonsentrasjon som ikke er så etsende. Det er et poeng ved bruk av maursyre i drikkevannet at kalvene skal «vaske» smokkene. Jeg mener det er riktigere strategi med grundig reingjøring. Bruker en maursyrnesyrnet melk kan en kanskje drøye reingjøring til annen- hver dag, men ikke sjeldnere.

Les hele artikkelen «Hold kontroll med kalvemelka i sommervarmen» her:

NESTE NUMMER AV

buskap

- Kalvefôring og automater
- Gi kua nok ro
- Kuas holdbarhet
- Gårdsreportasjer
- pluss mye, mye mer

Future Rundbuehaller www.futurehaller.no

FLYTTBAR HALL

5 x 6 meter

Fin som kalvehytte

Prisene er uten treverk og frakt

kr 19 900,-

eks mva

PERMANENTE HALLER

8, 10, 12, 14 & 16 meter bredder

Priseksempel 14x21 meter:

Prisene er uten treverk og frakt

kr 187 000,-

eks mva

Postboks 28, 3107 SEM

post@futurehaller.no www.futurehaller.no

Tlf. avd. Hedmark: 62 49 39 80 Tlf. avd Vestfold: 33 32 16 55 / 915 36 899

Gjødselmaskiner

- gjør jobben, år etter år -

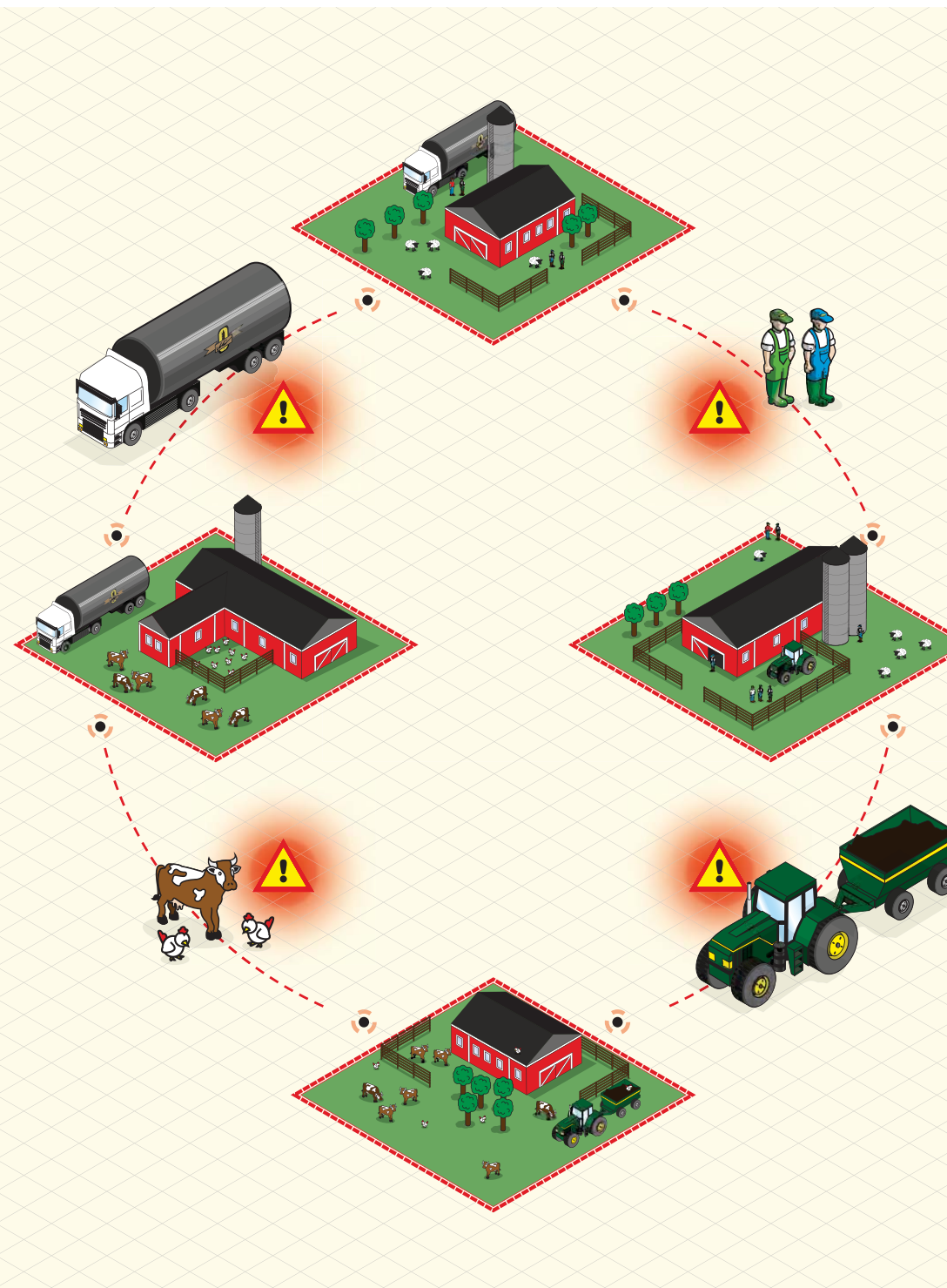
www.duun.no

Nina Svendsby

Fagsjef helsetjenester
og Koorimp
nina.elisabeth.svendsby
@animalia.no

Er du «smittesikker»?

«Smittesikker» består av hefter med tekst og illustrasjoner laget spesielt for utenlandske ansatte i husdyrproduksjonen. De er oversatt til språkene engelsk, polsk, russisk, litauisk, latvisk og estisk. Heftet er også å få på norsk. Med heftene er det også plastoppslag som viser korrekt håndvask og smittesluse. Disse kan henge på fjøsveggen, i garderoben, ved toalettet eller i smitteslusa.

«Hva skal du gjøre?»

Materiellet i «Smittesikker» prøver å ta høyde for at det er forskjell på hvor mye kompetanse utenlandske medarbeidere har fra før. Heftene inneholder en del informasjon, men det er også mulig å konsentrere seg om det aller viktigste. De viktigste punktene er samlet i tydelige bokser gjennom heftet, under overskriften «Hva skal du gjøre?» Disse er fulgt av illustrasjoner for de viktigste prinsippene. I boksene er det lagt vekt på enkle prinsipper, som god personlig hygiene, bruk av smittesluse der det finnes og skifte av klær og fottøy. Det er også lagt vekt på gode rutiner inne i besetningen, med hygienisk håndtering av fôr og atskilt håndtering av fôr og gjødsel.

Det finnes eksempler på løsninger og rutiner i heftene, men det er også understreket at den enkelte medarbeider skal følge opp de løsningene som arbeidsgiveren har valgt. Det er ingen løsninger som blir presentert som fasit.

Teksten er holdt i et enkelt og konkret språk, med størst vekt på hvilke tiltak og handlinger som har størst betydning for et effektivt smittevern i det daglige arbeidet.

Hjelp til opplæring

Bakgrunnen for prosjektet er at norske produsenter har utstrakt kontakt med utlandet, både ved egen reisevirksomhet, handel med utstyr og redskap – og ved at de har ansatte som kommer fra andre land på gårdene. I en travel hverdag er det den enkelte produsent

» Utenlandske ansatte i norsk husdyrproduksjon er viktige for verdiskapningen i landbruket. Men de kan også utgjøre en risiko for å få inn smittsomme dyresjukdommer. Med opplæringsmateriellet «Smittesikker» kan du redusere risikoen i din besetning.

som selv må ta ansvar for å lære opp sine ansatte. «Smittesikker» er et tilbud til produsenter som ønsker at deres ansatte skal ha grunnleggende kunnskaper om smitteveier og smittevern. Heftene kan brukes til selvstudium, men kan også være utgangspunkt for samtaler mellom arbeidsgiver og ansatt «på fjøsgulvet».

For alle dyreslag

Innledningen i «Smittesikker» handler om betydningen av god dyrehelse, med beskrivelse av vanlige ruter for smittespredning og viktige prinsipper for smittevern. Kapittel to fokuserer på hvordan man skal hindre smitte i å komme inn i besetningen fra «verden» utenfor. I kapittel tre handler det om internt smittevern, hvordan man kan unngå å spre smitte innen besetningen. Så følger kapitler om å unngå smitte fra andre land, forebygging og beredskap – og litt om dyrevelferd. Det

er med beskrivelser av de forskjellige produksjonene i Norge, henholdsvis svineproduksjon, saueproduksjon, fjørfeproduksjon, storfeproduksjon og geiteproduksjon. Til slutt er det litt grundigere stoff om de forskjellige smittestoffene og en oversikt over organisasjonene i landbruket. Her er det også nettadresser for de som ønsker å finne mer informasjon.

Karensdager

Mange ansatte i landbruket har bakgrunn fra landbruk og husdyrproduksjon i hjemlandet. Dermed har de også kunnskaper og erfaringer som er nyttige. Imidlertid kan kontakten med produksjonsmiljøer i hjemlandet også utgjøre en risiko. «Smittesikker» legger derfor vekt på viktigheten av å ha gode rutiner etter besøk i andre land, som å vaske og skifte klær og fottøy, ikke gi matrester til dyr og respektere karensdager.

En generell regel er å vente minst 48 timer før du har kontakt med husdyr i Norge etter besøk i utlandet. Dette er spesielt viktig hvis du har vært i besetninger i andre land. Hvis besetningen i utlandet har kjent forekomst av dyresjukdommer, eller helsestatus er ukjent, er anbefalingen å vente 72 timer med å gå i norske besetninger. Enkelte virus og bakterier kan oppholde seg i for eksempel neseslimhinnen hos mennesker og beholde evnen til å infisere dyr. Da kan et enkelt nys være nok til å spre disse videre til norske dyr.

Risikohåndtering

Det er Koorimp, husdyrnæringens koordineringsenhet for smittebeskyttelse ved import, som har utarbeidet materialet med bidrag fra Helsetjenestene for fjørfø, sau og svin i Animalia, og Helsetjenestene for geit og storfe i Tine Rådgiving. Matmerk har støttet prosjektet økonomisk med KIL-midler. Koorimp jobber med smittevern ved import av levende dyr og avlsmateriale, og ved annen kontakt med utlandet.

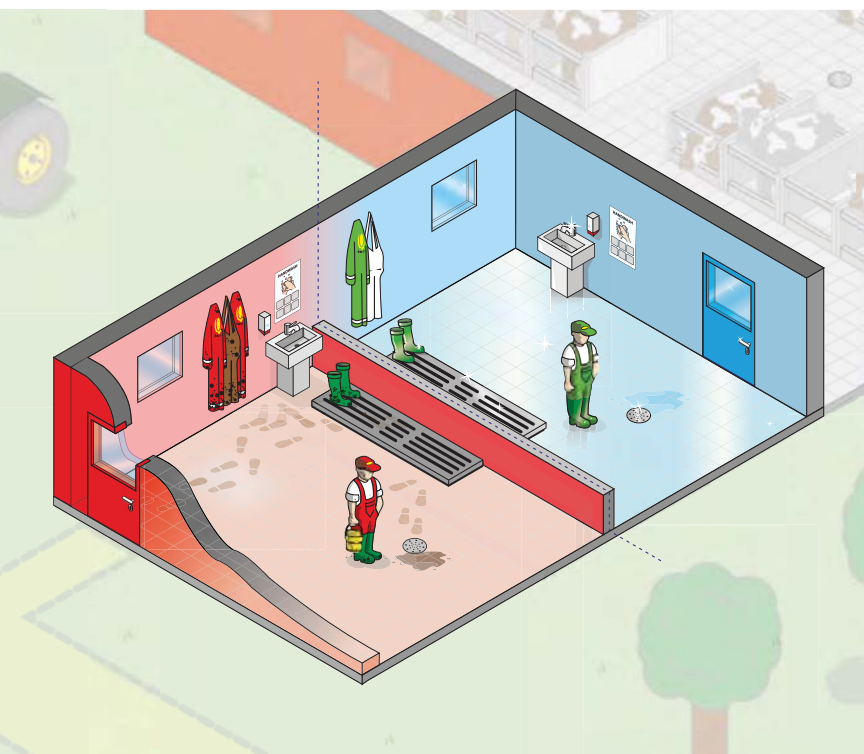
«Smittesikker» kan bestilles ved å ringe 23 05 98 00, eller sende epost på koorimp@animalia.no. Oppgi hvilke(t) språk du ønsker og antallet.

SMÅTT TIL NYTTE

6,8 prosent til mat i Sveits

I Sveits går bare 6,8 prosent av husholdningenes utgifter til mat. Beregninger gjort av det sveitsiske bondelaget viser at 30 prosent av matvareverdien havner hos bonden, og andelen er mindre dess mer foredlet matvaren er. Bonden får omtrent halvparten av butikkenprisen for kalvekjøtt, 45 prosent for melk og bare 33 prosent for ost.

www.ifaj.org

Smittesikring

» Geno vurderer å stille krav om overtrekksklær og eget fottøy til inseminøren for at inseminasjon skal kunne utføres.

Strengere krav til smittebeskyttelse

Per Gillund
Fagsjef i Geno
pg@geno.no

» Forrige vinter var det mange besetninger som hadde utbrudd av vinterdysenteri/coronavirus-infeksjon. Dette var en påminnelse om at smittebeskyttelse er viktig. I mange besetninger fins det gode smittesluser med overtrekksklær og fottøy til inseminør, veterinær og andre besøkende. I flere områder har veterinærer og inseminører vært flinke til å bidra til at god smittebeskyttelse er etablert. Men det er fortsatt mange områder og enkeltbesetninger der tilfredsstillende smittevern ikke er på plass.

Både eier og inseminør har ansvar

Veterinærer/inseminører besøker mange fjøs i løpet av en arbeidsdag og vil alltid representere en viss smittefare. Sammen med bonden har de et felles ansvar for at besøkene tilrettelegges og gjennomføres på en hygienisk forsvarlig måte. Bonden har ansvar for at det er etablert smittesluse med tilgang på overtrekksklær og støvler. Ved smitteslusa må det finnes håndvask med såpe og spylepunkt for vask av støvler. Eier må sørge for at overtrekkstøy og støvler har passende størrelser, og at utstyret holdes reint. Veterinæren og inseminøren skal alltid bruke besetningens smittevernuttstyr når dette forefinnes. I tillegg har den besøkende naturligvis ansvar for håndvask ved avslutning av hvert gårdsbesøk, samt renhold og hygiene av eget utstyr.

Eier har ansvar for å beskytte egne dyr mot smitte, men har også ansvar for å hindre smittespredning fra egen gård. Dette er viktig å huske på både for eier og inseminør/veterinær. Dersom en eier har dårlig opplegg for smittebeskyttelse, og/eller for eksempel inseminøren

slurver med forholdsreglene når fjøset forlates, er det neste besetning på besøksrunden som kan bli skadelidende.

Alvorlige og mildere smittsomme sykdommer

Smittsomme sykdommer er grupert i A- og B- og C- sykdommer avhengig av alvorlighetsgraden. Gruppe A er de mest alvorlige, for eksempel munn- og klauvsjuka, rabies og miltbrann. For tiden har vi ingen gruppe A-sykdommer i Norge. Eksempler på gruppe B-sykdommer er BVD (Bovin VirusDiaré), ringorm og salmonellose. Dette er sykdommer vi er kjent med i Norge. Ved utbrudd av eller mistanke om gruppe A og B-sykdommer vil besetningen bli pålagt offentlige restriksjoner, og både bonde og inseminør plikter å følge retningslinjer for å forebygge smitteoverføring. Ved gruppe C- sykdommer er besetningen vanligvis ikke pålagt offentlige restriksjoner. Eksempel på slike sykdommer er vinterdysenteri/coronavirusinfeksjon (smittsom diaré) og BRSV (Bovin Respiratorisk Synzitial Virus). Disse sykdommene opptrer jevnlig i Norge, særlig i vinterhalvåret. Ved opptreden av eller mistanke om gruppe C-sykdommer er det først og fremst eier som må ta ansvar for å redusere risikoen for smittespredning. Persontrafikk, livdyrhandel, utlasting for slakting, fellesbeite og utstyr som brukes i flere besetninger (for eksempel klauvboks) innebærer størst risiko.

Det handler om å være føre var!

Alle sykdommer har en viss inkubasjonstid før symptomene viser seg. I smitteforebyggingen er det derfor viktig at beredskapen alltid er på plass, og at inseminøren

og andre besøkende alltid følger gode rutiner. En vet aldri hvilken sykdom eller når denne kan dukke opp. I Norge er vi forskånet for mange smittsomme sykdommer som forekommer i større eller mindre grad i andre land. Med den internasjonale samferdselen vi har i dag er imidlertid risikoen for smitte fra utlandet mye større enn tidligere. Enda en grunn for å være føre-var med etablering av best mulig smittebeskyttelse i enkeltbesetninger.

Strengere krav til smittebeskyttelse

Mattilsynet, Geno og Helsetjenesten for storfe er sentrale aktører i etablering

av smittevern. Mattilsynet har pålagt alle storfefjøs å etablere smittesluse. Geno har intensjon om å kreve at overtrekksklær og eget fottøy til inseminøren skal være på plass i smitteslusa for at inseminasjon skal kunne utføres. Dette er den viktigste forholdsregelen som Geno kan bidra med for å redusere risikoen for overføring av eventuell smitte fra fjøs til fjøs. Målet er at kravet skal tre i kraft så snart som mulig. I regi av Helsetjenesten for storfe vil Tine, Geno, Tyr, Nortura, KLF og Den Norske Veterinærforening utforme dette og andre forpliktende tiltak for å sikre god smittebeskyttelse.

Funksjonell smittesluse. Eiere må sørge for at det her er overtrekksklær og støvler, som er rent og i passende størrelser til inseminør/veterinær. Foto: Jan Arve Kristiansen

NORSK
LIMOUSIN

VELG EN VINNER

Ved å bruke limousin på NRF får du fordeler ved at kalven kommer lett til verden, har god tilvekst og høy slakteklasse som igjen gir høyere oppgjør. Norsk limousin kan bl.a. tilby disse to oksene:

Gubben av Hvam. Kollet ungekse med gode produksjonsegenskaper.

Eliteokse Charmant av Dovre. Lett fødsel, høy slakteklasse, god tilvekst. God sikkerhet.

Seminstatistikk første halvår 2013

	2012	2013	% ENDR.	ANT. DOSER
Angus	1245	1344	+8	99
Blonde	69	69	0	0
Charolais	4366	3768	-14	-598
Dexter	75	59	-21	-16
Galloway	29	21	-21	-6
Herford	1578	1579	0	1
Highland	22	26	+18	4
Limousin	2858	3167	+11	309
Simmental	1090	1027	-6	-63
Tiroler	213	221	+4	8
Totalt	11545	11283	-2	-262

Limousin i medvind

Elite okser må forhåndsbestilles på tlf. 950 20 600.
Inseminør har alltid en limousin ungekse på dunken.
Les mer om limousin på www.norsk-limousin.com

GJØDSELPUMPER
FOR ENHVER
DRITTJOPP!

JÆRBU

**Ekstraustyr!
Trådløs
fjernstyring!**

Sidemontert lastestativ for type T-2 VV og T-2 Kombi

Hatleveien 4, postboks 14,
4368 Varhaug
Telefon 51 79 35 50
www.jaerbu.no

Ole G
Nord-Varhaug & Co a-s
Produsent til norske bønder siden 1938

buskap

7-2013 kommer ut 11. nov

Bestillingsfrist for annonser 22. oktober,
aksel@adapt-da.no

Rykter

fra Toten

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
tekst og foto

» For to år siden besøkte Buskap den avlsinteresserte Bjørn Olav Enger i Sole Samdrift på Lena i Oppland. Ryktene går om at han nå har tatt i bruk P4, og Buskap besøker han for å høre litt om erfaringene så langt. Samtidig er det spennende å ta del i andre erfaringer som han har gjort seg siden sist.

Arbeidsomfanget er i overkant

I disse dager avvikles saueholdet. Det er ikke med lett hjerte Bjørn Olav kvitter seg med besetningen, men han må ta noen grep. Han selger både sauen, innredningen, vekta og til og med utstyr for dosering av snyltemiddel. Avgjørelsen skal være endelig. 100 gode livdyr omsettes. Når sauen nå forsvinner vil det gi plass til kalver i alderen fra avvenning og oppover. Det kommer godt med.

Sinkuavdeling

Ute i låven er det bygd om til avdeling for drektige kviger og sinku. Denne avdelinga kombineres med et uteareal som det hver vår sås raigras på. Dette arealet beiter kua, utover høsten nyter kviger og sinku godt av dette arealet. Sinku og store kviger har og adgang til arealet vinterstid. Bjørn Olav er egentlig litt overrasket over hvor mye

Labarbeid på fjøskontoret avdekker om vanskelige kyr er i brunst.

dyra er ute vinterstid. Friske dyr i god kondisjon før kalving er en av suksessfaktorene for den høge ytelsen på over 11 000 kilo EKM som besetningen har.

Mineralnæring i «bøtter og spann»

Bjørn Olav er av dem som kjøper ulike typer mineralnæring til de ulike gruppene av storfe. Det er en høy kostnad, men han tør ikke å la være. I og med at han har en så høy produksjon mener han at dyra trolig trenger litt ekstra.

Tester P4 som hjelpemiddel for å avdekke brunst

– Dyrlege Markeng var en god selger så jeg kjøpte ei pakke. Nå har jeg kjøpt pakke nummer to. Jeg syns

faktisk jeg har hatt litt hjelp av P4. Jeg bruker det på kyr som viser svake brunsttegn. Da kan jeg i hvert fall avdekke om det er en mellombrunst eller brunst. Og det er god hjelp når en går der og lur. Kyr som ikke har regelmessig brunst er og utfordrende. Der er P4 til hjelp, sier Bjørn Olav.

Bjørn Olav syns P4 er lettvin. Han mjølker ut i et kukontrollbeger, tar ut ønsket mengde og putter stripsen i reagensglasset. Når den aktuelle kua er ferdigmjølket leser han av resultatet. Avløseren bruker også P4. Bjørn Olav sier at det er noe av effekten, P4 et godt hjelpemiddel der det er to eller flere i fjøset.

Bjørn Olav vurderer å kjøpe Heattime, men vil benytte vinteren

Preging av kalvene er et viktig arbeid. Dyra må kunne flyttes på en enkel måte.

» Bygd avdeling for sinku/kviger, avvikler saueholdet, jobber med å finne løsninger for å spare tid, prøvd Profet for å få opp tørrstoffet i mjølka. Og bruker P4, progesteronmåling, i arbeidet med å finne brunst på vanskelige kyr.

SOLE SAMDRIFT, ØSTRE TOTEN I OPPLAND

- Bjørn Olav Enger
- 415 000 liter i kvote
- 11400 kilo EKM
- Aktuelle fordi de har prøvd P4 progesteronmåling

tre, en del NRF, en del svenske/finske røde raser, en del Holstein. Innenfor denne tredelinga kjøper han inn sæd og setter opp gode kombinasjoner.

Testet Profet

Profet som en del av kraftfôrrasjonen i sommer sammen med raigrasbeite og førsteslått silo har resultert i litt lavere ytelse, men mer tørrstoffrik mjølkeleveranse. Bjørn Olav har brukt fire kilo Profet i rasjonen. Han har konkludert med at dette kan være aktuelt hvis du er sikker på at du fyller kvota di. Er du ikke sikker på det er han noe mer tvilende.

Preging av dyr og beiting

I Sole Samdrift er det utstrakt beiting. Preging av kalvene er noe det legges vekt på. Målet er at dyra skal komme når du roper på dem. Det har Bjørn Olav stor nytte av når dyra går i utmark og når han skal flytte grupper av dyr. Beiting med mjølkekubesetningen er et spennende kapittel. Han grupperer kyrne i to grupper. Gruppe en er stormjølkerne, her er det 30 kyr. I gruppe to er det 15 kyr som beiter etter. Kyrne mjølkes i to puljer.

FAKTA

P4 RAPID BRUNST-TEST

- Hurtigtest som måler hormonet progesteron i melka
- Progesteronnivået er lavt når kua er i brunst og høyt i perioden mellom brunstene
- Brukes for å avgjøre om ei ku er i brunst dersom synlige brunsttegn er usikre
- Testen angir ikke optimalt tidspunkt for inseminering
- Inaktive eggstokker og eggstokkcyster kan gi falske positive utslag
- Testens nøyaktighet er ~70 %
- Testresultatet bør sammenholdes med øvrige brunsttegn

Høst

I disse dager settes kyrne inn, kvigene overtar raigrasbeitet og Bjørn Olav er i gang med å bruke både første og andreslått til kyrne. Vanligvis bruker han bare førsteslått til kyrne, men årets førsteslått fikk lite sol. Han har sendt inn fôrprøver, men resultatet foreligger ikke enda. Tredjeslått ligger til tork, kviger skal hjem fra utmarksbeite, fjøs skal vaskes og dyr skal klippes. Hverdagen er travel, men når høstferien kommer setter familien seg på flyet sørover, det er tid for et velfortjent pusterom.

til å besøke båsfjøs som har det før han bestemmer seg. Han er absolutt på leting etter hjelpemiddel som kan forenkle en travel hverdag.

Han nevner at han kjøper mye dyr sæd og at det er spesielt viktig å lykkes ved første forsøk.

Avlsmaterialet på Sole samdrift

Det er ventelister på å kjøpe livdyr fra Sole Samdrift. Bjørn Olav er etter hvert kjent som en ordentlig ku-kar. Men skal du kjøpe livdyr derfra så må du være villig til å betale for alle avlspoengene. Der gir han ikke etter. Regnskapet viser at få kyr går rett til slakteriet. Han holder fortsatt på sin filosofi om at besetningen deles i

I disse dager overtar kvigene raigrasbeitet.

Skann koden for å lese saken «Hjerte for ku og øye for avl» fra Buskap nr. 1-2011

Hege Overrein

Høgskolelektor
ved HiNT /Tine
hege.overrein@tine.no

**Marit Kværne
Abrahamsen**

Bachelor ved HiNT 2012

Ina Bergsli Hassel

Bachelor ved HiNT 2012

Førstekalvskyr ved fôrbrettet

Det ble gjennomført en feltstudie i seks besetninger der 93 førstekalvskyr og 197 eldre kyr var med. Antall etende eldre kyr og førstekalvskyr ble telt opp hvert tiende minutt de første tre timene etter fôring morgen og kveld. Dyra ble registrert som etende når de hadde hodet gjennom fôrhekken. Begrepet belegg ved fôrhekken ble brukt til å beskrive prosentvis antall brukte eteplasser. En eteplass ble standardisert, uavhengig av type front, til 0,7 meter per ku, i samsvar med norske anbefalinger. Besetningen med størst plass, 0,76 meter per ku per eteplass, hadde etter våre definisjoner fortsatt ledige plasser når alle dyra spiste, og belegget kunne derfor ikke bli høyere enn 92 prosent. I besetningen med minst plass (0,35 meter per ku), ble belegget 100 prosent når halvparten av dyra spiste.

Belegg ved fôrhekken

Ser vi på alle observasjonene fra de seks fjøsene under ett, hadde vi flest tilfeller der dyra stod og spiste når mellom 25–75 prosent av eteplassene var i bruk (figur 1). Dette kan være et tegn på hva som er dyras «komfortsone» med tanke på dyretettheten og motivasjon til å oppsøke fôrbrettet. Vi hadde rask nedgang i antall tilfeller

når belegget kom over 75 prosent, det vil si når hvert dyr disponerte mindre enn 0,94 meter fôringsplass. Tilsvarende nedgang ser vi når mindre enn 25 prosent av eteplassene er i bruk. Kyr er flokkdyr og har synkronisert eterytme og vil heller ikke ete alene. Hver besetning hadde noe ulikt påtrykk til fôrbrettet, noe vi mener skyldtes forskjellige fôringsstrategier og plass ved fôrhekken.

Kyr er flokkdyr og har synkronisert eterytme. Dette kommer også godt fram på figur 1. Vi hadde få observasjoner med lavt belegg rett etter fôring. Samtlige seks besetninger hadde høyest aktivitet 1 ½ til 2 timer etter fôring.

Eldre kyr dominerte når mange spiste

Våre resultater viste at frekvensen av førstekalvskyr ved fôrbrettet var lavere i 3 av 4 tilfeller når mer enn 60 prosent av eteplassene var i bruk. Dette resultatet mener vi er en effekt av dyras rangplassering. Spesielt dominerte eldre kyr de første 10 minuttene etter fôring. Det var ingen statistisk forskjell mellom besetningene i forhold til i hvor stor grad eldre kyr dominerte førstekalvskyr ved fôrhekken. Trenden var den samme i alle fjøsene.

Plass ved fôrbrettet

Overvekt av yngre melkekyr fant vi flest ganger i besetningene som hadde god (0,70–0,76 meter per dyr), og middels plass (0,43–0,69 meter per dyr) ved fôrbrettet. Vi kunne ikke påvise statistisk forskjell mellom eldre kyr sin dominans ved fôrbrettet og fjøs med ulikt antall meter per eteplass. Diverse litteraturkilder sier imidlertid at antall aggresjoner etter grovfôrtildeling reduseres når plassen ved fôrhekken økes fra 0,5 til 1 meter per ku. Størrelsen på gangarealet bak fôrbrettet har også betydning for konfliktnivået.

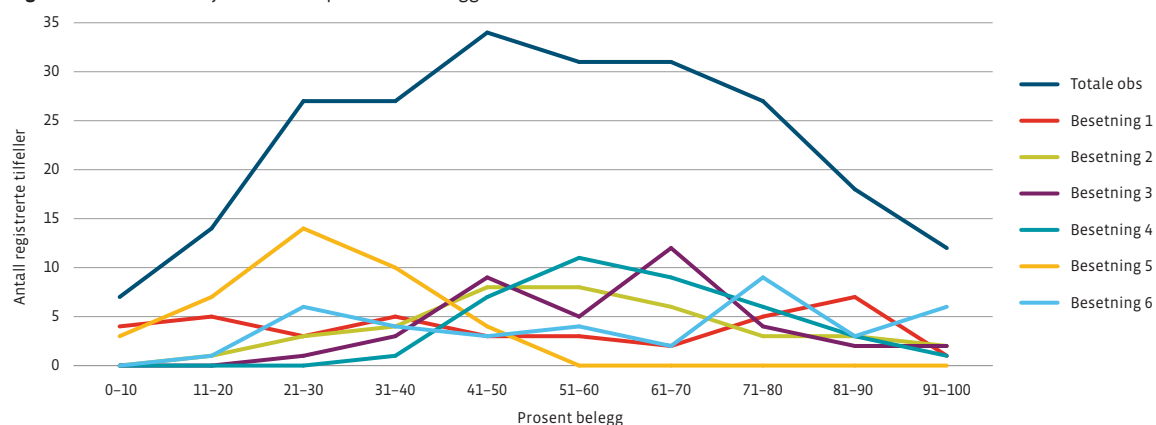
God plass er spesielt til fordel for lavrangerte dyr som da kan følge eterytmen til flokken, og får tilgang på ferskt usortert fôr. At alle kan ete samtidig er spesielt viktig dersom grovfôrmengden er begrenset og fôrbrettet blir tomt. Liten eteplass per ku kan kun forsvares dersom det til en hver tid er rikelig med ferskt grovfôr på fôrbrettet. Da kan lavrangerte dyr oppsøke fôrbrettet og finne fôr når de andre dyra legger seg.

Besetningen 6, med minst plass ved fôrhekken, hadde ikke uventet flest observasjoner der over 90 prosent av eteplassene var i bruk (se figur 2). Her var det en markert

FAKTA

Feltstudie av 6 besetninger med 93 førstekalvskyr og 197 eldre.

Figur 1. Antall observasjoner fordelt på økende belegg ved fôrhekken.

Figuren viser at det er fleste dyr som eter når mellom 25 og 75 prosent av eteplassene var i bruk.

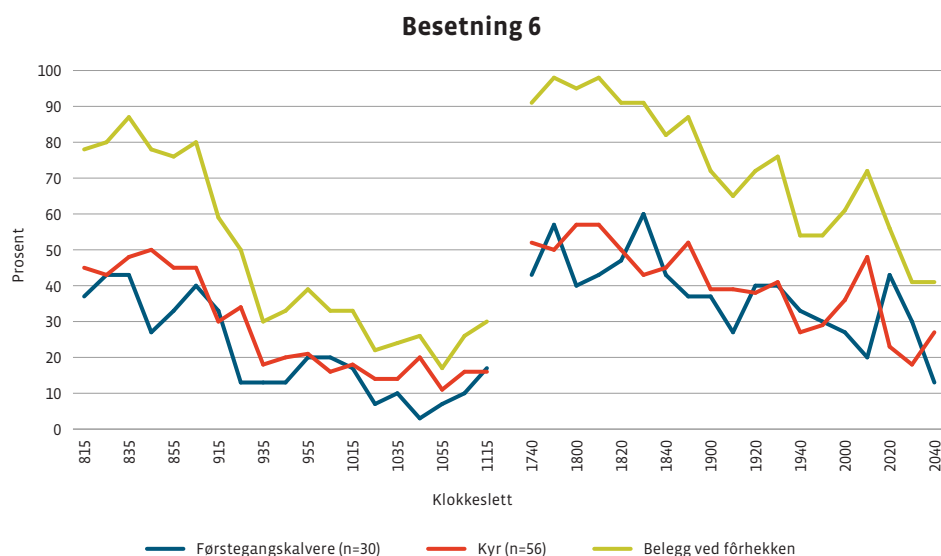
➤ Tidligere forskning viser at førstekalvskyr som regel er nederst på rangstigen, og at de av den grunn kan få mindre tilgang ved fôrbrettet i lødriftsfjøs. Dette gjelder særlig hvis plassen ved fôrhekken, antall fôringer per dag eller mengde grovfôr på fôrbrettet er begrenset. I en bacheloroppgave ved Høgskolen i Nord-Trøndelag ønsket vi å se om dette stemmer.

forskjell på aktiviteten ved fôrbrettet morgen og kveld. Om kvelden ble det gitt ferskt grovfôr, og da var belegget ved fôrhekken både høyere og forble høgt over lengre tid enn på morgenstellet, når kun gamle fôrrester ble skjøvet inntil.

Vekt på førstekalvskyr

Besetning 6 hadde overraskende høye gjennomsnittsvæker på førstekalvskyrne. De var i snitt 70 kilo tyngre enn de eldre dyra. Et godt utgangspunkt for å hevde sin rang i en kuflokk. Besetningen hadde samtidig dårligst plass ved fôrbrettet, 0,35 meter per dyr. I vårt datasett hadde denne besetningen færrest observasjoner der førstekalvskyr var i prosentvis flertall ved fôrbrettet, på tross av sine høye væker. Vi ser kanskje en tendens til at god plass ved fôrhekken har mer å si for førstekalvskyr sin oppmøtefrekvens enn høy kroppsvekt.

Figur 2. Belegg ved fôrhekken på ulike klokkeslett etter fôring, og prosentandel av førstekalvskyr og eldre kyr. Beregnet eteplass var 0,35 meter/ku.

Figuren viser at i besetning 6 var det stor forskjell på aktiviteten ved fôrbrettet morgen og kveld, og at aktiviteten holder seg høyt lenger på kvelden da det ble gitt ferskt grovfôr.

Plass ved fôrhekken kan ha større betydning enn høy kroppsvekt for oppmøtefrekvens. Foto: Rasmus Lang-Ree

» Førstekalvskyr ved fôrbrettet

Sultne dyr eller ekstra smakelig fôr

Eldre kyrers dominerende oppmøte avtok når belegget økte fra 60–70 prosent til over 80 prosent. Dette syntes vi i første omgang var litt rart. En skulle tro at eldre kyr med høg rang markerte seg mer når plassen ved fôrbrettet ble mindre. Resultatet skyldtes i hovedsak flere observasjoner fra to besetninger der yngre kyr hadde en høyere oppmøteprosent enn eldre kyr. Dette skjedde når buskapen ble fôra med velsmakende drank. Da presset både yngre og eldre kyr på for å få en fôrplass selv om plassen var minimal. Synlig konfliktnivå var merkelig nok lavere da enn når kun grovfôr ble gitt.

Sult går foran rang

Den andre besetningen med tilsvarende observasjoner fikk moderate grovfôrmengder, og hadde tomt fôrbrettet tidlig på dagen. Ved neste fôring ble

bortimot alle eteplassene tatt i bruk, og vi registrerte flere tilfeller der de yngste kyrne hadde høyeste fram møteprosent. Tidligere studier har konkludert med at dyr i intensivt husdyrhold utvikler et strengt hierarki for å avgjøre hvem som først får tilgang på ressursene. Men når dyrene er sultne nok eller maten uimotståelig god blir rang en underordnet faktor. En nyere amerikansk undersøkelse kom fram til at fôrets kvalitet påvirker graden av dominant adferd. Der fôret hadde lav fôr kvalitet, byttet dyra eteplass oftere og hadde flere antall aggressive konfrontasjoner med andre dyr, enn når fôret hadde høg fôr verdi og smakte godt. Da stod de stille og spiste mer på samme sted.

Kanskje er det samme forklaringa bak våre observasjoner. Vi antar at en fôringstrategi som gir sultne dyr utsetter de rangsvake dyra for en del unødvendig stress, noe vi vil fraråde.

God plass ved fôrbrett viktig for lavrangerte

- Etter fôring brukte dyra i hovedsak 25–75 prosent av eteplassene. Vi hadde merkbart færre observasjoner med høyere belegg.
- Eldre kyr hadde høyere oppmøteandel enn førstekalvskyr når mere enn halvparten av definerte eteplasser var i bruk.
- God plass ved fôrbrettet og rikelig med ferskt grovfôr gjennom døgnet ga rolige dyr og god fôrtilgang også for lavere rangerte dyr.
- Interessen for grovfôret avtok når det kun ble gitt gamle fôrrester.
- Dersom motivasjonen for mat ble stor nok trosset dyra flokkens rangordning og oppsøkte fôrbrettet sjøl om det var trangt om plassen.

SMÅTT TIL NYTTE

Haltheter overseas

En undersøkelse i 292 besetninger som er gjengitt i *Journal of Dairy Science* i august viser at det er fort gjort å overse haltheter i besetningen. Ved nærmere undersøkelse var det halte kyr i 60 prosent av besetningene som hadde rapporterte at ingen av kyrne var halte. Årsaken er at bare de mest alvorlige halthetene oppdages hvis bonden ikke er spesielt bevisst på haltheter og klauvhelse.

Hoard's Dairyman, 10. august 2013

OS ID

MER EFFEKTIV MJØLKING OG FÔRING MED COMBI E30®

Det elektroniske øremerket Combi E30® kan brukes i automater for mjølking og fôring, slik at du får gjort jobben mer effektivt og enda sikrere for deg og dyra.

Vi merker levende verdier

OS ID®
2550 Os i Østerdalen

Tlf. 62 49 77 00
www.osid.no

Følg oss på Facebook!
www.facebook.com/osid.norge

OS

ID

COMBI E

COMBI 2000

» SpermVital sæd har nå vært tilgjengelig i det norske markedet i tre år og det er på tide å oppsummere noen erfaringer fra bruken av teknologien.

Erfaringer etter tre år med SpermVital-sæd

Nils Christian Steig

Daglig leder i SpermVital AS
nils.christian.steig
@spermvital.com

» SpermVital ble lansert høsten 2010, etter flere år med forskning og utvikling. Ideen bak teknologien var å gi sæden økt levetid etter inseminasjon. Dette ble løst ved å innstøpe sæden i et alginat som løser seg opp over tid i kuas livmor og frigir friske, befruktningsdyktige spermier over et lengre tidsrom.

100 000 doser

Fra starten har salget vist en jevn og stabil vekst hele veien. I løpet av disse tre årene er det blitt solgt godt over 100 000 doser med SpermVitalsæd. Ved utgangen av juli hadde SpermVital-sæd en andel på 14,5 prosent av all NRF-sæden som ble solgt i Norge.

Det har blitt gjort lite aktiv markedsføring av teknologien og veksten har kommet på grunnlag en etterspørsel som er skapt av Genos informasjon om produktet og de erfaringene som norske melkeprodusenter har fått ved bruken av teknologien.

Brukt på problemkyr

Tilbakemeldingen til Geno, etter mer enn 100 000 solgte doser har vært overveldende positive, men det har vært stilt spørsmål om hva som er den beste måten å bruke produktet på. Det er vårt inntrykk at hovedandelen av SpermVital-sæden har vært benyttet på det som vanligvis oppfattes som problemkyr. Det vil si kyr som har hatt flere omløp, enten i tidligere laktasjoner eller etter siste kalving. Hypotesen er at med SpermVital-sæd frigis spermene over et lengre tidsrom, og derved øker sjansen for drektighet hos kyr der riktig insemineringstidspunkt kan være vanskelig å bestemme ut fra brunstsymptomene.

Vi får også tilbakemeldinger om at SpermVital-sæden benyttes

flittig når man ønsker å unngå inseminasjon på søn- og helligdager og ved tilfeller der det er formålstjenlig å inseminere tidlig i brunsten, enten fordi man har inseminøren i fjøset og benytter anledningen til å inseminere flere dyr samtidig, eller fordi man vil kjøpe seg tid til å gjøre andre ting enn å overvåke brunst.

Produksjonsutfordringer

Produksjonen av SpermVital-sæd er fremdeles krevende og det økte salget innebærer et betydelig press på produksjonsapparatet på Store Ree. Som en følge av dette har vi fått noen utfordringer med hensyn til kvaliteten på produktet og som en følge av dette er det færre okser som er blitt godkjent for produksjon av SpermVital-sæd. Dette vil dessverre kunne medføre litt leveringsvansker i høst. Vi vil nå skille ut produksjonen av SpermVital-sæd til et eget produksjonslaboratorium for å bøte på dette og på litt sikt vil det bety en forbedring.

Våre forskere arbeider intenst for å utvikle en versjon som er lettere å produsere slik at vi kan tilby SpermVital-sæd fra flere okser. Vi er godt i gang med dette arbeidet og målet er at vi skal kunne tilby SpermVital-sæd også på ungoxer.

Videre utvikling

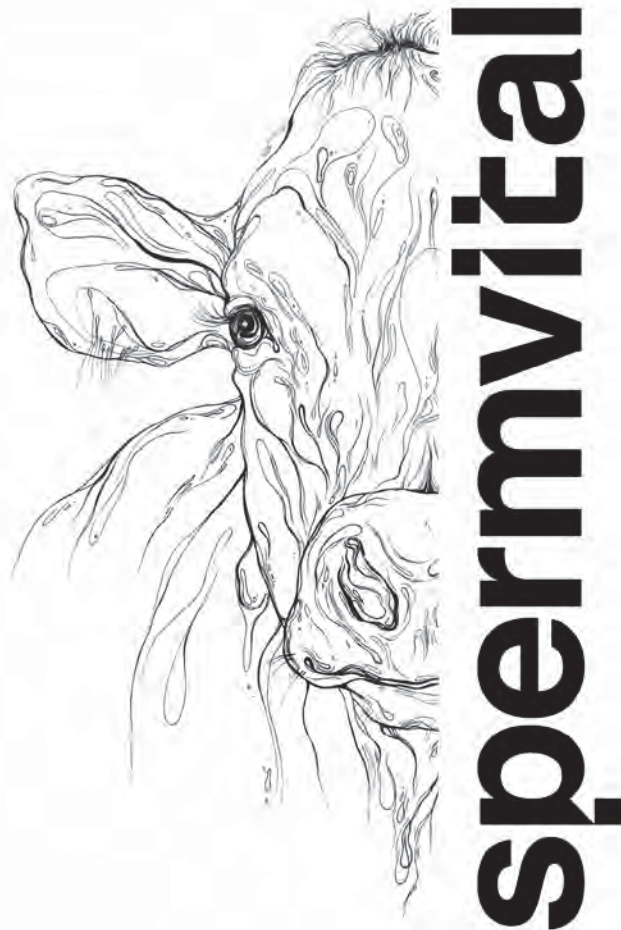
Samtidig med at vi arbeider med å gjøre SpermVital-sæden enklere å produsere så arbeider vi også med å forlenge oppløsningstiden av gelen. Det er et klart mål for SpermVital å kunne erstatte dobbeltinseminering med én SpermVital inseminasjon gjennom den økte oppløsningstiden. Grunnlaget for dette målet er laboratoriestudier som viser at SpermVital-sæden har klart lengre overlevelse enn vanlig sæd.

I løpet av høsten 2013 og vinteren 2014 vil det bli gjennomført kontrollerte forsøk med en ny versjon av SpermVital-teknologien i forbindelse med brunstsynkronisering. Utfordringen er å finne en god balanse mellom lang oppløsningstid og like gode muligheter for befruktning like etter inseminasjon som ordinær sæd.

Stor interesse i utlandet

Samtidig med at utviklingen av produktet fortsetter for fullt øker bruken både i Norge og i utlandet. Geno Global selger store mengder SpermVital-sæd fra NRF-okser over hele verden.

I mai -nummeret av fagbladet «British Dairying» var det en stor artikkel som omtalte de gode resultatene som er oppnådd med NRF og SpermVital. SpermVital er også tatt i bruk på holstein-sæd og slik sæd selges nå i Polen og Italia, samt at Swissgenetics lanserer SpermVital på rasene Brown Swiss, Red Holstein og Limousine nå i oktober. Dette blir en viktig hendelse for SpermVital AS og det blir spennende å følge utviklingen. Swissgenetics melder om en betydelig utålmodighet i markedet før lanseringen. Interessen har vært økende etter hvert som nyheten om lanseringen har lekket ut.

Tingvollost i verdenstoppen

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
tekst og foto

Egil Smith-Meyer presenter produktene; Mild Mester, Vismann, Kraftkar, Edel Frue, Mektig Høvding og Bonde-lykke. Han mener norsk gårdsost er av så bra kvalitet at konkurransen nasjonalt er like sterk som internasjonal.

Egil framhever at en fantastisk gjeng på lønningslista har vært viktig for utviklingen av Tingvollost. Ingen har så langt sluttet og oppbygd kompetanse beholdes. Nærmest Mandy Seibt og bak Kristin Sættem.

I likhet med en del andre store oppfinnelser ble Kraftkar, som er gullmedaljevinnerens egentlige navn, til ved en tilfeldighet. I Tingvollost sin spede barndom ystet Solvor Waagen de første Vismann-ostene på det nyrestaurerte badet, der dusjkabinettet hadde blitt ofret for å få plass til ystekaret. En dag ble det tomt for de vanlige formeene og en del ostemasse ble derfor helt opp i en mye større form. Etter lagring oppdaget de at denne osten hadde blitt utrolig smaksrik, og dermed var den første prototypen til Kraftkar født. Senere har den blitt perfektionert i utallige omganger. Den tilsettes fløte som forlenger smaksopplevelsen og lagres på kjølelager i ti måneder. Resultatet har blitt to gull i International Cheese Awards, både gull og sølv fra nordisk konkurranse og flere NM-titler.

Fire generasjoner

– Det hadde vært umulig å etablere og utvikle ysterivirksomheten uten å ha gården å tære på, men nå er det osten som driver utviklingen, sier Egil Smith-Meyer.

Gården Saghaug har en historie 700 år tilbake i tiden. Solvor og Gunnar Waagen er sjettede generasjon på gården. Sammen med datter Kristin og hennes samboer Egil Smith-Meyer og barnebarna Markus (5) og Julie (2) føres tradisjonene føres videre. Eldstemann Toralv på 82 år holder sagbrukstradisjonene i hevd, og skar alt reisverket da fjøset ble bygd. Arbeidsdelingen er at Gunnar konsentrerer seg om fjøsdriften, Solvor og Egil er mest engasjert i ysterivirksomheten, mens Kristin er litt begge steder.

Melka avgjørende

Det moderne løsdriftsfjøset med melkerobot og fôringsrobot ble tatt i bruk i 2008, og Kristin er klar på at nytt fjøs med melkerobot var en forutsetning for at hun skulle ta over. Celletallsmåleren på melkerobotten sørger for at celletallet til hver eneste ku sjekkes tre ganger i døgnet. Ved minst tegn til redusert kvalitet går melka rett til kalvene, for kvalitetslista er lagt høyere enn Tines krav til elitemelk.

Fôringsroboten, som sørger for friskt fôr på fôrbrettet 18 ganger i døgnet, er ifølge Gunnar svært viktig for at alle kyr uansett rang får like bra fôr og at det blir jevn trafikk til roboten som skal ta 600 000 liter i året. Konsekvent blanding av slåtter og skifter med eng av ulik alder sikrer stabil fôring. Mottoet er at stabil vom gir stabil

» Hvis du trodde verdens beste blåmugg-oster må ystes i Roquefort i Frankrike må du tro om igjen. I Torjulvågen i Tingvoll lages det en blåmuggost av kumelk som har innbrakt to gullmedaljer verdens største osteutstilling.

GÅRDEN SAGHAUG I TINGVOLL I MØRE OG ROMSDAL

- Torjulvågen samdrift / Tingvollst
- Gunnar og Solvor Waagen, sammen med datter Kristin og mannen Egil Smith-Meyer driver gårdsbruket og ysteriet
- Toralv og Aasta er eldste generasjon, mens Markus (5) og Julie (2) er yngste
- Melkeproduksjonen:
- 700 dekar dyrket (eid og leid)
- Kvote til Tine på 380 000 liter, leverer 200 000 liter til ysteriet til 7 kroner per liter
- Avdrått siste 5 år på 10 112 kilo EKM
- 60 årskyr
- Framføring egne okser pluss noe innkjøp av kalver
- Nytt løsdriftsfjøs tatt i bruk 2008, det gamle båsfjøset ombygd til oksefjøs 2012
- Tingvollst etablert i 2003
- Ysteri bygd i 2006
- Gårdsbutikk
- Til sammen 10 årsverk i fjøs, gårdsbruk og osteproduksjon

FAKTA

PRISDRYSS

- 2011 gullmedalje i International Cheese Awards i England, gull i nordisk konkurranse og NM-vinner
- 2013 gull i International Cheese Awards sølv og gull i nordisk og gull på landsutstillingen i Seljord.

Kraftkar ligger til modning i ti måneder og må snus en gang i måneden. Kapasiteten er 6 000 oster til modning.

melk. Gunnar mener noe gras fra gammel eng er vesentlig «helsekost» for kyrne og en appetittvekker. Det er også viktig å tenke botanisk sammensetning av enga når melka skal brukes til osteproduksjon. Førbrettet sopos to ganger i døgnet.

Velferd

God dyrevelferd er en selvsagt kvalitetsparameter i fjøsdriften på Saghaug. Kjærlighet til dyra gir merverdi til osten. Fjøsdyrene hektes av om sommeren slik at kyrne kan gå ut og inn som de vil. Men for å ha stabil kvalitet og mengde melk legges det opp til at 90 prosent av grovfôr-opptaket skjer inne. Melkefrekvensen holder seg på samme nivå om sommeren. Klauvskjæring gjennomføres på alle tre ganger i året. Innimellom sluses kyr med klauvproblemer

til klauvboksen i utskillerbingen ved behov. Muggostproduksjon betyr å leve av sporer sier Gunnar, men de uønskede sporene må holdes borte. Høy stubbing og ikke bruk av rive er viktigste tiltak.

Fire fjøsstell (midtrunde og kveldsstell) sørger for at fjøset fungerer og dyra har det bra. Kalvene føres bevisst for hånd for å sikre sosialisering, og kalvetapet er på tilnærmet null.

Kun en gang i historien har en osteproduksjon gått til kassasjon og årsaken var tekniske problemer. Stabil og god melkekvalitet må ta sin del av æren for dette.

Kvalitet framfor kvantitet

– Vi er små selv om vi er blant de største gårdsysteriene i Norge, sier Egil. Det er to 700-liters kar som det

ystes i. Kraftkar lagres i ti måneder, og det krever stor lagerplass. Det går melkeledning direkte fra melkeroboten vegg i vegg og returrør for mysen. Melka behandles ekstra skånsomt for å unngå å ødelegge fettmembranene. Han forteller videre at de ikke har noen planer om å bli vesentlig større. For Tingvollst ligger det større inspirasjon i å perfektionere produktene enn å øke volumet. Nå er de også i den heldige situasjon at de kan velge sine kunder og styre prisen. Lavprisbutikker er ikke aktuelle distribusjonskanaler for ost i denne prisklassen.

Null kroner til annonsering

Tingvollst har ennå ikke brukt ei krone til tradisjonell markedsføring i form av annonser. Men de har prioritert deltakelse i internasjonale konkurranser, og det mener

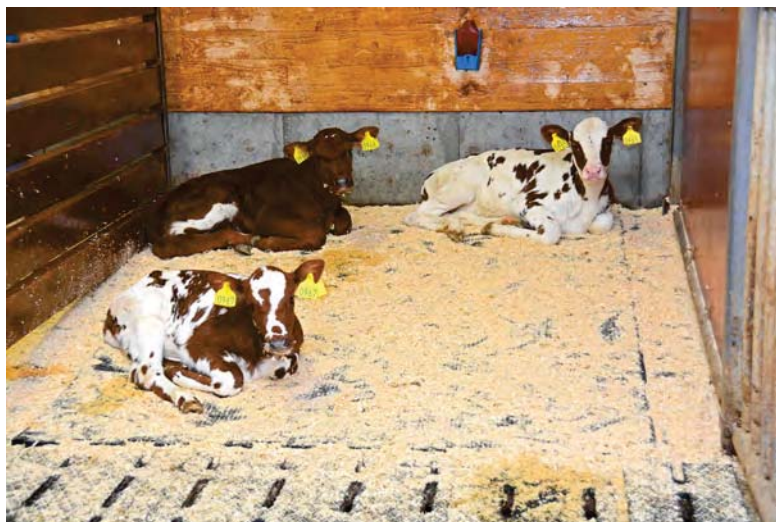

» Tingvolløst i verdenstoppen

Egil er verdifullt av flere grunner.

– Da vi danket ut Roquefort og fikk gull i International Cheese Awards i 2011 fikk vi ei helseid i VG pluss at vi var på det som er av radiokanaler. Dette er ubetalelig markedsføring, og i tillegg møter vi i disse konkurransene de samme ostene som vi må konkurrere mot i ostedisken.

Egil synes det er synd at ikke flere norske osteprodusenter deltar i internasjonale kåringer. Han er overbevist om at det er mange flere som kunne gjort det skarpt. Kanskje mangler det litt selvtillit? Kanskje er det flere som

Skrånende gulv i liggeareal og gummibelagte spalter. Taket i fjøset er også senket over kalvebingene for å gi bedre klima.

Gunnar og Kristin Waagen anvender 100 prosent semin i besetningen. Gunnar er avlsnerden av de to. Han legger lite vekt på melk siden potensialet der uansett er så stort. Jur og bein er viktigst. Framtunge jur og midtband som slipper er fy, fy.

slekter på nordmøringene som Egil hevder er så beskjedne at de må få andre til å snakke positivt om seg?

7 kroner literen

Selv om Tingvolløst med tanke på direktesalg ligger krønglete til med en seks kilometeres avstikker fra veien mellom Sunndalsøra og Kristiansund omsetter gårdsbutikken for 250 000 kroner i året. Total årsumsetning i Tingvolløst er på 5 millioner, og

ysteriet betaler samdrifta 7 kroner literen for melka. Så er da også butikkprisen for Kraftkar 499 kroner kiloen. Egil bekrefter at marginene er bedre for ost enn for melka som leveres til Tine. Kontakten dette gir med kundene er viktig. Mange vil se på fjøset og omsorgen for kyrne som alle har egen navn gir produktene en merverdi. Kokker som får komme og se fjøs og ysteri i sammenheng får en helt annen troverdighet når de serverer osten.

Et avtrykk av naturen

Mens det drives moderne volumproduksjon på melk og kjøtt i fjøset med både melke- og fôringsrobot, er det håndarbeid i ysteriet. Eneste maskinen der er ifølge Egil oppvaskmaskinen. Stålkontroll i hele kjeden fra graset på enga til osten er ferdig emballert er en forutsetning for suksess. Melka må ha topp kvalitet og den må komme fra Torjulvågen. Osten er et avtrykk av naturen, sier Gunnar.

– Alle aksepterer at vin blir preget av jordsmonner der druene har vokst. Slik er det også med ost. Så Kraftkar hadde ikke blitt den samme osten hadde den blitt produsert på annen melk enn vår egen.

Far og datter foran ysteri/gårdsbutikk (gult butikk) og fjøs. Opp til høyre ligger «herreavdelingen» – det gamle bås fjøset bygd om til oksefjøs.

SMÅTT TIL NYTTE

Nytt fullfôrkonsept

I Kvæg 13/2013 kan vi lese om en ny type fullfôr. Det nye fullfôret har fått navnet kompaktfôr, og ideen er å lage en blanding som gjør det umulig for kua å sortere og samtidig gi deler av fôret en forbehandling som gir økt fordøyelighet. En viktig del av konseptet er at det alltid skal være fôr på fôrbrettet (2 prosent rest og denne resten skal være helt lik blandingen). Fordelene skal være meget ensartet fôring (kua meget følsom for fôrskifter), kortere etetid og samme fôr til lavrangerte som høytrangerte fôr. Det blir mer ro i fjøset, fordi kyrne lærer at det ikke har noen hensikt å storme til fôrbrettet for å sikre seg godbitene. Foreløpige erfaringer fra 13 bruk tyder også på et mer ensartet hold på kyrne, og det ser ikke ut til at redusert struktur i rasjonen gir problemer. Faktisk har tekniske problemer med fullfôrblanderne vært den største utfordringen. Blandingen tilsettes mer vann og pelletert fôr (som for eksempel kraftfôrpellets, graspellets eller roepellets) bløtlegges for miksing. Det er viktig å få en litt klebrig masse og få løst opp pellets slik at sortering blir umulig. Men blandingen blir tyngre og flere blandere måtte bygges om for å klare å handtere den adskillig tyngre massen.

Kvæg 13/2013

SMÅTT TIL NYTTE

Gårdsoksens endelikt?

Det er i Avlsnyt fra Viking Genetics i mai i år det fremgår at dersom økningen i andelen kalver som resultat av inseminering fortsetter, vil gårdsoksen være helt ute av bildet om ti år. Som årsaker til at seminoksene ser ut til å fortrenge gårdsoksen i Danmark pekes det på at besetningene blir stadig større. Større besetninger krever flere gårdsokser med de problemer det fører med seg (håndtering, sikkerhet, usikkerhet med hensyn til befruktningsdato). I tillegg blir melkebøndene mer profesjonelle og gårdsokse er ikke løsningen for optimal drift og økonomisk resultat. Det er økende interesse for bruk av kjønnsseparert sæd på de beste kyrne og kjøttfæsæd på de dårligste, og dette er en mulighet som ikke kan kombineres med bruk av egen okse. Til slutt trekkes det fram at brunstregistreringssystemer som Heatime har sendt hundrevis av gårdsokser til slakteriet.

Avlsnyt mai/2013

Trenger du flis til dyra dine ?

Be om tilbud!
Garanterer volum hele året

Ta kontakt med Pål
Mail; pe-was@online.no
Mobil; 90031333

Kontakt;
Bawa Handel as
V / Pål Wassend
Tlf. 900 31333
E-post. pe-was@online.no

Realiserer drømmen i Isfjorden

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
Tekst og foto

Selma og Arno Landman med barna Espen (3) og Einar (0,5) trives i Isfjorden. Selma har fødselspermisjon og forteller at på dette området er det langt bedre ordninger enn i Nederland.

» Arno har drømt om å bli melkebonde siden han var liten. I Nederland gjør skyhøye jordpriser inngangsporten svært smal for nyetablere. Nå er det ikke noe nytt at nederlendere drar til utlandet for å realisere bonde drømmen. For Selma og Arno gikk turen først til Tolga, der Arno var avløser mens Selma jobbet på sjukehuset. De fulgte med på markedet for melkebruk, men syntes det som var realistisk for dem å kjøpe gjennomgående var både smått og dårlig. Så dukket plutselig gården Unhjem i Isfjorden opp – en landsmann ville selge og de ble enige om en grei pris. De kjente han litt fra før for da Arno kom til Norge for fem år siden hjalp han til med førsteslåtten.

Smått men godt

Selma forteller at vennene hjemme i Nederland knapt kan tro at de kan leve av vel 30 kuer. Men det gjør de – selv om kravene til privatforbruk er beskjedent. Målet framover er at begge skal ha sin arbeidsplass på gården. Om sommeren har de praktikanter fra landbruksskole i Nederland. På sikt har de planer om grønn omsorg som attåtnæring. Fjøset fra 1985 var et av de aller første løsdriftsfjøsene som ble bygget i regionen. Nå er det 37 liggebåser til melkeku og med flytting av kraftfôrautomaten kommer den 38. på plass. Planen er å utvide produksjonen til 300 000 liter, og i fjor kjøpt de 40 000 liter ny kvote. Men de går forsiktig fram og gjør det meste selv.

Avløseren kommer også fra Nederland. Johannes Pomstra har tatt med seg hele familien til Isfjorden.

Liggebås uten madrass men med tjukt lag med flis gir god kukomfort.

– Melkerobot ville ikke passe for oss, sier Selma. – Vi ønsker å melke og ha nærkontakt med jurene hele tiden.

Derfor ble det brukt en 1 x 8 parallellstall i stedet. Prislappen er en tiendedel av prisen for en robot. Selv med litt kostnader til installasjon ble det både billig og bra. Med det de selv har gjort av endringer i fjøset, synes Arno de har fått et fjøs som fungerer veldig bra.

Vanskelig forår

Også hos Selma og Arno ble det et vanskelig forår i år. På grunn av isbrann måtte de så i 250 dekar (70 dekar måtte pløyes). Arno håper det er et unntaksår. Arealsituasjonen er for øvrig gunstig i Isfjorden med

UNHJEM I ISFJORDEN I MØRE OG ROMSDAL

- Selma og Arno Landmann
- 390 dekar dyrket (130 dekar eid)
- Kvote på 248 000 liter
- 33 årskyr
- Avdrått cirka 8 000 kilo
- Selger oksekalvene to måneder gamle
- Aktuelle for å flytte til utlandet for å realisere drømmen om melkeproduksjon.

Selma og Arno Landman dro fra Nederland via Tolga i Nord-Østerdal til Isfjorden i Møre og Romsdal for å bli melkebønder.

nok areal å leie for en kurant pris (150 kroner per dekar). I år har de prøvd seg med helsæd og synes det var en positiv erfaring.

Fôret lagres i to tårnsiloer. Blir det mer gras enn det er plass for der legges det i markstakk, for Arno mener det er for kostbart å presse rundballer. For å kunne bestemme høstetidspunktet selv har de investert i en brukt pick-up vogn og ei ny – men billig – slåmaskin. Slåmaskina var av et litt ukurant merke og hadde blitt stående lenge hos forhandleren, men Arno hadde erfaring med denne type maskin fra tidligere og slo til.

Dyrevelferd viktig

Dyrevelferd er viktig for Selma og Arno. Alle dyr skal få ligge på et mjukt underlag av flis eller halm, og det kjøpes inn 200 baller med halm. Ingen skal gå på spalter. Det brukes mye tid i fjøset på Unhjem. Men selv om fôringen er litt tungvint trøster Arno seg med at det merker ikke kyrne noe til. De får betefôr fire ganger om dagen (2 kilo til sammen) og som kraftfôr brukes Elite 80. Det tas fôrprøver, og Tine rådgiving er sparringspartner på fôring.

Kyrne er på beite på dagtid, men fôres inne på natta. Arno forteller at de stort sett beiter det de eier av jord selv, og slår leiearealet. De har delt

beitene i 8-9 skifter og beiter fire dager med melkekyrner før kviger og sinkyr slipper til på det samme arealet.

Liker NRF-ku

Selv om de kommer fra et holsteinland, liker Selma og Arno NRF-ku. De setter pris på at den er sterk og har god helse, og er flinkere enn Holstein til å ta opp grovfôr. Det brukes konsekvent semin. Arno forteller at de liker å begynne å inseminere tidlig etter kalving. Ved omløp og hvis det insemineres tidlig i brunsten ved førstegangs inseminasjon bruker de alltid SV-sæd, og de har oppnådd gode resultater med det.

Artig å være bonde

– Jeg synes det er artig å være bonde og elsker denne livsstilen, sier Arno med overbevisning. – Jeg kunne godt tenkt meg en gård som var enklere å drive, men ville ikke byttet bort livsstilen.

Selma synes det er positivt at de kan ha med barna i arbeidet, og sier de har funnet seg vel til rette i Isfjorden. – Du må være litt aktiv og ta initiativ for å bli kjent med folk, men slik er det i Nederland også.

Siden de ikke har noen foreldre å spørre er det mye rundt driften de må finne ut selv. På den andre siden har de en brennende motivasjon som ikke alle som overtar familiegården har.

Under fjøset er det binger til kviger og sinkyr og med utvendig eteplass. Neste byggeprosjekt er tak over utearealet.

SMÅTT TIL NYTTE

1 500 gram tilvekst er mulig

Amerikanske forsøk viser at en alminnelig diare hos kalv vil utsette tid for inseminering og redusere mjølkeytelsen i første laktasjon. I større forsøk ble det funnet at for hvert 100 gram mer en kalv vokser så vil mjølkeytelsen øke med 100 kilo EKM i første laktasjon og 50 kilo EKM i andre laktasjon. Nyere forskning viser at det kan være mulig å oppnå en tilvekst på 1500 gram i mjølkefôringsperioden dersom en er påpasselig med fôrstyrke og at kalven holder seg frisk. Mjølkemengden i de første fire ukene kan økes opp mot 20 prosent av levendevekta. Deretter bør mjølkemengden reduseres ned til 10 prosent igjen.

Bovilogisk – april 2013

Kyrne er på beite om dagen, men fôres inne om natta.

Engasjert partner er lønnsomt

Inger Hovde

Mjølkeprodusent/
frilansjournalist
ingerho@msn.com

Rapporten viser at om partner legger ned arbeidsinnsats i drifta, gir det et positivt utslag på driftsresultatet på gården. Best resultat for husholdningen sin totale økonomi er det derimot at partner har inntekt utenifra.

– Det er et tankekors i landbruket at noen gårdsbruk er avhengige av partners inntekt utenifra for å få det til å gå i hop. Mange, spesielt kvinner, bruker sin inntekt på husholdningen og er ikke med i diskusjonene om de store investeringene på bruket. De ser drifta som mannens ansvar og ikke noe som berører deres livssituasjon, mens virkeligheten er en ganske annen, sier prosjektleder Karin Hovde.

Partner sin interesse

Undersøkelsen som rapporten bygger på viser at partner ikke trengte å være med å melke eller kjøre traktor, for å ha positiv effekt på driftsresultatet. Det avgjørende for bonden sin motivasjon er at partner er interessert i hva hun eller han

driver med. Vask av arbeidstøy, matlaging og renhold er også viktige oppgaver i den totale drifta.

– Når den som har jobb utenom gården kommer hjem fra jobb og spør om hvordan går det med Husmøy, som har hun kalva? At de sammen kan diskutere og ha drømmer for hva de skal gjøre på gården framover styrker parforholdet, motivasjonen og gir et bedre driftsresultat på gården enn der hvor partner er uinteressert.

Trøbbel i forholdet

Hvis paret hadde trøbbel med samlivet viser undersøkelsen at også gårdsdrifta lider under dette. Hvis partner ikke har forståelse for drifta får gården ofte skylda for at forholdet ikke fungerer og driver kan føle seg presset til å legge ned.

– Det største ansvaret for å få partneren til å trives ligger hos den med odel. Jeg tror ikke det er det beste grunnlaget at svigerforeldrene forlanger særeie i kjøpsprosessen, sier Karin Hovde.

Ungene sin interesse

Annen forskning viser tydelig at de som tar over gård har vært involvert i drifta fra 12–13 års alderen. Det er derfor grunn til å ta med barna tidlig. Undersøkelsen viser en tendens til at jo mer interessert og involvert mor er, jo mer involvert blir barna.

– Det ser ut som barna følger mor, sier Hovde. – Om hun ikke var interessert i gården var heller ikke barna interessert. På disse brukene var far ofte fraværende fra husholdet og tok fjøset alene. Hvis mor hadde kjøkkenhage, hest og kaniner var barna med der. Hos de kvinnelige driverne i undersøkelsen var barna med både i fjøset og traktoren.

Samdriftene har en utfordring i å få involvert barna. Her bør samdrifts-partnerne sette seg ned å diskutere hvordan man gjør det. Kvinnfolkene er også mindre med i samdriftene.

– Det vi finner i denne

Inger-Lise og Geir Håvard Ingdal trives med å jobbe sammen på gården.

undersøkelsen bør påvirke praksis til rådgivningstjenesten i landbruket, da den viser betydningen av at begge er med i beslutningsprosessen. Særlig kvinnene er usynlig i landbruket. De deltar mer enn antatt, men på andre måter enn hva en tradisjonelt forstår med drift, avslutter Karin Hovde.

FAKTA

Rapporten «Jo mere vi er sammen, jo rikere vi blir» er laget i samarbeid mellom KUN (Senter for kunnskap og likestilling ved Karin Hovde og Marianne Fostervold, Bygdeforskning ved Marit Haugen og NILF (Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning) ved Anna Milford og Torbjørn Haukaas.

Karin Hovde kan bekrefte at for gårdbrukerpar er det riktig at «Jo mere vi er sammen jo rikere vi blir». Foto: Inger Hovde

» Selv om partner ikke er direkte involvert i det praktiske arbeidet ute på gården vil hans eller hennes interesse for gårdsdrifta ha innvirkning på det økonomiske resultatet, viser forskningsrapporten «Jo mere vi er sammen, jo rikere vi blir?»

Team som utnytter gården sine ressurser

Inger-Lise og Geir Håvard Ingdal jobber heltid på bruket og har blitt et godt team som utnytter ressursene på gården.

Inger-Lise giftet seg med odelsgutten Geir Håvard på Larsgården i Agdenes kommune i Sør-Trøndelag, selv om hun aldri skulle finne seg en bonde. Hun jobbet utenfor gården de første åra, men etter hvert ble det bare hun som var i fjøset og tok seg av dyra.

– Da vi fikk vårt fjerde barn hadde jeg permisjonen i tre år. Vi oppdaget at vi trivdes så godt med å arbeide sammen at stillingen som hjemmesykepleier måtte vike for heltidsbonde, sier Inger-Lise.

Økomelk og gårdssag

På gården har de 130 000 liter i økologisk melkekvote, i tillegg til gårdssag. Gårdssaga er Geir Håvard sitt domene. Her sager han spesialdimensjoner, standardmaterialer og en del leieskur, både fra egen skog

og kjøpt tømmer. De har totalt 6 000 dekar skog. Paret har kjøpt seg en nedlagt bibelskole i nærheten av gården. Det blir en fin liten landsby, som de skal drive utleie av. Her legges det ned ekstra tid og ressurser nå. Mye snekring og annet arbeid. Materialer fra gårdssaga kommer derfor godt med.

Forbedret driftsresultat

Har det gitt negative innvirkninger på total økonomien at du har kuttet ut heltidsjobben?

– Nei, vi har forbedret driftsresultatet i husdyrproduksjonen med økt kvote og driftsforbedringer, svarer Inger Lise. – Saga har blitt rasjonalisert og drifta på den intensivert. Vi har dessuten satt oss produksjonsmål, som vi jobber med

hver dag. Sånn som antall fødte kalver per årsku og ytelse. Vi er et team og regnskapsføreren sier vi driver godt.

Eier 50 prosent hver

Inger-Lise er verken født på gård eller har formell agronomutdannelse, men kjærligheten til både Geir Håvard og dyra på gården gjorde at hun bestemte seg for å bli heltidsbonde. Paret eier 50 prosent hver i gården, men produksjonssøknaden står i Geir Håvard sitt navn. Hos Tine og Nortura står begge sine navn.

Da Inger-Lise møtte Geir Håvard var hun redd kyr, men han var tålmodig og inkluderte henne i gårdsdrifta. Det gikk ikke lang tid før hun trivdes med å jobbe i fjøset.

– Å være gift med en bonde uten å ta del i livet på gården, blir som å leve på to forskjellige planeter. Å være bonde er ikke bare et yrke, det er en livsstil. Man er avhengig av forståelse fra resten av familien at onn, kalving og fjøs må gå foran og at alle må hjelpe til.

Gjensidig involvering

Paret er i høyeste grad involvert i hverandres gjøremål kan Inger-Lise fortelle.

– Vi har frokostmøte hver dag der vi diskuterer dagens gjøremål, for å bli mer strukturert på kort og lang sikt. Vi leier inn ekstra hjelp som vi setter inn der det er behov. Mine tillitsvern gjør at jeg er en del på farten, og da må noen som kjenner alle rutiner trø til. Da er drengen god å ha!

Føler du deg ensom som bonde?

Nei! Som tillitsvalgt i landbruket møter jeg mange trivelige bønder jeg kan diskutere med, samt mange gode naboer og kollegaer, sier Inger – Lise som er styremedlem i Geno. – Jeg føler at jeg er heldig som har et slikt yrke, med fleksibel fritid når andre er på jobb. En nabo som ble spurt om den største fordelene med å være bonde svarte; Det er herlig å være bonde, jeg kan gå inn og kos med kjerringa midt på dagen om jeg vil!

Jo Gjestvang
Advokat
gjestvang@advit.no

Fjøsbygging med forviklinger

Noen sier at det var mye bedre å bygge fjøs før. Da kunne en stole på folk. En fikk den lokale snekkeren til å hjelpe seg og så ble fjøset eller et annet hus på gården reist uten at det ble uoverensstemmelse under eller etter at bygget var ferdig. Dette er nok i stor grad riktig. Fjøs som bygges nå er imidlertid mye mer kompliserte bygninger enn for 20–30 år siden.

Sats firma med erfaring

Dagens fjøs settes opp etter helt andre prinsipper og er mye større. De fleste firmaene som bygger fjøs tar oppdrag over hele landet. Flere firmaer har prøvd seg i «fjøsbyggerbransjen», men etter noen prosjekter funnet ut at dette ble for vanskelig. Mitt råd er å satse på et firma som har bygd mange fjøs tidligere og som du da vet at har gjort en akseptabel jobb hos andre.

All automatikk som nå installeres i alle fjøs er komplisert. Lite av denne automatikken er utviklet for norske forhold. Og det er stor forskjell på norske forhold. Melkeprodusenter i Rogaland har helt andre forutsetninger enn i de deler av landet der det er under 20 minusgrader i store deler av vinteren.

Hvem har ansvaret?

I planprosessen er det viktig at du er bevisst på at størst mulig del av ansvaret blir «naglet» til andre enn deg som byggherre. I tilfeller der du skal gjøre en del ved egeninnsats, er det svært viktig å få ansvarsfordelingen avklart. Du kan fort bli sittende med et mye større ansvar enn du ser for deg. Er du sentral for utførelsen av byggingen må det overordnede ansvaret for prosjektledelse og koordinering av de forskjellige håndverkene nødvendigvis falle på deg.

Det å ha ansvaret for å koordinere de forskjellige aktørene som skal gjøre sine arbeider, kan føre til store utfordringer. Det må være en viss rekkefølge på disse aktørene. Blir en forsinket kan det føre til at de andre også må utsette sitt arbeid. Når de

andre har fått forskjøvet sitt arbeid som de har reservert kapasitet for, kan det bli lenge til de igjen har mulighet til å ta tak i jobben hos deg. Her kan du fort få grå hår selv om du er ung.

Du må reklamere og følge opp reklamasjonen

Ved kjøp mellom selvstendig næringsdrivende gjelder kjøpsloven. Der er den maksimale reklamasjonsfristen to år. Innenfor denne perioden er det i tillegg et krav om at du skal reklamere innen rimelig tid etter at du har oppdaget eller burde ha oppdaget mangelen. Begrepet «rimelig tid» er i praksis inntil tre måneder. Det er ikke fastsatt helt konkret, men i rettspraksis blir denne fristen godtatt. Disse månedene går fort. Derfor bør du reklamere så snart du kan etter at du har oppdaget mangelen. Å reklamere må gjøres skriftlig.

Sender du mail må du forsikre deg om at motparten har mottatt mailen. Be om bekreftelse på at mail er mottatt. Får du ikke det, må du henvende deg på nytt inntil du har bevis på at mailen er mottatt. Du kan også sende reklamasjonen som brev. Ta kopi av brev og skriv ut mailen du har sendt og den bekreftelse du har fått. Sett disse i kronologisk rekkefølge i en perm. Selv om du har mailen på din pc hender det ikke så sjelden at datamaskiner plutselig slukker. Da har du ingenting.

Ved bygging blir ofte en Norsk standard lagt til grunn som rettslig grunnlag. I NS 8504, som blir mye brukt, er maksimal reklamasjonsfrist fem år. Likevel gjelder reglen om at en må reklamere innen cirka tre måneder etter at en har oppdaget eller burde ha oppdaget mangelen.

Overholdelse av disse reglene vil være helt avgjørende for om du fortsatt har rett til å kreve retting eller om du har tapt din rett.

Holde igjen penger

Hvis du oppdager mangelen før du har betalt inn siste del av kjøpesummen, er tilbakehold av penger

et språk de fleste firmaer forstår. Du har rett til å holde igjen et beløp som tilsvarer kostnaden ved å utbedre mangelen. Du har selv ansvar for at det tilbakeholdte beløpet tilsvarer utbedringen av mangelen. Hvis du senere skulle bli dømt for å ha holdt tilbake et mye større beløp, vil du måtte betale forsinkelsesrente for det du har holdt tilbake for mye for perioden fra du skulle ha betalt dette beløpet og til du betaler det. Rentefoten for forsinkelsesrente er per i dag 9,50 prosent. Risikoen for å holde tilbake et beløp som

» Jeg har skrevet om jus i forbindelse med fjøsbygging tidligere. Årsaken til at jeg gjør det igjen er at jeg får så mange henvendelser fra bønder om dette temaet. Bakgrunnen for henvendelsene er at bygget eller byggeprosessen ikke har blitt slik bonden hadde sett for seg eller at resultatet ikke ble slik bonden mener at det ble avtalt.

Illustrasjonsfoto. Moderne fjøs er både større og mye mer kompliserte bygninger enn for 20–30 år siden. Det er ikke lenger som i gode gamle dager da en bare kunne gjøre en muntlig avtale med den lokale snekkeren. Foto: Rasmus Lang-Ree

er større enn det en har rett til etter loven er derfor liten. Vær sikker på at du holder igjen nok!

Oppfølging av reklamasjonen

Det er slett ikke sikkert at utbedringsarbeidet vil bli gjort selv om du har reklamert. I mange tilfeller er det slik at det ansvarlige selskap kommer med ikke tidfestede lovnader om at utbedring skal bli gjort. Den ene dagen kommer og den andre går uten at noe blir gjort.

Bonden ringer og blir igjen beroliget med at nå kommer arbeidet snart til

å bli gjort. En enda lengre periode går uten at noe blir gjort. Bonden henvender seg flere ganger og lovnader blir gitt. Hvis bonden kun har henvendt seg per telefon til selskapet har han ingen bevisst på at han har henvendt seg og hva han er blitt lovet. Det kan bli skjebnesvangert senere.

Pass på foreldelsesfristen

I tillegg til reklamasjonsfrist er det også noe som heter foreldelsesfrist. Denne er på tre år og begynner å gå når du har oppdaget mangelen. Noen byggefirmaer synes å spekulere i å

hale ut eller ikke bli enig om hvordan utbedringen skal gjøres. Hvis en slik krangel har pågått i tre år etter at du oppdaget mangelen kan ditt krav plutselig være foreldet og du har tapt.

For å stoppe en foreldelse må du klage tvisten inn for forliksrådet i kommunen eller stevne saken inn for tingretten.

Rettshjelpdekning i landbruksforsikringen

Hvis du etter en reklamasjon ikke får utbedret mangelen innen noen måneder, bør du kontakte hjelp. Det kan være bygningskyndige rådgivere i Tine eller Nortura eller en advokat.

Jeg minner om den meget særegne og gode mulighet til rettshjelpsdekning som bønder har i Norge gjennom sin landbruksforsikring. Dere bønder er de eneste næringsdrivende som har mulighet til slik hjelp. Ved dette blir risikoen ved å kontakte advokat og eventuelt gå til retten mye mindre. Disse mulighetene for hjelp til en billig penge bør brukes.

FAKTA

VIKTIG Å HUSKE I EN BYGGEPROSESS

- Reklamasjonsfrist på to år ved vanlig kjøp som næringsdrivende. Inntil fem år når visse norske standarder er en del av avtalegrunnlaget. Uavhengig av hvor lang reklamasjonsfristen maksimalt er, må du reklamere innen cirka tre måneder etter at du oppdaget mangelen. Dette må gjøres skriftlig.
- Ta papirkopier av alle dine brev og skriv ut mailer og sett i perm. Oppfølging av reklamasjonen på grunn av at det ansvarlige firmaet ikke kommer må gjøres skriftlig.
- Søk hjelp både før, under og etter bygging når du føler at du står alene og motparten ikke hører på deg. Ikke utsett dette!
- Du må ikke sitte på krakken å vente for lenge før du tilkaller hjelp som kan øke presset på det ansvarlige firma. Det vil i de fleste tilfeller koste deg lite og kan bruke tida di på det du egentlig skal gjøre.

Nye produkter 2. september frå Q-meieriene

Den 2. september lanserte Q-Meieriene fire nye produkt på markedet. Q Oreo yoghurt og Q NonStop yoghurt, samt bringebærsmak på barneyoghurten og blåbærsmak på Snjo. Har du ikkje smakt dei enda så finn du dei i ein butikk nær deg!

15-årsfeiring og utdeling av 10-årsutmerkingar

Den 6. juli 2013 feira vi 15 år med Q-Meieriene i Gausdal på «Saloon 7null4» i Follebu. I eit flott sommarvêr feira vi med ein betre middag i naturlege rammer for 15-års feiringa. Middagen vart inntatt i det tidlegare mjølkefjøset og med tilhøyrande dans på låven feira vi dei 15 Q-åra langt ut i sommarnatta. Det var også utdeling av utmerkingar til to av produsenta våre som har oppnådd 10-års utmerking for levering av Elitemjøl. Vi gratulerer Olav Reistadbakken, Fåberg og Bodil og Eystein Forseth, Vestre Gausdal med framifrå innsats til eit godt grunnlag for Q-Mjøl av beste kvalitet. Til neste år skal vi dele ut nye 5-år, 10 år og 15-år med elitemjøl. Lykke til med godt kvalitetsarbeid til alle våre Q-produsenter!

Fra Q til geit

Kavli-konsernet har kjøpt Storbritannias ledende merkevare innen geitemelk. Produkter for dem som ikke tåler kumelk er et voksende marked.

– Oppkjøpet av St Helens Farm styrker vår tilstedeværelse i Storbritannia og er en del av Kavlis satsing på produkter for personer med intoleranse for kumelk. Det er en økende interesse for slike produkter, sier Erik Volden, konsernsjef i Kavli-konsernet. Les mer om St. Helens Farm her: <http://www.sthelensfarm.co.uk/>

Storfekjøttkontrollen

Ny medarbeider

Mina Sjuve er ansatt i ett års engasjement og skal jobbe med daglig drift og utvikling av Sauekontrollen, Storfekjøttkontrollen og Dyrehelseportalen.

Mina er 25 år, oppvokst på gård med mjølkeku (senere ammeku), verpehøner og sau i Feiring. Hun bor nå på Eidsvoll Verk og har akkurat fullført mastergrad i husdyrvitenskap ved Universitetet for Miljø- og Biovitenskap. Hun er en aktiv dame som blant annet er nestleder i Akershus Sau og Geit og en flittig bruker av Sauekontrollen.

Mange nyheter i ny Storfekjøttkontroll

Storfekjøttkontrollen er nå ferdigutviklet for denne gang. Den fremstår i ny drakt med mange nye funksjonaliteter. For dem som har brukt Storfekjøttkontrollen tidligere vil mye også være kjent. I programmet finner du de samme registreringsmulighetene og også mange av de samme rapportene. Den største forandringen er at den nå fungerer på de mest brukte nettleserne. Innloggingsproblemene, som vi hadde tidligere, vil nå være historie. Vi håper registreringsbildene gir raskere registrering. Beite/binge-funksjonen er også videreutviklet med en del flere søkefunksjoner som skal gjøre det enklere å holde orden på dyra. Den største nyheten er nok likevel besetningsoversikten som er blitt en kombinasjon av en rapport og et oppslagsbilde. Her er det mange muligheter både når det gjelder å søke opp enkeltindivider eller grupper av dyr. I tillegg er det mulig å velge hvilke opplysninger man vil ha ut om det enkelte dyret. Alt i alt tror vi at Storfekjøttkontrollen er blitt et bedre verktøy for Storfekjøttprodusentene.

Vei kalvene ved avvenning

Har du mulighet til å veie dyrene i din besetning, er det et svært godt tidspunkt å veie kalvene ved avvenning. Hvis du ikke har vekt, kan du måle brystomfang. Brystmål er en mer usikker måte å finne dyrets vekt på, men det er bedre enn ikke å foreta seg noe. Dersom dyret har fødselsvekt og det blir veid mellom 150 og 275 dagers alder, vil det få en beregnet 200-dagersvekt. 200-dagersvekten er en korrigeret vekt som gjør at man kan sammenligne ulike individer, og er meget nyttig for å vurdere hvordan mødrene produserer, og se på hvilke dyr man ønsker å satse videre på eller utrangere. Storfekjøttkontrollen viser at det er stor forskjell mellom dyr og besetninger når det gjelder tilvekst. Besetninger med uønskede lave tilvekster, bør analysere egen drift for å komme fram til tiltak som forbedrer tilveksten. Et eksempel på tiltak kan være å gi tilskudd av kraftfôr på beite for å bedre tilveksten på kalvene. Ta kontakt med rådgivningsapparatet ved ditt slakteri for mer hjelp og analyse.

Meld deg inn på nettet og få en t-skjorte

For dere som ennå ikke er medlemmer av Storfekjøttkontrollen, har dere nå mulighet til å melde dere inn på og få en flott t-skjorte i premie.

Les mer: www.animalia.no/storfekjottkontrollen

Avlsstatuetten 1971

Bjørn Johansen

Avlsstatuetten gikk i 1971 til 1223 Klaff Breen født i 1966 hos Bjarne Jahr i Brandval i Hedmark. I kampen om statuetten kom 1244 Krøll Eggum og 1276 Drøm Hellerud nærmest. I første avkomsgransking fikk oxen 118 i

mjølkeindeks og 9,5 i avlspoeng. Den endelige mjølkeindeksen ble 115 og 9 i avlspoeng. 1223 Klaff Breen ble en populær okse, og mange sønner ble innkjøpt. På grunn av en genfeil gikk mange ut i testperioden. Mange

1223 Klaff Breen

døtre ble imidlertid oksemødre. Far til oxen var 623 Torper og far til mora, 169 Vilma, var 489 Nedre-Næs, som var en god kuproducent. Vilma ble den første kua i landet som oppnådde hele 10 poeng i eksteriør.

FEM PÅ TOPP EKSPORT

Braut fortsatt eksportkongen

Buskap vil et par ganger i året presentere en oversikt over de NRF-oksene det har blitt eksportert flest sæddoser etter. Oversikten under er basert på eksport i første halvår 2013.

	Oksenummer	Navn	Antall doser
1	10177	Braut	18 240
2	10402	Bosnes	17 640
3	10558	Skjenaust	12 932
4	10556	Motrøen	10 375
5	10278	Haga II	10 168

10177 Braut, født 23.08.2002 hos Torbjørg og Ommun Braut i Bryne i Rogaland. Foto: Klingwall

FEM PÅ TOPP

Engebakken til topps

Da ble det en tronskifte i og med at 10673 Engebakken er den mest brukte NRF-oksen i perioden juni, juli og august. 10739 Ravn er etter siste gransking ikke lenger eliteokse og sier takk for seg med en femteplass på listen. Tranmæl, Høøen og Skei er de nærmeste utfordrerne til Engebakken. Alle tre gikk opp i avlspoeng ved siste gransking, mens Engebakken gikk litt ned. Andelen SV-sæd ligger i denne perioden på fra 33 prosent for Engebakken til 37 prosent for Ravn. Skei er foreløpig ikke tilgjengelig med SV-sæd.

Oksenummer	Navn	Antall sæddoser	
		Totalt juni, juli, august	Antall doser med SV-sæd
10673	Engebakken	5911	1948
10704	Tranmæl	5784	2123
10795	Høøen	4902	1648
10617	Skei	4520	
10739	Ravn	4057	1509

10673 Engebakken, født 16.08.2006 hos Else Marie og Otto Engebakken, 2540 Tolga. Foto: Klingwall

Ingen kvoteendringer i år

TINE Råvare konkluderer med at det for dette kvoteåret ikke er behov for å gjøre endringer i melkekvote. Det framgår av brev som er sendt Statens Landbruksforvaltning, faglagene og aktørene i melkemarkedet. Produksjonen ser ut til å være i tråd med det som kvotemøtet i januar antydte ville være behovet for året 2013.

Konsernstyret fikk i siste møte framlagt en beskrivelse av forventet forsyningssituasjon for resten av 2013 og 2014. Grunnlaget viser at det skal være god dekning for alle produktområder med robuste lagre av de viktigste produktene (hvitost, smør og skummetmelkpulver). Det betyr at det heller ikke er behov for å anbefale administrativ tollnedsettelse for smør i inneværende kvoteår.

TINE med bedret resultat

Oppstart av nye anlegg preget fortsatt driften i andre kvartal, men god vekst i salget bidro til et bedret resultat.

Salgsinntektene i andre kvartal ble på 5 052 millioner kroner, som er en økning på 5,6 prosent sammenlignet med samme periode i 2012. Driftsresultatet for TINE Gruppa i andre kvartal ble 339 millioner kroner, som er 70 millioner kroner bedre enn andre kvartal i 2012.

Det er Meieri Norge og Annen virksomhet som bidrar til forbedringen i driftsresultatet for andre kvartal, sammenlignet med samme periode i fjor. Oppstart av nye anlegg i Oslo og på Jæren preget fortsatt driften, men viste forbedring i forhold til tidligere kvartaler. Leveringsgraden i Oslo forbedret seg, samtidig som produksjonen ved TINE Meieriet Voll ble stoppet og overført til TINE Meieriet Jæren i juni. Driftskostnadene i andre kvartal var likevel høyere enn forventet som en følge av oppstarten av disse prosjektene. Merkestnadene var estimert til mellom 35 og 45 millioner sammenlignet med andre kvartal 2012.

Av- og nedskrivninger i andre kvartal var 24 millioner kroner høyere enn i samme periode i 2012. Som tidligere kommunisert vil avskrivningene i 2013 øke som følge av investeringsprogrammet som er i ferd med å ferdigstilles. Samlet for første halvår ble salgsinntektene på 9 759 millioner kroner, som er en økning på 211 millioner kroner i forhold til samme periode i 2012.

Driftsresultatet er på 462 millioner kroner, 80 millioner kroner lavere enn første halvår 2012. Dette skyldes hovedsakelig gevinsten fra salget av Salmon Brands i første kvartal 2012.

I 1.halvår 2013 er det innmål til sammen 804 millioner liter kumelk, en økning på 1,6 prosent mot samme periode i 2012. Fettandelen i melken for første halvår 2013 var gjennomsnittlig 4,21 prosent, som var litt høyere enn prognosen for samme periode. Til sammenligning var tilsvarende andel 4,09 prosent i første halvår 2012. Avlingsskader og en kald vår har gitt en utfordrende førtilgang i deler av Norge. TINEs rådgiverapparat bidrar med tiltak på dette området og tilgangen på melk og melkefett var tilfredsstillende ved utgangen av andre kvartal.

Produktnyheter

Denne høsten kan TINE Gruppa by på mange nye produkter, blant annet økologisk smør, Sunniva Presset – kvalitetsjuice på designkaraffer, tre nye varianter av Go'morgen-yoghurt gresk type, YT Restitusjonsshake, KaffemakerMelk samt Norske Ostespesialiteter fra OsteCompagniet – en revitalisering av norske osteskatter. Her blir det noe for enhver smak!

Les mer på www.medlem.tine.no eller på www.tine.no

Nordisk Kukontroll

Det er etablert et samarbeid mellom de nordiske landene om å utvikle en nordisk kukontroll. Med i samarbeidet er Dansk Kvæg fra Danmark, Växä Sverige fra Sverige, ProAgria group fra Finland og TINE fra Norge. Det er dannet et styre for arbeidet. I styret sitter også personer som har tett kontakt med avlsorganisasjonene i de ulike landene. Norges representanter er Jan Ole Mellby, styreleder i Geno og Tone Roalkvam, TINE. Initiativet til et tettere samarbeid innen Norden er kommet fra flere hold. Med et synkende antall melkeprodusenter og kuer i de nordiske landene blir det færre å dele utviklingskostnadene på. Til tross for ulikheter er det flere fellestrekk ved melkeproduksjonene i de nordiske landene, og det er etablert samarbeid innen flere områder; NAV (nordisk avlsvurdering), NørFor, felles klauvskjæringsprogram, felles program for ekstrørbedømming, og forskningssamarbeid. Ikke minst er avlsorganisasjonene opptatte av å sikre data til bruk i avlsarbeidet, felles standarder er derfor en viktig del av samarbeidet. Det første prosjektet i regi av samarbeidet omfatter utveksling av data mellom besetningsstyringssystemer og kukontrollene.

Store lokale variasjoner

Det var på forsommeren fokus på føringssituasjonen som følge av overvintringsskader i deler av landet. Fra TINEs side ble det allerede i mai gjennomført en kartlegging av førsituasjonen for å avdekke overvintringsskader og forventet avlvsreduksjon som grunnlag for å sette i verk tiltak. Kartleggingen viste stor variasjon mellom produsenter og områder, og derfor ulikt behov siden forventet avlvsreduksjon varierte fra 10–60 prosent.

Klar bedring i førsituasjonen

TINE ga via ulike kanaler faglig informasjon og utarbeidet planer for hvordan produsentene kunne spare grovfôr samt at TINE bidro i å formidle grovfôr til de som hadde behov. Resultatet har gjort at situasjonen ser vesentlig bedre ut nå enn hva mange forventet i mai/juni. Det er likevel viktig å følge opp de produsentene som er berørt, og det er derfor etablert aksjonsgrupper for rådgiving.

Litt lavere behov neste år

Det er også gjort en vurdering av fettinnholdet i melken blant annet som følge av førsituasjonen, og forventet gjennomsnitt for fett for 2013 er justert ned fra 4,19 til 4,18 prosent. TINE Råvare har spurt om aktørenes behov for melk i 2014. Tilbakemeldingene viser at totalbehovet er noe lavere neste år enn i 2013. Volumet for inneværende kvoteåret antas å bli 1 522 million literkumelk.

Gode tilbud fra vår nettbutikk!
www.geno.no

geno

- A** Vinterjakke kr 750,-
før 1025,-
- B** Termobukse kr 650,-
før 855,-
- C** Termodress kr 1030,-
før 1355,-
- D** Kjeledress kr 400,-
før 540,-
- E** Arbeidsvest kr 350,-
før 435,-
- F** Overtreksstøvler kr 65,-
I plast. 25 par i pakken
- G** Kjeledress kr 35,-
For engangsbruk
- H** Veterinærkittel kr 374,-
Kort arm
- I** Veterinærkittel kr 395,-
Lang arm

Alle priser er eks.mva.

H

I

G

F

Husk smittevern-
utstyr i fjøset!

A

B

D

C

E

Siste innspurt
av salget!

Besøk nettbutikken på www.geno.no for flere spennende produkter, mer informasjon og bestilling. Ekspedisjonsgebyr og porto kommer i tillegg til prisene.

Strategiarbeid i Geno

Undersøkelser fra våren 2013 bekrefter at Geno har fornøyde medlemmer og ansatte. Strategiarbeidet skal bidra til at Geno utvikles, og det blir fokus på forretningsutvikling av datterselskaper og Geno som eier. Den nye strategien vil utarbeides i samarbeid med konsultantselskapet Arkwright.

Spørreundersøkelser blant medlemmer, inseminører og ansatte

Resultatet av både medlemsundersøkelsen og en undersøkelse blant ansatte utført våren 2013 ble presentert på styremøtet i august. Totalinntrykket er at det er godt samsvar mellom ansattes, inseminørers og medlemmers oppfattelse av Geno. Samlet ser bildet veldig bra ut i Geno. Mange er fornøyde med prestasjon og trivsel, men ansatte mener at fokus på nyskaping kan økes. Medlemmene uttrykker i undersøkelsen at de er meget godt tilfreds med Geno i dag. Forklaringen på den høye tilfredsheten ligger mye i at Geno kommer godt ut på målingen for det medlemmene har pekt på som de viktigste driverne for dem som bønder. Disse driverne er blant annet at Geno bidrar til en god utvikling av gårdsdriften gjennom økt produktkvalitet og økt effektivitet i produksjonen, og at man som medlem i Geno føler seg stolt av å være en del av et felleskap. Medlemmene sier også at Geno er godt synlige i produsentlagene, men det finnes forbedringsområder. Mulige tiltak for å øke tilfredsheten ytterligere kan være å gi medlemmene bedre personlig oppfølging, øke medarbeidernes serviceinnstilling og ikke minst bidra til å øke kjennskap og kunnskap om Geno.

Spermvital-sæd

Produksjonen av SpermVital-sæd er fremdeles krevende og det økte salget innebærer et betydelig press på produksjonsapparatet på Store Ree. Som en følge av dette har vi fått noen utfordringer mht kvaliteten på produktet og som en følge av dette er det færre okser som er blitt godkjent for produksjon av SpermVital-sæd. Dette vil dessverre kunne medføre litt leveringsvansker i høst. Vi vil nå skille ut produksjonen av SpermVital-sæd til et eget produksjonslaboratorium for å bote på dette og på litt sikt vil det bety en forbedring. Forskerne i Spermvital arbeider intenst for å utvikle en versjon som er lettere å produsere slik at vi kan tilby SpermVital-sæd fra flere okser. De er godt i gang med dette arbeidet og målet er at SpermVital-sæd også skal kunne tilbys på ungoxer.

Høstmøter 2013

Geno har sendt ut høringer i forbindelse med strategiarbeidet i Geno, i form av en questback. Denne skal både Geno-kontakt, produsentlagsleder og sekretær i produsentlaget ha mottatt. Geno vil oppsummere svarene i forkant av høstmøtene slik at de tillitsvalgte får et godt grunnlag for diskusjoner under møtene. For mer informasjon, se: www.geno.no/no/Forsiden/For-medlemmer/Tillitsvalgtinfo/ Har du ikke hørt noe om dette, ta kontakt med Geno-kontakten i produsentlaget ditt.

Dyregod-dagane, Horva og Jærmessa

Både messen på Horva, Dyregod-dagane i Møre og Romsdal og Jærmessa ble arrangert fra 30.08–01.09.

Dyregod-dagane ble arrangert på Batfjord i Gjemnes kommune. Det er femte året messen arrangeres og i år var det rekordstor oppslutning med om lag 18 000 besøkende. Geno var representert på stand i tillegg til å stille med dommere til ku-utstilling og kalvemønstring. Det var mange flotte kyr og flinke kalvemønstrere, og på ku-utstillingen ble det utdelt så mange førstepriser at flere sløyfer må ettersendes. Under åpningen på fredagen ble årets Geno-entusiastpris delt ut til Gjemnes produsentlag for deres engasjement rundt ku-utstilling og Dyregod-dagane.

Horva ble arrangert i Sandnessjøen. Det var godt vær og mye aktivitet på Genos stand. Her ble det diskutert alt fra avl og brunst til fjøsbygging. Åpningen fredag ble markert av landbruks- og matminister Trygve Slagsvold Vedum som skapte stort engasjement. Engasjement var det også under de faglige foredragene.

Jærmessa ble arrangert på Varhaug i strålende vær. For første gang var det auksjon på storfe og flere dyr oppnådde en pris i området kr 20.000,-. På ku-utstillinga var det nær 50 deltagere. Det ble utstilt Norsk Rødt Fe, Jersey, Holstein og ei ku av gamle raser. Det ble uttrykt at det var en heving av nivået på utstillingen av kyr dette året.

En fornøyd Kjetil Fjørtoft med kua 274 Dagros, som deltok på kuutstilling under Dyregod-dagane. Foto: Eva Husaas

Geno, Holsetgata 22, 2317 Hamart ■ Tlf 950 20 600 ■ Faks: 62 52 06 01 ■ post@geno.no

Adm.dir:
Sverre Bjørnstad

Komm., organisasjon, IT
AVDELINGSLEDER
Mari Bjørke

ORGANISASJONSKONSULENT
Eva Husaas

Kundesenter
TEAMLEDER
Eli Hveem Krogsti

buskap

SERVICE-SIDER

Er dette ditt marked?

Buskap nr 7/13 kommer ut 11.11.13. Bestillingsfrist er 22.10.13.

Kontakt Aksel H. Belsvik-Karlsen

Tlf: 41 34 55 60 E-post: aksel@adapt-da.no

Markedsplass for produkter og tjenester til storfebondene

Fjøsinnredning/utstyr

BB agro
HUSDYRTEKNIKK

Brunsvig Østre - 1735 Varteig
T: 69 12 68 00 ■ F: 69 12 68 01
www.bbagro.no

DeLaval

Postboks 3250, 1402 Ski
T: +47 64 85 85 00
norge.info@delaval.com
www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

Husdyr Systemer

T: 38 11 81 00/F: 38 11 91 30
www.husdyrsystemer.no

Reime

REIME AGRI AS
www.reimeagri.no
postagri@reime.no

FORHANDLERE:
A-K Maskiner
FK Rogaland/Agder

INNREDNINGER OG
GJØDSELBEHANDLING

KIKUT Handle direkte
Agri AS på Internett!

www.kikutagri.no
Telefon: 40 00 64 83

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Fjøsystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes. Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

Se www.fjossystemer.no

Fjøsystemer. Telefon: 61 28 35 00.
post@fjossystemer.no

Kontor/data

Agro Data AS

T: Vest 70 07 66 67
T: Øst 33 07 19 80
www.agro.no

landbruksdata
VOSS AS

Telefon: 56 52 98 55
e-post: post@landbruksdata.no
www.landbruksdata.no

Fôr/fôrbehandling

BESØK OSS PÅ NETT:

www.felleskjopet.no
www.fkra.no ■ www.fknr.no

Felleskjøpet

NORGESFØR
BONDENS TRYGGE VALG

Kontakt nærmeste
Norgesfôr-bedrift
www.norgesfor.no

Fiskå Mølle

T: 5174 33 00 ■ www.fiska.no

ANIMAX

KONSENTRERT KALVING?

Animax mineralbolus sikrer selenopptaket og optimal fruktbarhet.

Veterinær Inge Midtveit
Averøy, M&R ■ T: 91350752
E: animax.no@gmail.com

Forbruksvarer
suksess i fjøset

post@forbruksvarer.no
22 20 80 80

Gjerder

Gjeteren AS

Vi fører alt innen elektriske gjerder og utstyr!

Melkemålere fra TruTest.

www.gjeteren.no

Tlf: 67 15 42 42

TRU-TEST

Gjødselutstyr

Duun Industrier

7630 Åsen
T: 74 01 59 00
F: 74 01 59 10
www.duun.no

DUUN

Ole G. & Co AS
Nord Varhaug

4368 Varhaug
T: 51 79 35 50

JÆRBU
GJØDSELPUMPER

www.jaerbu.no

AGROMILJØ AS
SPESIALIST I HUSDYRGJØDSEL

Mob: 98 29 18 50/41 55 55 41
4160 Finnøy - T: 51 71 20 20
www.agromiljo.no

Husdyrrekvisita

AST
Tru-Test melkemåler

Pb 2133, 3103 Tønsberg. T: 33 3170 00
www.astlandbruk.no

Organisasjon/forening/bistand

Orwall & Co
ADVOKATFIRMA

Postboks 1233 Vika, 0110 Oslo
Besøksadresse: Fr. Nansens pl. 3
T: 22 40 38 00 ■ F: 22 40 38 01

www.orwall.no

ADVOKATER FOR LANDBUKET

TYR

www.tyr.no

Postboks 4211 • 2307 Hamar
T: 952 90 856

TINE

Postboks 25, 0051 Oslo
Telefon 03080
www.tine.no • http://medlem.tine.no

Norsk Simmentalforening

www.norsksimmental.no

For mer informasjon
kontakt tlf: 911 97 686

Maskiner/redskap

HEKTNER MASKIN AS

T: 63 83 90 00 ■ F: 63 83 35 01
www.hektner.no

Lst Landbruksteknikk AS

Tlf: 71 29 41 89
www.landbruksteknikk.no

Bygg

Future Rundbuehaller Norge DA

Telefon avd.Hedmark 62 49 39 80
Telefon avd.Vestfold 91 53 68 99
www.futurehaller.no

Mjølkeanlegg

STRANGKO

Grendaservice AS

Telefon 56 51 09 15

Strangko Tønsberg

Telefon 33 31 76 54

Fjøsutstyr

Telefon 62 36 53 92

Fjøssystemer Midt Norge

Telefon 72 89 41 00

SAC-Effectiv Nordbye & Co A/S

Listuvn. 8, 1359 Eiksmarka
T: 67 16 79 90 ■ F: 67 16 79 91

DeLaval

Postboks 3250, 1402 Ski

T: +47 64 85 85 00

norge.info@delaval.com

www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Fjøsystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes. Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

Se www.fjossystemer.no

Fjøsystemer. Telefon: 61 28 35 00.
post@fjossystemer.no

SAC

SAC NORGE

Aktieselskabet
S.A.Christensen & Co.
DK 6000 Kolding
tel +45 75 52 36 66
www.sacmilking.com

G.K. Røe AS

6680 Halsanaustan

Tlf: 95781234

e-mail: post@gkroe.no

www.gkroe.no

Områder: Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Nord Oppland, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland.

Enger Agri Service AS

1866 Båstad

Tlf: 95481368

e-mail: post@eas.as

www.eas.as

Områder: Østfold, Vestfold, Oslo, Hedmark, Syd Oppland, Buskerud, Telemark samt Troms og Finnmark

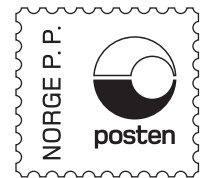
FJØSTEKNIKK

4349 Bryne

Tlf: 90105132

e-mail: firmapost@fjosteknikk.no
www.fjosteknikk.no

Områder: Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland

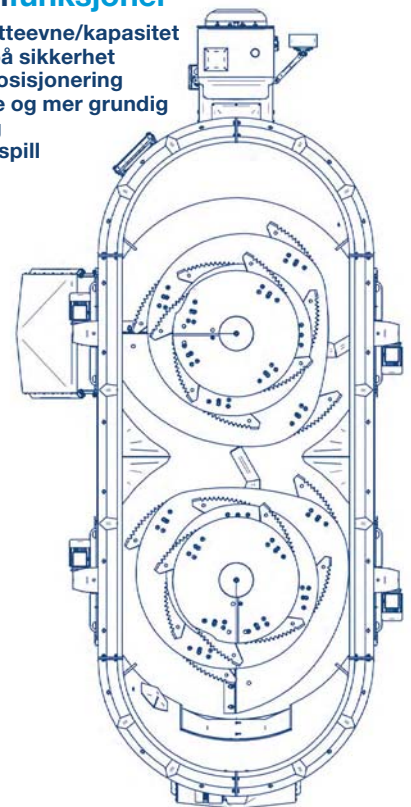
Returadresse:
Geno
Holsetgata 22
2317 Hamar

Nye vertikale mikserer fra DeLaval med unik kutteevne og kapasitet

Nøkkelfunksjoner

- Unik kutteevne/kapasitet
- Fokus på sikkerhet
- Enkel posisjonering
- Raskere og mer grundig miksing
- Mindre spill

DeLaval sin nye generasjon vertikale, stasjonære mikserer og transportører har en unik kutteevne og kapasitet takket være den nye designen på miksereskruen.

De inngår i generasjon II av DeLaval Optimat™ som er DeLaval sitt automatiske utføringssystem.

Kontakt din nærmeste I-mek selger i Felleskjøpet for mer informasjon.

www.delaval.no

www.felleskjopet.no/i-mek

 DeLaval